

Biznis.rs

PRIMERAK ZA PRETPLATNIKE

BROJ 17 - FEBRUAR 2023.

Rade Basta, ministar privrede

**U SRBIJI U TOKU
INVESTICIONI
CIKLUSI VREDNI
570 MILIJARDI
DINARA**

Milan Lučić, direktor Agencije za
privredne registre

**NOVI SISTEM
ELEKTRONSKE
REGISTRACIJE DONOSI
BROJNE PREDNOSTI**

**NEOPHODNO SISTEMSKO REŠENJE
ZA VELIKI DEFICIT RADNE SNAGE**

**ZA KOGA RADI
TRŽIŠTE RADA U SRBIJI?**

ISSN 2787-3358

9 772787 335804 >

**IZGRADNJA, ODRŽAVANJE I
REKONSTRUKCIJA PUTEVA
I AUTOPUTEVA
LICENCIIRANI IZVOĐAČ**

Trg Oslobođenja 12
22400 Ruma
tel 022/474100
fax 022/473470
office@srempu.co.rs
www.srempu.co.rs

**AUTO SERVIS
BUCA**

**AUTO SERVIS
BOSCH SERVIS
TEHNIČKI PREGLED
VOZILA**

Šabački Put BB 14000 Valjevo
014 287 220 014 287 400
064 263 04 03
office@autocentarbuca.com

KOCKANJE SA INFLACIJOM

**Marko
Andrejić**

glavni i odgovorni
urednik

U trenutku dok nastaje ovaj tekst Srbija je dobila još jednog loto milionera. Tiket sa svih sedam pogođenih brojeva uplaćen je u Beogradu i “težak” je 350 miliona dinara ili skoro tri miliona evra. Ipak, srećni dobitnik će staviti u džep nešto manju sumu, otprilike 280 miliona dinara, pošto će najpre morati da plati porez od 20 odsto. Dakle, ako osvojite premiju u igrama na sreću znaćete odmah koliki je tačno “vaš deo”, dok svima nama ostalima na početku nove godine ostaje da nagađamo koliko će naš novac vredeti sredinom ili krajem 2023. pošto borba sa inflacijom još uvek traje, a kamate će očigledno rasti bar još nekoliko meseci.

Iako je Međunarodni monetarni fond krajem januara prvi put za godinu dana povećao izgleda za globalni ekonomski rast, najavljeno povećanje svetskog bruto domaćeg proizvoda (BDP) za 2,9 odsto u tekućoj i za 3,1 odsto u 2024. godini daleko je od željenog tempa kretanja privrede. Ipak, i to je bolje od eventualne recesije, od koje još uvek strahuju mnoge zemlje, a optimistički zvuči i očekivano usporavanje rasta cena i smanjenje inflacije sa 8,8 odsto u 2022. godini na 6,6 procenata u tekućoj i 4,3 odsto u idućoj godini.

To će svakako biti dobar putokaz za centralne banke koje su podizanjem kamatnih stopa u prošloj godini odlučile da pokušaju da svedu inflaciju u željene okvire, rizikujući pritom usporavanje privrede. Mada su prvi efekti zaoštavanja monetarne politike već vidljivi, bankari tvrde da je potrebno više vremena da bi se došlo do zaključka da se cene stabilizuju, posle kog bi trebalo da usledi i nešto sporiji tempo podizanja ključnih kamata, a onda i njihovo postepeno smanjivanje.

Svetski ekonomski forum u Davosu koji je sredinom januara, posle dve godine pauze, ponovo održan uživo u poznatom zimovalištu u švajcarskim Alpima pokazao je da će uskoro u centru pažnje biti i ekološke, takozvane zelene teme, kao i da je pojam održivosti visoko na lestvici globalnih političkih i ekonomskih lidera. Primetan je i trend udaljavanja od globalizacije na koji su uticali brojni događaji u poslednjih nekoliko godina, na čelu sa pandemijom korona virusa i ratnim sukobom u Ukrajini.

Tehnološki giganti su krajem prošle i početkom ove godine najavili na hiljade otkaza – od Microsofta, preko Amazona i Alphabet (Google) do Mete (bivši Facebook). Mi smo se u ovom broju bavili tržištem rada u Srbiji i očekivanjima radnika, poslodavaca i ekonomista za narednih 12 meseci. Iz razgovora sa svima njima čini se da niko ne očekuje masovna otpuštanja, ali i da je očigledan veliki deficit radne snage zbog koga su kompanije već mesecima prinuđene čak i da uvoze radnike. Manjak ljudi primetan je u skoro svim delatnostima, posebno u zanatskim zanimanjima, a vrednost radnika sve više raste.

U prvom ovogodišnjem izdanju donosimo vam i intervju sa dve značajne ličnosti za srpske privrednike – ministrom privrede u Vladi Srbije Radetom Bastom i direktorom Agencije za privredne registre Milanom Lučićem. Ministar je ocenio da će privredni rast ove godine verovatno biti sporiji u odnosu na prethodnu, ali je izneo projekciju da će investicije u fabrike koje će biti započete u 2023, a kod kojih podršku daje ministarstvo privrede, preći 1,2 milijarde evra. Direktor APR-a najavio je da novi sistem elektronske registracije donosi brojne prednosti, uz podsećanje da se putem aplikacije godišnje elektronski dostavi više od 300.000 finansijskih izveštaja.

Sadržaj

6 VESTI

12 PORESKI KALENDAR

14 TEMA BROJA

Za koga radi tržište rada u Srbiji?

22 INTERVJU

Rade Basta, ministar privrede u Vladi Srbije

U Srbiji u toku investicioni ciklusi vredni 570 milijardi dinara

28 INTERVJU

Milan Lučić, direktor Agencije za privredne registre

Novi sistem elektronske registracije donosi brojne prednosti

34 INTERVJU

Radmila Trifunović, generalna direktorka Metalac a.d.

Naš ključni zadatak u 2023. godini su ljudi

38 INTERVJU

Sanja Popović Pantić, predsednica Udruženja poslovnih žena Srbije

Neizvesnost poslovanja obeležila prethodnu godinu

42 BERZA

Očekivanja za berzansku 2023. godinu

44 KRIPTOVALUTE

Nije sve bilo tako crno

46 E-COMMERCE

Upravljanje zalihama ili kako da trčite maraton u eCommerce-u

48 TRŽIŠTE

Sporazumu o slobodnoj trgovini sa Kinom treba prići oprezno

52 TRŽIŠTE

Trgovinska razmena Praga i Beograda duplirana za šest godina

54 KOMPANIJE

Osvajanje tržišta i u nepovoljnim uslovima

58 SVET

Udaljavanje od globalizacije

34 INTERVJU

38 INTERVJU

62 DIZAJN

Dobro dizajniran prostor donosi kvalitetniji život

64 NAUKA

James Webb – prvi teleskop koji nam može dati odgovor na prastaro pitanje: da li smo sami u svemiru?

68 TEHNOLOGIJA

Smeši li nam se peta tehnološka revolucija ili apokalipsa?

71 TEHNOLOGIJA

Sajber napadi na zdravstvene ustanove uzimaju maha

74 ZANIMLJIVOSTI

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANICI:
FREEPIK

IMPRESUM

Izdavač: INFO BIZNIS.RS DOO

Adresa: Makenzijeve 53
11000, Beograd

E-mail: redakcija@biznis.rs

Web: www.biznis.rs

Telefon: 011 4049 200

Marketing: 069 8074 85

PIB: 111891277

MB: 21562335

Broj računa

165-0007011548541-71

Addiko banka

UREDNIŠTVO

Glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić

Izvršni direktor

Danijel Farkaš

Izvršni urednik i šef deska

Marko Miladinović

Zamenik šefa deska

Miljan Paunović

Urednik Sveta

Vladimir Jokanović

Novinari

Ljiljana Begović

Julijana Vincan

Marija Jovanović

Milica Rilak

Saradnici

Tanja Kovačević

Vanja Božović

Jelena Mihajlović-Tanasijević

Slađana Vasić

Lektor

Marija Krsmanović

Dizajn i priprema za štampu

studio triD

Štampa

BiroGraf Comp d.o.o.

Atanasija Pulje 22

11080 Zemun

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije,

Beograd

330

BIZNIS.RS / glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić. - 2021, br. 1 (okt.)- . -

Beograd : Info

Biznis.rs, 2021- (Zemun : BiroGraf

Comp). - 29 cm

Mesečno.

ISSN 2787-3358 = Biznis.rs

COBISS.SR-ID 48289289

 Biznis.rs

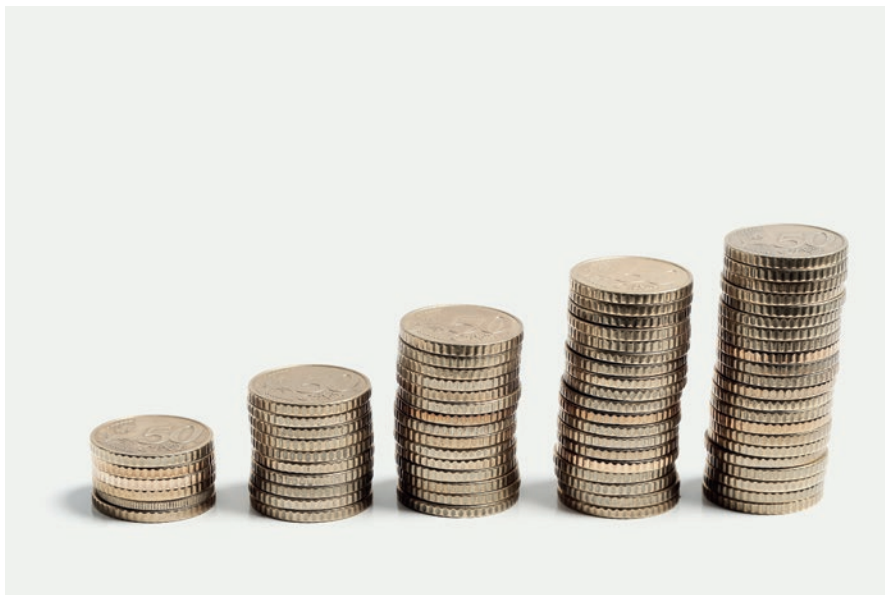

FOTO: FREEPK

BDP SRBIJE U POSLEDNJEM KVARTALU 2022. GODINE PORASTAO 0,4 ODSO

Realni rast BDP u četvrtom kvartalu 2022. godine u odnosu na isti period prethodne godine iznosio je 0,4 odsto, saopštio je Republički zavod za statistiku. Obračun kvartalnog BDP za četvrti kvartal 2022. godine, koji je detaljniji i koji se izvodi na nižim nivoima agregiranja, biće objavljen tek 28. februara, istakli su iz RZS.

RZS je takođe objavio da je industrijska proizvodnja u Srbiji u decembru 2022. godine veća je za 1,8 odsto u odnosu na decembar 2021. godine, dok je u odnosu na prosek 2021. godine, veća za 8,5 procenata. Industrijska proizvodnja u 2022. godini, u poređenju sa 2021. godinom, veća je za 1,7 odsto.

Posmatrano po sektorima, u decembru 2022. godine, u odnosu na isti mesec 2021, zabeležena su sledeća kretanja: sektor Rudarstvo – rast od 28,9 odsto, sektor Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija – rast od 11,3 odsto, i sektor Prerađivačka industrija – pad od 3,4 odsto.

Podaci o industrijskoj proizvodnji po namenskim grupama u decembru 2022. godine, u odnosu na isti mesec prethodne godine, pokazuju da je došlo do rasta u proizvodnji: kapitalnih proizvoda (13,1 odsto), i energije (9,5), dok je pad zabeležen u proizvodnji: intermedijarnih proizvoda, osim energije (1,5), netrajnih proizvoda za široku potrošnju (4,3), i trajnih proizvoda za široku potrošnju (12,4 odsto).

Obim industrijske proizvodnje u decembru 2022. godine, u odnosu na decembar 2021, godine beleži rast kod 15 oblasti (učešće u strukturi industrijske proizvodnje – 56 odsto), a pad kod 14 oblasti (učešće u strukturi industrijske proizvodnje – 44 odsto).

Najveći uticaj na rast industrijske proizvodnje u decembru 2022. godine, u odnosu na isti mesec 2021. godine, imale su: Proizvodnja električne energije, Eksploatacija ruda metala, Proizvodnja koksa i derivata nafte, Proizvodnja mašina i opreme na drugom mestu nepomenute, i Eksploatacija uglja, navodi se u saopštenju.

Obim industrijske proizvodnje u 2022. godini, u odnosu na 2021. godinu, beleži rast kod 17 oblasti (učešće u strukturi industrijske proizvodnje – 57 odsto), a pad kod 12 oblasti (učešće u strukturi industrijske proizvodnje – 43 procenata).

Najveći uticaj na rast industrijske proizvodnje u 2022. godini, u odnosu na 2021. godinu, imale su: Eksploatacija ruda metala, Proizvodnja koksa i derivata nafte, Proizvodnja mašina i opreme na drugom mestu nepomenute, Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda, i Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata.

Desezonirani indeks industrijske proizvodnje za decembar 2022. godine, u odnosu na novembar 2022. godine pokazuje da je za industriju ukupno ostvaren rast industrijske proizvodnje od 2,8 odsto i da je za prerađivačku industriju ostvaren rast od 0,5 procenata.

Desezonirani indeks industrijske proizvodnje za decembar 2022. godine, u odnosu na prosek 2021. godine pokazuje da je industrija ukupno ostvarila rast od 4,5 procenata, a da je prerađivačka industrija na nivou proseka za 2021. godinu.

Proizvodnja malih preduzeća (broj zaposlenih manji od 50) koja nisu obuhvaćena redovnim statističkim istraživanjem prati se na uzorku izabranih jedinica iz sektora prerađivačke industrije. Kada se uključi ocena industrijske proizvodnje malih preduzeća iz uzorka, industrijska proizvodnja u decembru 2022. godine, u odnosu na prosek 2021. godine, kod ukupne industrijske proizvodnje veća je za 8,5 odsto, a kod prerađivačke industrije veća je za 2,7 procenata.

TRŽIŠTE NEKRETNOSTI PORASLO 27 ODSO, NAJSKUPLJI STAN U BEOGRADU NA VODI 2,5 MILIONA EVRA

Za kupovinu nekretnina u Srbiji u četvrtom kvartalu 2022. godine potrošeno je 2,3 milijarde evra, što predstavlja rast od 27,3 odsto u odnosu na isti kvartal prethodne godine, saopštio je Republički geodetski zavod.

Najveće cene su postignute za stanove u Beogradu na vodi, gde je najskuplji kvadrat prodat po ceni od 10.184 evra, dok je najskuplji stan, ukupne površine 383 kvadrata plaćen 2.469.888 evra. Grad Beograd je zabeležio najveći broj kupoprodajnih ugovora, ukupno 9.547. Naj-

veći deo novca potrošen je za kupovinu stanova, 55 odsto, odnosno 1,2 milijarde evra, prenela je Beta.

Broj prodatih stanova u četvrtom kvartalu prošle godine porastao je za 0,6 odsto u odnosu na isti period 2021. godinu.

Kada je reč o načinu plaćanja, devet odsto svih nepokretnosti plaćeno je iz kredita, što je za četiri odsto manje u odnosu na prethodni period, a iz kreditnih sredstava najviše su plaćeni stanovi, ukupno 21 odsto.

SLOVENAČKA KRKA PREGOVARA O PREUZIMANJU INDIJSKE KOMPA NIJE

Slovenačka farmaceutska kompanija Krka će verovatno preuzeti indijski Unichem Laboratories Ltd., vodećeg proizvođača aktivnih farmaceutskih sastojaka.

Seebiz prenosi pisanje lista Economic Times koji citirajući dobro obaveštene izvore kaže da je slovenačka kompanija u pregovorima o preuzimanju udela u Unichem Labsu. Naime, Prakaš Amrut Modi i porodica poseduju 50,93 odsto udela u Unichem Laboratories sa sedištem u Mumbaiju.

Pregovori idu sporo zbog strmoglavog pada cene deonice kompanije Unichem u poslednja tri meseca – pale su za više od 35 odsto u odnosu na maksimum od 467 rupija u decembru, kada je tržišna kapitalizacija iznosila 3.288 miliona rupija (oko 37 evra).

FOTO: FREEPIK

Preuzimanje Unichem-a Krki bi omogućilo snažno uporište na tržištima poput SAD i Latinske Amerike. Na međunarodnom nivou, Unichem je prisutan u terapeutskim područjima kao što su gastroenterologija, kardiologija, psihijatrija, neurologija, antibakterijska, antiinfektivna sredstva i lečenje bola.

BRISEL SPREMIO ODGOVOR NA AMERIČKE SUBVENC IJE

Evropska komisija pripremila je nacrt predloga koji će predstaviti kao odgovor na američki Zakon o smanjenju inflacije. O predlogu EK raspravljace najpre Evropski parlament, a zatim i lideri država članica EU na samitu u Briselu 9. i 10. februara.

Prema nacrtu dokumenta u koji je imao uvid Euractiv, EK predlaže niže regulatorno opterećenje za uvođenje novih tehnologija i dozvoljava više nacionalnih subvencija i poreskih kredita za čiste tehnologije. Deo od 800 milijardi evra iz evropskog fonda za oporavak od pandemije mogao bi da bude preusmeren na poreske kredite.

Ranije u januaru predsednica EK Ursula fon der Lajen (Ursula von der Leyen) najavila je „Industrijski plan zelenog dogovora“, nakon što je direktorat EK za konkurenciju predstavio svoje predloge o pojednostavljenju pravila o državnoj pomoći. Pomenuti nacrt je dopunjena verzija tih predloga pod nazivom „Industrijski plan zelenog dogovora za doba nulte emisije“.

Komisija predlaže da se donese Zakon nulte industrijske emisije kako bi se podržala industrijska proizvodnja ključnih tehnologija u EU, navedeno je nacrtu dokumenta EK. Kao deo ovog zakona o neto nultoj industriji, EK želi da „identifikuje ciljeve za industrijske kapacitete do 2030. godine gde je to neophodno kako bi se osiguralo da strateške zavisnosti ne dovedu zelenu tranziciju u opasnost“.

Tradicionalno stroga pravila o državnoj pomoći, subvencijama država članica svojim industrijama, značajno su oslabljena od početka pandemije 2020. godine, a zatim je usledilo dodatno popuštanje pravila zbog rata u Ukrajini. Sada, kao odgovor na pritisak američke administracije da subvencionise čiste tehnologije, Evropska komisija želi da još više olabavi pravila uvođenjem „Okvira za privremenu krizu i tranziciju“.

Nemački ministar ekonomije Robert Habeck (Robert Habeck) upozorio je na minulom Svetskom ekonomskom forumu u Davosu da je rizik od novih trgovinskih ratova „veoma visok“, jer zemlje sve više gledaju unutra usled globalne nesigurnosti. Premijer Španije Pedro Sančez (Pedro Sanchez) naglasio je da EU mora da reformiše svoju politiku državne pomoći u industriji, a istovremeno da traži sporazum sa SAD kako bi se sprečio trgovinski rat, preneo je CNBC.

Fon der Lajen je istakla tom prilikom da bi EU u okviru novog industrijskog plana trebalo da privremeno prilagodi svoja pravila o državnoj pomoći, a model poreskih olakšica su moguća opcija. Taj plan bi, kako je rekla u Davosu, otvorio vrata državnom finansiranju za proizvodnju specifičnih projekata čiste tehnologije.

Iz nacrta nije jasno koliko dugo bi „privremeni“ okvir trebalo da bude na snazi. EK priznaje rizik od fragmentacije jedinstvenog evropskog tržišta, jer bi od subvencija države prevashodnu korist imale industrije zemalja sa najvećom fiskalnom moći. Dokument je nedorečen i u pogledu novih sredstava EU i u velikoj meri se oslanja na primenu postojećih fondova.

Američki Zakon o smanjenju inflacije predstavlja program podrške američkoj industriji vredan 430 milijardi dolara, koji je usvojen u avgustu prošle godine, a primenjuje se od 1. januara 2023. Iz Brisela navode da u američkom Zakonu za smanjenje inflacije postoji najmanje devet tačaka koje su potencijalno u suprotnosti sa pravilima međunarodne trgovine, kao što su poreske olakšice za električne automobile proizvedene u Severnoj Americi.

Politico navodi da su mnogi u Vašingtonu istinski zbunjeni anksioznošću i reagovanjem EU zbog njihovog zakona.

FOTO: FREEPIK

Oni se čude, jer vide da Evropa održava visoke carine na uvezena električna vozila i troši sredstva poreskih obveznika na sopstvene „strateške“ industrije poput čipova i smanjuju svoju zavisnost od američke visoke tehnologije umesto odvajanja od kineske tehnologije. Američka administracija navodno je blisko sarađivala sa EU kako bi pomogla da se politika implementira na drugi način, a da industrija električnih automobila u Evropi i dalje ima koristi.

NORVEŠKI DRŽAVNI FOND ZABELEŽIO REKORDAN GUBITAK

Norveški naftni i penzioni državni fond je prijavio rekordan gubitak od 1,64 biliona norveških kruna, odnosno 164,4 milijarde dolara za 2022. godinu. Povraćaj ulaganja fonda iznosio je minus 14,1 odsto za godinu, prema podacima Norges Bank Investment Management (NBIM).

Prinos je bio 0,88 procentnih poena bolji od prinosa na referentni indeks, što je ekvivalentno 118 milijardi kruna (17,15 milijardi dolara), prenosi Anadolu Agency.

- Na tržište su uticali rat u Evropi, visoka inflacija i rastuće kamatne stope – rekao je direktor NBIM-a Nikolaj Tangen i dodao da je to negativno uticalo i na tržište akcija i na tržište obveznica u isto vreme, što je veoma neobično. Svi sektori na tržištu kapitala imali su negativne prinose, sa izuzetkom energetike, istakao je Tangen.

Povraćaj na ulaganja u kapital fonda bio je -15,3 odsto u 2022. godini i -12,1 procenat za investicije sa fiksnim prihodom.

Fond sa sedištem u Oslu, osnovan 1996. godine, imao je vrednost od 12,4 biliona kruna (1,2 biliona dolara) od 31. decembra 2022. godine. Norveška valuta je prošle godine oslabila više od 11 odsto u odnosu na dolar.

ČAK 40 ODSTO SAJTOVA ZA TRGOVINU U EU VARA KUPCE

Od 399 internet trgovina koje su vlasti Evropske unije kontrolisale u prethodnom periodu čak 148 učestvuje u manipulativnim poslovima, saopštila je Evropska komisija.

Kontrola je obavljena u saradnji sa

nacionalnim organizacijama za zaštitu potrošača u 23 države članice, Norveškoj i Islandu, a proveravane su onlajn trgovine koje prodaju robu široke potrošnje – od tekstila do tehničke robe, prenela je Politika.

Inače, fokus je bio na tri vrste prevara koje kupce teraju da donose odluke koje nisu u njihovom interesu. Tu su pre svega lažni merači vremena, primamljive reklame koje dovode do impulsivne kupovine ili pretplate, i skrivene informacije koje kupac dobija tek pošto obavi transakciju.

Poverenik za pravosuđe Didije Rejnders (Didier Reynders) izjavio je da EU već ima načine kako da pomogne potrošačima, i pozvao nacionalna udruženja da se bore protiv prevara i ovakve prakse na onlajn tržištu. Naglašeno je i da će Evropska komisija pregledati celokupno zakonodavstvo o potrošačima kako bi sve bilo prilagođeno digitalnom dobu.

Od 399 kontrolisanih sajtova, 42 su koristila lažne brojače vremena sa rokovima za kupovinu određenih proizvoda, 54 stranice su dizajnom ili izborom jezika usmeravale potrošače prema određenim izborima – od pretplate do skupljih proizvoda ili mogućnostima dostave.

Utvrđeno je da 70 onlajn prodavnica krije važne informacije, poput troškova dostave, sastava proizvoda ili dostupnosti jeftinijih artikala, a 23 stranice su izbegavale osnovne informacije kako bi naterale potrošače da se pretplate na neku uslugu.

Od 102 kontrolisane aplikacije, 27 je, kako se ispostavilo, koristilo makar jedan od pomenutih prevara. Kako navode iz Evropske komisije, sada bi nacionalna tela trebalo da pokrenu postupke protiv ovih trgovaca.

FED NA PUTU DALJEG USPORAVANJA RASTA KAMATNIH STOPA

Svetska tržišta sa nadom i strepnjom dočekala su nedelju u kojoj će tri velike zapadne centralne banke održati prve sastanke u tekućoj godini na temu povećanja kamatnih stopa. Očekivalo se da će Banka Engleske, Evropska centralna banka i američke Federalne rezerve ponovo povišiti stope, ali za manji procenat nego u prethodnih nekoliko meseci.

Očekivanja o smanjenju rasta kamatnih stopa porasla su jer je godišnja infla-

cija u SAD opala u decembru na 6,5 odsto, što je najniži nivo u poslednjih više od godinu dana.

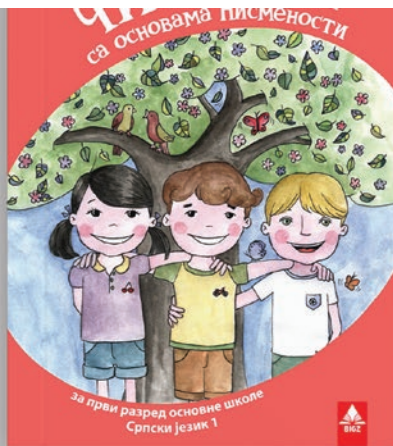
Nakon što je smanjila kamatne stope na nulti nivo posle izbijanja pandemije Covid-19 početkom 2020. godine, američka centralna banka počela je da povećava stope u martu prošle godine. Kamatna stopa Feda trenutno je na 4,25 do 4,50 odsto, nakon kumulativnog povećanja od 425 baznih poena (4,25 procenata).

Na tržištima preovlađuje očekivanje da će Fed posegnuti za novim povećanjem, ovoga puta za 25 baznih poena, odnosno 0,25 odsto, prenosi Investing. Prema ocenama analitičara, Fed bi mogao ponovo u martu da povisi kamatne stope za 0,25 odsto, a zatim da ih zadrži neko vreme na oko pet odsto, bez daljeg povećanja.

Ključni podaci za američku ekonomiju pokazali su se nešto boljim od očekivanih, što je pojačalo nade investitora da će Fed usporiti i zatim ukočiti rast kamatnih stopa. Podsetimo, Fed je u decembru povišio kamatne stope za 0,5 odsto nakon četiri uzastopna povećanja za 0,75 odsto.

Fed je odlučio da uspori tempo rasta kamatnih stopa u decembru nakon niza podataka o inflaciji koji su bili bolji od očekivanih i ukazivali na to da potražnja potrošača počinje da opada. To se dogodilo uporedo sa ublažavanjem zastoja u lancu snabdevanja i smanjenjem cena energije.

BDP od 2,9 odsto u SAD u četvrtom kvartalu takođe je bio nešto bolji od očekivanog, iako sugerise usporavanje ogromnog rasta potrošnje. Potrošački deflator obećava dalje ublažavanje inflacije, koje bi ipak trebalo da bude sporije od tržišnih očekivanja. U isto vreme, usporavanje rasta kamatnih stopa trebalo bi da omogući „meko sletanje“, odno-

Požeska 60
11000 Beograd
TEL. 011/ 3691 259
FAX. 011/ 3690 519
office@bigzskolstvo.rs
www.bigzskolstvo.rs

Braća Vojnović doo

STOVARIŠTE GRADEVINSKOG MATERIJALA

GRADEVINSKI MATERIJAL
YTONG – TERMOIZOLACIONI BLOK
GUTEX PLOČE - KROVNI PANELI
VELUX KROVNI PROZORI - NEXE CREP
CREATON CREP - FERT GREĐICE
GRADEVINSKI LEPAK
OPREMA ZA KUPATILA
VODOVOD I KANALIZACIJA

21208 Sremska Kamenica, Paragovo 179
Tel: 021 2461 999, 063 461 997
Fax: 021 2465 522
bracavojnovic@gmail.com
www.stovaristebracavojnovic.com

sno izbegavanje duboke recesije.

Izvršni direktor kompanije Tesla i jedan od najbogatijih ljudi na svetu, Elon Musk (Elon Musk) izrazio je zabrinutost zbog daljeg povećanja kamatnih stopa, navodeći da bi to moglo da slomi berzu, prenosi Yahoo Finance. On je rekao da bi stope uskoro mogle da premaše prosečni prinos berzanskog indeksa S&P 500, ukoliko Fed podigne kamatne stope iznad šest odsto.

- Zašto u suštini ne biste stavili svoj novac na državne zapise ili na štedni račun, umesto u S&P 500, ako je berzanski indeks promenljiv, a kamatna stopa banke nije? Fed preti da slomi vrednost svih akcija. To je prilično ozbiljna opasnost – ocenio je Musk.

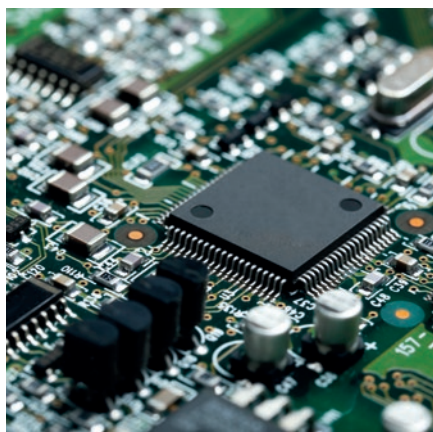

FOTO: FREEPIK

INTEL SMANJUJE PLATE DIREKTORIMA, NE NAJAVLJUJE OTPUŠTANJA

Američka korporacija Intel odlučila se za značajno smanjenje plata u krugovima najvišeg menadžmenta, kako bi se izborila sa nepovoljnim tržišnim trenucima. Prvi na udaru je izvršni direktor Pat Gelsinger, koji je umanjio svoju platu za 25 odsto, prenosi Bloomberg. Njegov tim izvršnog rukovodstva doživljavaće umanjnjenje od 15 odsto zarada, viši menadžeri za 10 odsto, dok će naknade menadžerima srednjeg nivoa biti smanjene za po pet odsto.

- Dok nastavljamo da se krećemo kroz makroekonomske prepreke i radimo na smanjenju troškova u celoj kompaniji, napravili smo nekoliko prilagođavanja naših programa kompenzacija i nagrađivanja zaposlenih za 2023. godinu – navodi se u saopštenju kompanije Intel. Ove promene su osmišljene tako da značajnije utiču na izvršne kadrove i pomoći

će u podršci investicijama i ukupnoj radnoj snazi koja je potrebna za ubrzanje naše transformacije i postizanje naše dugoročne strategije, saopšteno je.

Ovaj potez prati sumorne prognoze Intela prošle nedelje, kada je kompanija predvidela jedan od najgorih kvartala u svojoj istoriji dužoj više od 50 godina. Jača konkurencija i naglo usporavanje potražnje za ličnim računarima izbrisali su profit i Intelove gotovinske rezerve. Istovremeno, Gelsinger želi da investira u budućnost kompanije. On je dve godine u naporima za preokret sa ciljem da povрати Intelovo tehnološko vođstvo u industriji čipova vrednoj 580 milijardi dolara.

Gelsinger će u međuvremenu nastaviti da koristi gotovinu da nagradi akcionare. Intel je ranije saopštio rekao da ostaje posvećen ponudi konkurentske dividende. Analitičari spekuliraju da bi kompanija mogla smanjiti isplatu kako bi se izborila sa usporavanjem rasta.

Prema Gelsingerovom planu, kompanija želi da uvede novu proizvodnu tehnologiju brzinom bez presedana. Takođe će izgraditi nove fabrike u Evropi i SAD i pokušati da dobije porudžbine od drugih proizvođača čipova kao spoljni proizvođač. Taj potez će kompaniju staviti u direktnu konkurenciju sa Taiwan Semiconductor Manufacturing i Samsung Electronics, dvema azijskim kompanijama koje su ga prestigle na rang listi proizvođača čipova po veličini i mogućnostima.

Intel nije jedina velika kompanija koja smanjuje plate izvršnih direktora. Apple, jedan od retkih tehnoloških giganta koji se odrekao velikih otpuštanja, smanjuje plate generalnom direktoru za više od 40 odsto na 49 miliona dolara za 2023.

Intel preduzima i druge korake da obuzda troškove. To uključuje smanjenje broja zaposlenih i sporiju potrošnju na nove fabrike – deo napora da se uštedi tri milijarde dolara godišnje. Ta cifra će porasti na čak 10 milijardi dolara godišnje do kraja 2025. godine, saopštila je kompanija.

Intel, koji je obavestio osoblje o najnovijim smanjenjima, takođe smanjuje odnos koji nudi na penzijske doprinose. Kompanija iz Santa Klare u Kaliforniji zahvalila je zaposlenima na strpljenju i posvećenosti.

SAD, JAPAN I HOLANDIJA OGRANIČIĆE KINI PRISTUP MAŠINAMA ZA PROIZVODNJU ČIPOVA

Japan i Holandija planiraju da se pridruže Sjedinjenim Američkim Državama i ograniče Kini pristup mašinama za proizvodnju naprednih čipova, formirajući tako savez koji će podržati ambicije Pekinga da unapredi domaću proizvodnju, navode osobe upoznate sa pregovorima.

Zvaničnici SAD, Holandije i Japana spremaju se da zaključe dogovor u vezi sa novim paketom ograničenja snabdevanja kineskih kompanija, navode anonimni izvori. Pregovori se vode u Vašingtonu, a odluka o ograničenju neće biti najavljena, već će odmah stupiti na snagu.

Holandija će povećati ograničenja kada je u pitanju kompanija ASML Holding NV, čime će sprečiti prodaju dela takozvanih ekstremnih ultraljubičastih litografskih mašina, ključnih za proizvodnju određenih naprednih čipova. Japan će slična ograničenja nametnuti kompaniji Nikon, piše Bloomberg.

Administracija Džoa Bajdena (Joe Biden) u oktobru prošle godine je saopštila da ima za cilj da Kini ograniči mogućnost da proizvodi sopstvene napredne poluprovodnike ili da iz inostranstva otkupi najnovije čipove koji bi mogli da pomognu vojsci i unaprede veštačku inteligenciju.

U Japanu, Holandiji i Sjedinjenim Američkim Državama nalaze se neke od najvažnijih kompanija za proizvodnju čipova, među kojima su ASML, Tokyo Electron i Applied Materials.

Američki proizvođači su se žalili da je unilateralna akcija Bajdenove administracije omogućila inostranim konkurentima da nastave da rade na jednom od najvećih tržišta za njihove proizvode, te da je tako umanjena mogućnost ograničavanja vojnog napretka Kine.

Kompanija Tokyo Electron, koja je do sada prodavala opremu za proizvodnju čipova kineskim proizvođačima, revirirala je dobitke, te je zabeležila pad od jedan odsto. Kineski proizvođači čipova su takođe zabeležili pad vrednosti. Šangajski Semiconductor Manufacturing International je imao gubitke od oko 2,1 odsto, dok je Hua Hong Semiconductor pao za 1,5 odsto.

BUSINESS TEAM PAVLOVIĆ

KOMPLETNE RAČUNOVODSTVENE
I KNJIGOVODSTVENE USLUGE

AGENCIJSKO ZAPOSŁJAVANJE RADNIKA

Cvetka Cakovića 1
19000 Zaječar
019/418011
064/3435028

biznistimpavlovic@gmail.com

certop

ISO
45001

ISO
9001

ISO
22000

ISO
27001

Lasla Gala 1
24420 Kanjiža
069/710981
certop@rs.certop.com
www.certopco.com

ISO
14001

HACCP

GMP

ISO
50001

ISO
37001

PORESKE OBAVEZE U FEBRUARU

PRED POČETAK SVAKOG MESECA PORESKA UPRAVA OBJAVLJUJE KALENDAR SA SPISKOM OBAVEZA I ROKOVIMA ZA IZMIRIVANJE ISTIH. OVO SU OBAVEZE KOJE DOSPEVAJU NA NAPLATU U FEBRUARU:

6. februar

Dostavljanje obaveštenja o zaključenim ugovorima po osnovu estradnih programa u prethodnom mesecu

Obaveštenje se dostavlja na Obrascu OZU - Obaveštenje o zaključenim ugovorima o izvođenju estradnog programa zabavne i narodne muzike i drugih zabavnih programa.

Dostavljanje izveštaja o izvršenju obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom za prethodni mesec i uplata sredstava

Izveštaj se dostavlja na Obrascu IOSI - Izveštaj o izvršavanju obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

10. februar

Podnošenje poreske prijave i plaćanje poreza na premije neživotnih osiguranja za prethodni mesec

Prijava se podnosi na Obrascu PP-PPNO - Poreska prijava poreza na premije neživotnih osiguranja.

Podnošenje poreske prijave i plaćanje PDV za prethodni mesec od strane poreskog dužnika iz člana 10. Zakona o PDV

Prijava se podnosi na obrascu PP PDV - Poreska prijava za porez na dodatu vrednost.

17. februar

Plaćanje doprinosa na prihode od obavljanja samostalne delatnosti za prethodni mesec

Plaćanje doprinosa za sveštenike i verske službenike, za domaće državljane zaposlene u inostranstvu i za inostrane penzionere za prethodni mesec

Plaćanje doprinosa za samostalne umetnike za prvi kvartal 2023. godine

Plaćanje doprinosa za poljoprivrednike za prvi kvartal 2023. godine

Podnošenje prijave za utvrđivanje konačne obaveze

doprinosa za prethodnu godinu i tromesečne akontacije doprinosa za 2023. godinu za samostalne umetnike

Prijava se podnosi na Obrascu PPD-SU – Prijava za utvrđivanje obaveza doprinosa za samostalne umetnike. Podnošenje poreske prijave i plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za osnivače, odnosno članove privrednog društva za prethodni mesec. Prijava se podnosi na Obrascu PP OD-O – Poreska prijava o obračunatim doprinosima za obavezno socijalno osiguranje za osnivače, odnosno članove privrednog društva.

Podnošenje poreske prijave i plaćanje PDV za prethodni mesec

Prijava se podnosi na Obrascu PP PDV - Poreska prijava za porez na dodatu vrednost.

Podnošenje Obrasca PID PDV 1 za januar mesec ako je u januaru ispunjen jedan od kriterijuma za sticanje statusa obveznika PDV koji pretežno vrši promet dobara u inostranstvo

Plaćanje akontacije poreza na dobit pravnih lica za prethodni mesec

Plaćanje akontacije poreza na prihode od samostalne delatnosti za prethodni mesec

Plaćanje obračunate akcize za period od 16. do kraja prethodnog meseca

Podnošenje poreske prijave za obračun akcize za prethodni mesec, na obrascu PP OA

Podnošenje prijave o obračunu akcize na električnu energiju za krajnju potrošnju za prethodni mesec na obrascu PP OAEL i plaćanje akcize

28. februar

Plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za neisplaćene zarade za januar 2023. godine

Plaćanje obračunate akcize za period od 1. do 15. dana u mesecu

NEOPHODNO SISTEMSKE REŠENJE ZA VELIKI DEFICIT RADNE SNAGE

ZA KOGA RADI TRŽIŠTE RADA U SRBIJI?

IAKO JE SITUACIJA BILA BOLJA U 2022. GODINI NEGO U PRETHODNE DVE KADA JE REČ O ZAPOSŁJAVANJU, JASNO JE DA POSTOJI NEDOSTATAK ODREĐENIH KADROVA, PRE SVEGA, ZANATSKIH ZANIMANJA, ŠTO U NAŠOJ ZEMLJI IZ GODINE U GODINU POSTAJE SVE OZBILJNIJI PROBLEM. STOGA NE ČUDI DA JE PROŠLU GODINU OBELEŽIO VELIKI DEFICIT RADNE SNAGE SA JEDNE, I UVOZ RADNIKA IZ INOSTRANSTVA SA DRUGE STRANE. TAKOĐE, BROJ KANDIDATA KOJI SU BILI U POTRAZI ZA ZAPOSLENJEM BIO JE MANJI ZA DVA ODSO U ODNOSU NA PRETHODNU GODINU I IZNOSIO JE 237.897

Aktuelna stopa nezaposlenosti od 8,9 odsto na kraju trećeg kvartala 2022. godine trebalo bi da bude dobra vest. I jeste – kvalifikovani za deficitarne poslove, bez obzira na stručnu spremu, lako će naći posao. Teško se, ipak, može govoriti da svi radnici mogu da diktiraju uslove u zemlji gde se i dalje objavljuju oglasi za posao u kojima se kao benefit navode “prijava i redovna plata”.

Ono što se sigurno promenilo od 2014. godine, kada je usvojen aktuelni Zakon o radu, je odnos prema zapošljavanju – od “ako nećeš ti, ima ko će da radi” došli smo do veoma konkretnih finansijskih i drugih stimulacija za potencijalnog radnika. Čak ni to, međutim, neće biti dovoljno da “uravnoteži” disbalanse na domaćem tržištu rada.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku (RZS), objavljenim 30. januara, ukupan broj zaposlenih u 2022. godini iznosio je 2.310.035, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje od 1,6 odsto. Od tog broja, 1.881.507

zaposleno je u pravnim licima, 404.988 predstavljaju preduzetnici, lica zaposlena kod njih i lica koja samostalno obavljaju delatnost, a 55.749 lica su registrovani individualni poljoprivrednici. Prošle godine je, prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ), a po osnovu baze prijava na obavezno socijalno osiguranje, u Srbiji ukupno zaposleno 198.024 osoba.

Iz Centra za zapošljavanje i razvoj karijere Infostud navode da je tokom 2022. godine bilo 13 odsto više raspisanih konkursa nego godinu dana ranije, odnosno 76.247 oglasa za posao.

Iako je situacija bila bolja u prošloj godini nego u prethodne dve kada je reč o zapošljavanju, jasno je da postoji nedostatak određenih kadrova, pre svega, zanatskih zanimanja, što u Srbiji iz godine u godinu postaje sve ozbiljniji problem. Stoga ne čudi da je prošlu godinu obeležio veliki deficit radne snage sa jedne, i uvoz radnika iz inostranstva sa druge strane, kako bi se nadomestio taj nedo-

FOTO: MILICA RILAK

FOTO: MILICA RILAK

**POTREBNI
RADNICI**

060-0262-759

060-0262-797

**POTREBNO
RADNO VREME**

PONEDELJAK-PETAK :08.00-20.00h.

SUBOTA :08.00-16.00h.

NEDELJA:08.00-14.00h.

OTBOPEHO

**POTREBAN
TRGOVAC**

CV MOŽETE OSTAVITI
U RADNJI GDE ČETE I
DOBITI OSNOVNE
INFORMACIJE

VISA

VISA

MasterCard

UnionPay

Discover

cashback world

cashbackworld.com

AMERICAN EXPRESS

DinaCard

statak. Takođe, broj kandidata koji su bili u potrazi za zaposlenjem bio je manji za dva odsto u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 237.897. Infostud je zabeležio i da je prosečan broj konkurisanja u znatnom padu i u 2022. godini i iznosi 47 po jednom oglasu, dok je 2021. godine bio 57.

O tome koliko u Srbiji nedostaje radnika govori primer Bulevara Milutina Milankovića na Novom Beogradu. Igrom slučaja, ta ulica prolazi kroz nekoliko najnaseljenijih blokova u "poslovnom centru prestonice", a u njoj se nalaze neke od najuspešnijih kompanija u Srbiji iz različitih sektora – od IT teškaša Nordeusa, Asseco i Shoppstera, Telekom i A1 Srbija, preko osiguravajućih kuća Uniqa i Milenijum osiguranje, do centrale Pro Credit banke i bolnice Medigroup. U toj ulici nalazi se i sedište trgovinskog lanca Super Vero, kao i nekoliko objekata Deleza (Delhaize), kao i brojne male firme.

Trenutno je samo u toj jednoj novo-beogradskoj ulici otvoreno na stotine radnih mesta – oglasi da se traže radnici nalepljeni su na izloge malih prodavnica odeće, pekara i kioska, objavljeni su na portalima kompanija, kao i na Infostudu. U pekarama i manjim prodavnicama u neformalnom razgovoru kažu da oglasi stoje mesecima, a da malo ko upita za uslove rada i platu. U isto vreme,

Valentina Đureta

oglasi velikih firmi poručuju da se traže trgovci, agenti u kol-centrima i vozači šlepera, savetnici za bankarske i usluge osiguranja, ali i eksperti za logistiku i poslovne procese, kao i medicinski i administrativni radnici. A ko traži mora da ponudi nešto više od "prijave i redovne plate", kako je pisalo u oglasu ismejanom na društvenim mrežama krajem januara.

Delez: Plate u trgovinama porasle 30 odsto

U gotovo svakom od Delezovih objekata u Beogradu, uključujući i Maxi Super-

market u Bloku 23, čućete reklamu koja počinje sa "Maxi zapošljava... postanite deo porodice". Generalni direktor kompanije Delez Srbija Jan Vilem Dokhejr krajem prošle godine na CEO Summitu je upozorio da, uprkos brojnim benefitima koje nude, jednostavno ne mogu da zaposle dovoljno ljudi i da bi to moglo da utiče na planove za širenje poslovanja u našoj zemlji.

- Kao najveći trgovinski lanac u Srbiji, sa više od 12.000 zaposlenih u svom sistemu i strategijom širenja maloprodajne mreže, imamo posebnu odgovornost, ali i ambiciju da neprestano unapređujemo procese rada kako za sve kolege u sistemu, tako i one koji će nam se tek pridružiti – rekli su za Biznis.rs iz Deleza Srbija odgovarajući na pitanje koje konkretne benefite nude potencijalnim radnicima.

A biće im potrebni novi radnici – trenutno u njihovom sistemu posluje 500 prodavnica, samo u prošloj godini otvorili su 37, a u ovoj godini planiraju otvaranje 40 novih prodavnica, novog distributivnog centra, kao i prvog magazina za online dostavu u Srbiji.

- Iz svih ovih razloga nastojimo da budemo konkurentan i pouzdan poslodavac na tržištu. Zato i u ovoj godini nastavljamo sa velikim investicionim ciklusom ulaganja u plate zaposlenih u prodaji i distributivnom centru koji smo

FOTO: MIA MEDAKOVIĆ TOPALOVIC

pokrenuli prošle godine, i on ukupno iznosi 30 miliona evra. Ova investicija dovodi do rasta plata u trgovinama u proseku 30 odsto. Plata zaposlenih u operacijama, logistici i distributivnom centru će ove godine biti prosečno uvećana 14 odsto. Tokom prethodne godine unapredili smo i bonus sistem, kao i model varijabilne zarade, pa su naše kolege u maloprodaji u prilici da svakog meseca osnovnu zaradu uvećaju za varijabilni iznos na osnovnu zaradu, a uručili smo i jubilarne nagrade od po 15.000 dinara svim zaposlenima povodom otvaranja 500. prodavnice – kažu iz Deleza.

Ističu da se nisu fokusirali samo na zarade, već i na poboljšanje uslova rada.

- Kolege u direkciji imaju mogućnost fleksibilne radne nedelje, pa tako u jednoj nedelji mogu tri dana da rade od kuće, a u idućoj sedmici dva dana. Za kolege iz prodaje i distributivnog centra uveli smo petodnevnu radnu nedelju. A posebno smo ponosni što smo za sve zaposlene u kompaniji od početka ove godine uvećali minimalno trajanje godišnjih odmora za dodatnih pet radnih dana i ono je sada 26 dana, a 82 odsto koleginica i kolega će imati pravo na više od 27 dana godišnjeg odmora – objašnjavaju iz našeg najvećeg igrača na tržištu maloprodaje.

Kada je reč o radnom vremenu, smatraju da su i tu prepoznali potrebe tržišta.

Mihail Arandarenko

FOTO: MEDIA CENTAR

- U protekloj godini osmislili smo i uspešno sprovodimo poseban model rada sa fleksibilnim radnim vremenom u celoj maloprodajnoj mreži. „Flex“ program je po mnogo čemu jedinstven na našem tržištu i namenjen je pre svega mladima od 15 do 26 godina. Osmišljen je tako da svi koji se prijave imaju mogućnost da biraju vremenski okvir u kojem rade tokom dana i nedelje, pa posao mogu da uklope u svoje svakodnevne obaveze – otkrivaju zašto danas sve češće možemo da sretnemo veoma mlade prodavce u njihovim objektima.

Poslodavci prinuđeni da nude sve bolje uslove rada

Prema rečima menadžera za odnose sa javnošću Infostuda Miloša Turinskog, shodno sve većem deficitu radnika na tržištu rada u Srbiji, i borbi poslodavaca da kod sebe privuku kvalitetan kadar, ali i da zadrže postojeći, poslodavci nude razne oblike benefita, kao i uslova rada.

- Poslodavci postaju fleksibilniji u pogledu rada „na daljinu“ (remote), što mnogim kandidatima umnogome znači. Osim pogodnosti vezanih za radno vreme i rad od kuće, u prethodnom periodu su se svakako isticale pogodnosti poput privatnog zdravstvenog, ali i privatnog penzionog osiguranja, mentorskih programa, besplatne edukacije i usavršavanja. Čovek se sve više posmatra kao najznačajniji resurs svake kompanije, i poslodavci se tome sve više prilagođavaju – naglasio je Turinski u razgovoru za Biznis.rs.

Takođe, podaci Infostuda pokazuju da uvek najbolje prolaze oglasi koji imaju jasno istaknutu visinu zarade koja je ujedno i konkurentna na tržištu rada. Isto tako i oglasi koji su dosta informativni i imaju istaknute pakete beneficija su oni koji imaju najviše konkurisanja.

- U vremenu kada je izbor radnih mesta dosta veliki, sa malim brojem prijava ili skroz bez prijavljivanja ostaju svi oni poslodavci koji su dosta šturi u opisu

UBRZAVANJE RADNIH PROCESA KROZ AUTOMATIZACIJU

Automatizacija, odnosno robotizacija, pa i svaki vid digitalizacije su realnost savremenog sveta i svakako će, kako smatraju iz Unije poslodavaca Srbije, u budućnosti biti sve prisutniji u našim životima, pa i u organizaciji poslovanja.

- Međutim, ne verujemo da će ti procesi bitno smanjiti potrebu za radnom snagom. Radna mesta se zatvaraju u jednom delu proizvodnje, ali nastaju na nekim drugim mestima. Automatizacija svakako donosi brže radne procese, često i jeftinije, ali nije direktno vezana za pitanje radne snage, koje se mora rešavati samo za sebe – ocenili su iz UPS.

Dodaju da su u više navrata tražili vraćanje na snagu poreskog kredita koji je ukinut 2014. godine, ovog puta u iznosu od 100 odsto, kako bi firme na kraju godine mogle da investiraju u nove ili polovne mašine.

FOTO: MILICA RILAK

UKLJUČIVANJEM ROMA BI MOGLO MNOGO DA SE DOBIJE

Podaci iz popisa iz 2011. godine pokazuju da samo na teritoriji Beograda živi 27.325 Roma, a podaci sa terena i statistike međunarodnih i organizacija da se taj broj kreće između 50.000 i 65.000.

- Ovo je najmlađa kategorija beogradske populacije stara u proseku 25,7 godina, što je znatno niže od prosečne starosti ukupnog stanovništva koja iznosi 41,8 godina, što znači da pripadnici romske nacionalnosti predstavljaju veliki radni resurs koji još uvek nije adekvatno iskorišćen. Korisnici i korisnice jednog od programa Nemačke razvojne saradnje, koje u Srbiji sprovodi GIZ, direktno usmerenog na podršku Romima i Romkinjama, nakon učešća u merama za podsticanje zapošljavanja (stručne obuke, samozapošljavanje), beleže stopu zapošljavanja preko 70 procenata, što pokazuje da sa adekvatnim pristupom prilagođenim njihovim potrebama Romi predstavljaju veliki radni potencijal i ljudski resurs – ukazala je Valentina Đureta iz Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju (GIZ).

Ona je ocenila da se značajan deo ekonomske produktivnosti i fiskalnih beneficija gubi zbog nejednakih mogućnosti na tržištu rada za Romsku populaciju. Prema proceni njenog proračuna o ekonomskim potencijalima romske manjine i ekonomskim troškovima njihove isključenosti sa tržišta rada, izgubljena ekonomska korist od isključenja Roma sa tržišta rada iznosi najmanje oko 413 miliona evra godišnje, od čega je 70 odsto gubitak u produktivnosti, a ostalo su fiskalni gubici.

- To implicira značajan potencijal za privredu i državni budžet, pod uslovom da Srbija može efikasno da prevaziđe postojeće prepreke za integraciju Roma na tržište rada. Imajući u vidu značaj obrazovanja, procenjuje se da bi ulaganja potrebna da bi se popunio jaz u obrazovanju između romskog učenika i neromskog učenika i dalje iznosila manje od polovine ukupnih ekonomskih i fiskalnih koristi od jednakih mogućnosti na tržištu rada – zaključuje naša sagovornica.

kadar, u skladu sa svojim organizacionim, kadrovskim i finansijskim mogućnostima i planovima. Negde su, kako ističu, te stimulacije finansijske, negde se ogledaju u uslovima rada, benefitima, i jednostavno svim metodama koje mogu biti motivišuće za dobre radnike.

- Ne postoji tačna evidencija o tome koliko trenutno privatne firme ulažu u zapošljavanje kroz obuke, povećanje zarada i druge pogodnosti za radnike, ali je nesporno da je u privredi prepoznat problem nedostatka radne snage, nedostatka kvalifikovanih radnika, pa i promene navika koje donose nove generacije. Zbog toga je uočljiv trend da preduzeća daleko više ulažu u pronalaženje radnika, odnosno u takozvani branding poslodavca (employer branding), kako bi se na tržištu pozicionirali kao poželjni poslodavci, i tako lakše obezbedili odgovarajuću kadrovsku bazu – objašnjavaju iz Unije poslodavaca za Biznis.rs.

Mnoge domaće poslodavce zabrinulo je što Nemačka priprema novi zakon koji će ljudima sa Zapadnog Balkana olakšati dolazak i rad u toj zemlji. Naime, planirano je da se udvostruči kvota za useljavanje nekvalifikovanih radnika iz našeg regiona, kojih bi trebalo da bude do 50.000 godišnje. Ipak, nekadašnji predsednik Ujedinjenih granskih sindikata "Nezavisnost" Zoran Stojiljković ocenjuje u razgovoru za Biznis.rs da ovakve mere ne moraju da imaju loše efekte na zapošljavanje ukoliko ne postoji veliki višak radne snage na tržištu,

pozicije koju raspisuju i gde ne navode ništa od pomenutih informacija. Ovo se naročito odnosi na sve one oblasti i zanimanja gde je deficit posebno istaknut. Značajnu ulogu u svemu igra i slika koju poslodavac ima o sebi na tržištu – istakao je Turinski.

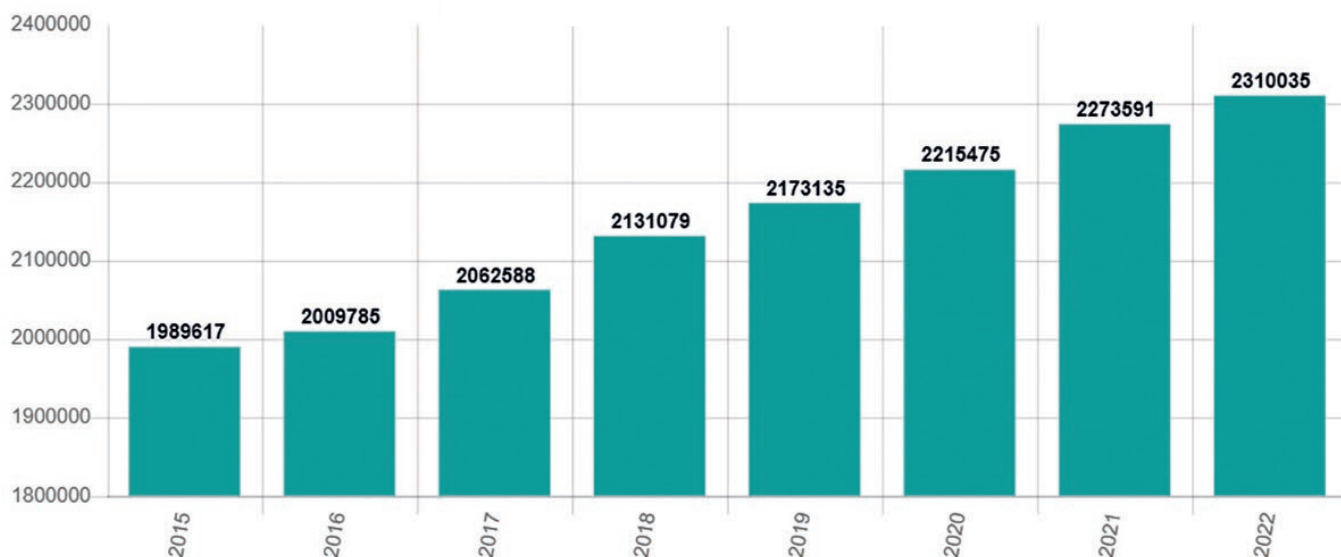
Dodao je da kandidati sve više traže poslodavce koji imaju finansijski stabil-

no poslovanje, gde vladaju dobri međuljudski odnosi, i gde postoji mogućnost napredovanja i usavršavanja. Imidž u javnosti je, kako kaže, glavni preduslov prilikom izbora budućeg poslodavca, pa tek potom sve ostalo.

Iz Unije poslodavaca Srbije (UPS) potvrđuju da se preduzeća, svako na svoj način, dovijaju da pronađu adekvatan

REGISTROVANA ZAPOSLENOST

IZVOR: REPUBLIČKI ZAVOD ZA STATISTIKU

što sada u Srbiji nemamo.

- Ova vlast u poslednjih 12 godina jeste ostvarila neke polurezultate. Ostvarila je zaposlenost, ali lošu, nekvalitetnu. Međutim, smanjila je nezaposlenost, a kada imate kakav-takav posao ovde nema rezervne armije rada. Sposobniji su odlazili, pa domaći preduzetnici ne mogu da dobiju kvalifikovanu radnu snagu, tako da stalno nekoga primaju, edukuju i opet ostaju bez radnika. Dakle, u ovakvim uslovima poslodavci dolaze u situaciju da moraju više da plate – istakao je Stojiljković.

Zakon o radu – od velike pobede do neočekivanog poraza poslodavaca

Profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu Mihail Arandarenko, stručnjak za ekonomiju rada kao i neko ko se posvetio istraživanju nejednakosti, siromaštva i migracija, na naše direktno pitanje da li je zaista došlo do toga da tržište rada u Srbiji “radi” u korist zaposlenih pre nego poslodavaca ukazuje da je još dug put do toga da se kod nas radnička prava i “radnička moć” podignu na nivo zapadnoevropskih zemalja sa trajnom oskudicom radne snage.

- Rast moći naših radnika je relativan i posledica je jasne pretnje našim poslodavcima da će radnici otići iz zemlje. Interesantno je da je to i posledica u osnovi „propošlodavačkog“ Zakona o radu, koji je usvojen 2014. godine, i koji je ne samo smanjio prava, već i zarade radnika. Tada smo kolega Dragan Aleksić i ja procenili da su zakonske promene poput smanjenja broja slobodnih dana i minulog rada dovele do toga da se plate u proseku smanje za tri odsto. Pritom, tajming za usvajanje takvog zakona bio je izuzetno loš, jer su to bile godine demografskog pritiska širom Evrope, pošto je bejbi bum generacija odlazila u penziju. Dakle, njima nedostaju radnici i, odjednom, mase naših radnika, iz Srbije i regiona, odlaze ne samo u Nemačku već i Slovačku, Češku i druge zemlje, kaže Arandarenko, ali i ističe da je to samo jedan razlog za oskudicu radne snage u Srbiji.

Ispostavilo se, objašnjava, da je uverenje da imamo ogroman izvor nekvalifikovane radne snage, odnosno da je naše tržište rada “employers market” ili pogodno za poslodavce – pogrešno.

Miloš Turinski

FOTO: DAMIR VUKOVIĆ

- Oskudica radnika je i demografske prirode. Nama svake godine odlaze kohorte veličine 100.000-120.000 ljudi sa tržišta rada, a ulaze kohorte od nekih 70 hiljada radno sposobnog stanovništva. Dakle, imamo svake godine bruto deficit od 40.000-50.000 ljudi, i to stvara taj jaz. Treći faktor je proces reindustrijalizacije, koji je podsticala vlada, i koji je zaposlenost vratila u regione koji su bili najpogođeniji nestankom radnih mesta tokom tranzicije. I četvrti faktor su plate – ideja da je kod nas neverovatno velika ponuda radne snage i da je važno da poslodavci budu zadovoljni dovela je do toga da su naše plate stagnirale u evrima do 2018. godine. Tek tada počinju da rastu, ali se tada već pojavila oskudica radnika na našem tržištu, i to kod „konvertibilnih zanimanja“, za kojima postoji tražnja širom Evrope - građevinski radnici, negovatelji, vozači i slične profesije – objašnjava profesor Arandarenko u razgovoru za Biznis.rs.

Zato, kako ističe, i Srbija danas beleži priliv stranaca odnosno “uvoz radnika”.

Sve veća potreba za uvozom radnika

Iz Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) navode da su njihove nadležne filijale, primenjujući odredbe Zakona o zapošljavanju stranaca i Pravilnika o dozvolama za rad, u periodu od 1. januara do 31. decembra 2022. godine izdale ukupno 35.180 dozvola za rad strancima. Godinu dana ranije broj dozvola bio je

23.662.

- Najviše uvozimo građevinske radnike koji nam pretežno dolaze iz Indije, Kine i Turske. To su mahom kvalifikovani ljudi koji imaju iskustvo iza sebe i dobro poznaju posao. Radnike takođe uvozimo iz zemalja poput Šri Lanke, Nepala i Uzbekistana za poslove poput higijeničara, vozača, dostavljača. U manjem broju slučajeva za navedene pozicije imamo radnike sa Kube, ali i iz Bangladeša, Vijetnama ili susednih zemalja kao što su Severna Makedonija ili Albanija – navodi Miloš Turinski iz Infostuda.

Iz Republičkog zavoda za statistiku ističu da su u novembru 2022. godine izdate 2.782 građevinske dozvole, što predstavlja smanjenje od 16,6 procenata u odnosu na isti period 2021. godine. Ipak, poslodavci tvrde da nema dovoljno radne snage u Srbiji i da dosta radnika odlazi u inostranstvo.

- Što se tiče građevinarstva, u Srbiji zaista vlada veliki deficit, naročito za niskokvalifikovane pozicije koje ova oblast pokriva (od zidara, armirača, zavarivača do kranista). Veliki je odliv radno sposobnog stanovništva, stručnjaka u ovoj oblasti. Decenijama unazad odlaze u inostranstvo zarad boljih uslova rada, naročito u smislu zarade, a kod nas je sve veća i veća potražnja, dok je kadrova iz godine u godinu sve manje. Čak je i cena rada u prethodnim godinama bila korigovana naviše, kako bi se postojeći radnici zadržali i privukli novi – otkriva Turinski.

FOTO: FREEPIK

Naši sagovornici iz Unije poslodavaca Srbije zaključili su da se svi problemi u vezi sa radnom snagom moraju rešavati sistemskim, a ne jednokratnim merama. Na neka od potencijalnih sistemskih rešenja ukazuje profesor Arandarenko.

- Kada naše nominalne plate rastu, raste podsticaj da naši građani ne odlaze u Slovačku, ali i podsticaj da neko iz zemalja poput Šri Lanke dođe u Srbiju i pokuša da ostvari, poput naših ljudi na radu u inostranstvu, taj cilj da zaradi i uštedi što više kako bi pomogao porodicu kod kuće. Nama više migracije ne rastu toliko, već su nam unutrašnja demografska kretanja i potražnja za radnicima takvi da su imigracija i emigracija gotovo izjednačeni. Država, dakle, treba da podstiče poslodavce da rade ono što rade pojedine kompanije – da privuku radnike zaista povoljnijim platama i uslovima rada – kaže Arandarenko.

Ono što se ne radi kod nas, a trebalo bi, jeste ozbiljnija reforma oporezivanja

rada, obezbeđenje povoljnijeg poreskog tretmana za porodice sa decom i uvođenje univerzalnog dečijeg dodatka.

- Mi niti imamo takve povlastice, niti univerzalni dečiji dodatak. U Nemačkoj taj dodatak iznosi 250 evra za svako dete. I sada, ako imate minimalnu platu u Nemačkoj, sa troje dece vam je plata za polovinu veća, a imate i razne druge pogodnosti i olakšice. To je jaka motivacija da se preselite u takvu zemlju, koje se „podmlađuju“ na račun sistema kakav vlada kod nas, a to je da ukoliko otac i majka ostvaruju čak i minimalnu platu, gube pravo na dečiji dodatak – objašnjava Arandarenko.

Povratnička domaćinstva kao izvor radne snage za srpsko tržište

Savetnica na globalnom programu Migracije za razvoj pri Nemačkoj organizaciji za međunarodnu saradnju (GIZ) Valentina Đureta ističe u razgovoru za

Biznis.rs da povratnička domaćinstva trpe nisku stopu zaposlenosti i visoku stopu nezaposlenosti.

- U više od dve trećine domaćinstava nijedan član nije zaposlen, dok je u 19 odsto domaćinstava zaposlen jedan član. Imajući u vidu visoku stopu aktivnosti među povratnicima i visok udeo onih koji migriraju s namerom da pronađu posao u inostranstvu, izuzetno je važno da se ulože napor u pružanje podrške u zapošljavanju povratnika u Srbiji – ocenila je naša sagovornica.

U cilju suzbijanja sive ekonomije i neformalnog zapošljavanja koje je posebno izraženo u sektoru poljoprivrede, Vlada Srbije je u saradnji sa NALED-om, i uz podršku Nemačke razvojne saradnje, pokrenula reformu sistema zapošljavanja sezonskih radnika u poljoprivredi.

- Prvi korak ka reformisanju sistema bilo je donošenje Zakona o pojednostavljenom radnom angažovanju na sezonskim poslovima u određenim delatnostima. Od uspostavljanja pojednostavljenog sistema 2019. godine beleži se stalni rast angažovanih radnika. Zahvaljujući uspostavljanju ovog sistema, samo u toku dve godine neprijavljeni rad u ovoj oblasti smanjen je za 37 odsto, a od početka uspostavljanja sistema povećani su budžetski prihodi za 2,5 miliona evra na osnovu poreza, odnosno 6,9 miliona evra na osnovu doprinosa za socijalno osiguranje – navela je Đureta.

VREDNOST RADNIKA SVE VIŠE RASTE

Iako iz Unije poslodavaca Srbije kažu da im nije poznato da postoji istraživanje o tome koliko je danas radnik skuplji nego pre recimo pet godina, kažu da je očigledno da košta značajno više.

- Sa jedne strane imamo rast zarade koja je, ako gledamo minimalnu zaradu u prethodnih pet godina, porasla sa nekih oko 26.000 na više od 40.000 dinara. Prosečna plata koja je pre pet godina bila oko 50.000 dinara, sada je prešla 75.000. Ako tome dodamo veću fluktuaciju zaposlenih, a to su sve dodatni troškovi za poslodavca, i sve dodatne mere kako bi se radnici zadržali na radnom mestu, jasno je da su troškovi radne snage neuporedivo veći nego što su bili pre godinu, dve ili pet – smatraju iz UPS.

MILICA RILAK
JULIJANA VINCAN

DE-BAXY®

Kraljevića Marka 4 11000 Beograd
063/322042, 063322042
bbijele@sbb.rs www.de-baxy.rs

ELEKTRO PODNO GREJANJE

DEVI®

by Danfoss

ECO PEST

Živka Stevanovića-Žikice 72
11460 Beograd, Barajevo
063 438 079 063 433 890
milomir.cekic1966@gmail.com
www.ecopest.rs

generalni zastupnik i
distributer za Srbiju

Bayer Environmental Science

U SRBIJI U TOKU INVESTICIONI CIKLUSI VREDNI 570 MILIJARDI DINARA

U OVOJ GODINI POČINJE ZAJEDNIČKA REALIZACIJA PROJEKATA KOJE SPROVODE 33 STRANE I DOMAĆE KOMPA NIJE, ČIJA JE UKUPNA VREDNOST ULAGANJA 991 MILION EVRA, SA ZAPOSŁJAVANJEM 4.800 LJUDI. NAŠA PROJEKCIJA JE DA ĆE INVESTICIJE U FABRIKE KOJE ĆE BITI ZAPOČETE U 2023. GODINI, A KOD KOJIH PODRŠKU DAJE MINISTARSTVO PRIVREDE, PREĆI 1,2 MILIJARDE EVRA

Utica j postojeće inflacije, koja je kod nas među najnižim u Evropi, primetan je. Poskupljenje svakodnevnih životnih namirnica osetila je svaka porodica u Srbiji i to je činjenica, ali cene ipak nisu zabeležile veliki skok zahvaljujući robnim rezervama koje naša zemlja poseduje. U poslovnom ambijentu inflacija je osetna, ali se ne odnosi na smanjenje plata zaposlenih već na dobit privrednika. To će rezultirati malo sporijim rastom privrede u budućem periodu, ali ćemo se mi potruditi da kroz razne subvencije pomognemo privrednicima koliko možemo kako bi se rast privrede nastavio. Taj rast će verovatno biti sporiji u odnosu na prethodne godine zbog situacije na globalnom nivou.

Ovako efekte inflacije na poslovanje i privredni rast, kao i perspektivu realnog sektora u narednom periodu, ocenjuje ministar privrede Rade Basta. U razgovoru za Biznis.rs on govori o uticaju globalnih dešavanja na domaće privrednike, planiranim investicijama i projektima za 2023. godinu, tržištu rada u našoj zemlji i izvorima finansiranja za privredu, kao i o privatizaciji i korporativizaciji javnih preduzeća.

- Recesija je moguća i ne možemo da budemo neozbiljni da ignorišemo tu mogućnost, ali odgovornom politikom ćemo se potruditi da do nje ne dođe. Srbija mora da nastavi da raste i da se razvija uprkos teškim okolnostima i brojnim preprekama sa kojima smo suočeni, kako mi, tako i cela planeta. Primetno je da Srbija kroz ovu krizu prolazi mnogo bolje nego neke bogatije zemlje i to je rezultat velike posvećenosti i napornog rada našeg državnog vrha.

Primarni cilj je da, uz našu pomoć, građani Srbije sačuvaju svoja radna mesta i da se otvaraju nova koja će unaprediti sliku našeg privrednog ambijenta.

Kako biste ocenili trenutno stanje srpske privrede? Koliko su globalna dešavanja uticala na domaće privrednike u proteklom periodu i na koji način? Da li ministarstvo i država planiraju u ovoj godini da pomognu ili zaštite domaću privredu od negativnog uticaja krize iz inostranstva?

- Srpska privreda je pokazala izdržljivost i značajan stepen nezavisnosti u odnosu na ekonomije nekih drugih zemalja, kako u vreme pandemije korona virusa, tako i sada kada buktu rat na tlu Evrope. Međutim, čeka nas izazovna godina zbog neizvesnosti koju sa sobom donosi globalna kriza i zato svi moramo da uložimo dodatne napore da sačuvamo rezultate koje je Srbija na čelu sa predsednikom Aleksandrom Vučićem postigla.

Posledično je došlo do poskupljenja sirovina, opreme i energenata, ali i do skoka inflacije u Evropi i to neminovno utiče na nas. Zato je neophodno jedinstvo državnih organa. Ova godina je nepredvidiva, a sa mesta ministra privrede učinicu sve da pomognem privrednicima da što lakše prođu kroz krizu.

Ministarstvo privrede nastoji da podrži domaće privrednike kroz realizaciju investicionih projekata, zapošljavanje, ulaganje u novu opremu i proizvodne pogone u oblasti prehrambenog i metalnog sektora, proizvodnji nameštaja, građevinskog materijala... Tu politiku

nastavićemo i u narednom periodu, ne samo radi zaštite i podrške privrednicima, već i zbog nastavka investicione politike zasnovane na privlačenju novih direktnih ulaganja, domaćih i stranih, što nam omogućava stvaranje novih i većih proizvodno-potrošačkih tokova, nove tehnologije, izvoz i devizni suficit, a time i dalji razvoj.

Većina međunarodnih finansijskih institucija smanjila je procene privrednog rasta, kako za Srbiju i region, tako i širom sveta. Kakva su Vaša očekivanja za 2023. godinu? Koliko bi srpska privreda mogla da raste i koji sektori/delatnosti bi mogli da imaju najbolje rezultate? Gde će, s druge strane, biti najviše izazova?

- Privreda svake države u svetu je u poslednje dve godine pod velikim uticajem krize izazvane pandemijom korona virusa, a potom i ratom u Ukrajini. Srbija je pokazala izvesnu otpornost na krizne situacije, a privredni rast smo zadržali. Ukupno smo okončali 150 velikih investicionih ulaganja, a trenutno su u realizaciji ili fazi monitoringa čak 252 značajna investiciona ciklusa vrednosti 570 milijardi dinara.

Najveći izazov u tekućoj godini je očuvanje radnih mesta, kao i razvoj malih i srednjih preduzeća. Moj fokus je na razvoju i osnaživanju žena u preduzetništvu i njihovoj većoj ulozi u privrednom životu Srbije. Akcija "Žene su zakon", koju sam pokrenuo ima za cilj da se popravi položaj svih žena u Srbiji i naišla je na veliku podršku sa svih strana. Žene prepoznaju kada se neko istinski bori za njihova prava.

U PRIPREMI STRATEGIJA RAZVOJA MSPP

Šta još mogu očekivati preduzetnici i sektor malih i srednjih preduzeća kada je reč o podršci i unapređenju uslova poslovanja u novoj godini?

- Ministarstvo privrede završava proces izrade nove politike za dalji razvoj MSPP u Srbiji, odnosno proces izrade Strategije razvoja MSPP za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije. Cilj ovog dokumenta jeste da MSPP budu nosioci ubrzanog održivog ekonomskog, društvenog i inkluzivnog razvoja Srbije, a jedan od posebnih ciljeva biće stvaranje povoljnog poslovnog okruženja, odnosno smanjenje prepreka za poslovanje MSPP.

U narednoj godini, Ministarstvo privrede će posebnu pažnju posvetiti kontinuiranom dijalogu sa privredom, kako bi moglo da prati potrebe i predlaže rešenja za probleme privrednika. Iako rešavanje problema i prepreka na koje nailaze privrednici u svom poslovanju često nije u nadležnosti našeg ministarstva, mi ćemo nastojati da u rešavanju takvih problema zagovaramo i podržimo interese privrednika i zato je važan stalan dijalog sa privrednicima, kako bi se osluškivale njihove potrebe i rešavali problemi.

Jedan od problema za čije rešavanje se Ministarstvo privrede zalaže jeste problematičan položaj žena preduzetnica po pitanju trudnočkog i porodijskog odsustva i bolovanja. S tim u vezi, Ministarstvo privrede će kroz inicijativu "Žene su zakon" nastojati da u saradnji sa ostalim nadležnim organima dođe do predloga mogućih rešenja za unapređenje njihovog položaja.

Takođe, treba još više ulagati u razvoj malih i srednjih preduzeća i u cirkularnu ekonomiju, kako bismo postali konkurentni i prepoznatljivi. Srbija je bogata zemlja i postoji prostor da u većem kapacitetu koristi svoje potencijale. Tome se mora strateški pristupiti jer znate da je za svaki vidljiv napredak potrebno vreme. Kada je reč o poljoprivrednim proizvodima, nekada je potrebno uložiti u marketing nekog proizvoda i u prodajne kanale kako bi se dobilo mesto na evropskom tržištu. Međutim, ulaganje u neku granu zahteva intenzivno ulaganje i u proizvodne pogone i infrastrukturu. Sagledali smo sve aspekte srpske privrede i već uveliko radimo na njenom unapređenju.

Nesumnjivo će u narednom periodu privredu vući, pre svega, energetika, a nakon toga će nam u fokusu biti poljoprivreda i turizam. Treba iskoristiti na najbolji način potencijale koje naša država poseduje. Sve ostale grane razvijace se po strategiji koju je potrebno uspostaviti u ovoj izazovnoj situaciji u kojoj se svet nalazi.

Ekonomisti najavljuju umeren pad stranih investicija u ovoj godini, zbog ukupnog stanja svetske ekonomije. Kakve su projekcije Ministarstva privrede, koliki obim stranih ulaganja možemo očekivati u 2023. godini? Neke kompanije su već najavile

svoj dolazak ili širenje postojećeg poslovanja u Srbiji.

- Kada strani ulagači koji posluju u Srbiji odluče da ponovo investiraju u našoj zemlji otvaranjem novog pogona ili proširenjem postojećeg nabavkom nove opreme i mašina, to je znak da je Srbija atraktivna investiciona lokacija. U poslednjih nekoliko godina menadžment 27 kompanija doneo je odluku o reinvestiranju u Srbiji, u pojedinim slučajevima po dva, tri i više puta. Primera radi, trenutno je u proceduri razmatranje nacrta ugovora sa četiri kompanije, od kojih dve ulaze u novu investiciju. To je jak signal da se investicije neće smanjiti.

Što se tiče ukupnih očekivanih stranih ulaganja, uzimaju se u obzir sve investicije, ne samo u privredi, već i u energetici, infrastrukturi i drugim oblastima. Kada je reč o nadležnosti Ministarstva privrede, a to su investicije u fabrike sa novim zapošljavanjem, u ovoj godini počinje zajednička realizacija projekata koje sprovode 33 strane i domaće kompanije, čija je ukupna vrednost ulaganja 991 milion evra, sa zapošljavanjem 4.800 ljudi. Naša projekcija, koju radimo u skladu sa budžetskim parametrima za ovu budžetsku godinu, je da će investicije u fabrike koje će biti započete u 2023. godini, a kod kojih podršku daje Ministarstvo privrede, preći 1,2 milijarde evra.

U skladu sa tim, kako će se kretati tržište rada u našoj zemlji?

- Država sprovodi odgovornu socio-ekonomsku politiku. Ono na šta treba da se fokusiramo je dolazak novih tehnologija i modernih tehnoloških radnih procesa, a s tim u vezi i automatizacija proizvodnje.

S jedne strane, u pojedinim mestima u Srbiji nema dovoljno domaće radne snage ili je, pak, nedovoljno zainteresovane domaće radne snage. S druge strane, imamo potrebu za modernizacijom rada. Potreban je balans između stvarnih potreba za zapošljavanjem domaće radne snage i onoga što osavremenjuje samu proizvodnju. Država će na prvom mestu podržati ona ulaganja koja pod-

ENERGENTI I DALJE U FOKUSU

Kriza energenata bila je pred zimu velika pretnja za celu Evropu, očekivao se manjak gasa, nafte, struje i znatno više cene. Zahvaljujući toplom zimskom periodu, ova briga je trenutno nešto manja, ali još uvek postoji. Kako očekujete da će se dalje kretati situacija sa energentima i kako bi mogla da utiče na srpsku privredu?

- Privreda funkcioniše kao celina i zato kakva god situacija bila sa energentima uvek je neophodno razmotriti sve privredne grane na koje to pitanje utiče. Ne treba računati na situaciju toplog vremena i to koristiti kao uspeh ukoliko se neodgovorno pristupilo u određenom periodu. Razmatranjem svih privrednih grana dolazimo do zaključka kakva je srpska privreda i kakvu štetu trpi ukoliko se neodgovorno pristupi. Energetski sektor omogućava funkcionisanje privrede i zato je jedan od prioriteta ministarstva sagledavanje rezultata na osnovu utroška energenata. Za građane je važno da znaju da u svakom trenutku mogu da računaju na odgovorno državno rukovodstvo.

razumevaju zapošljavanje državljana Srbije, ali nećemo zatvarati vrata stranim radnicima.

Prava radnika u Srbiji, nažalost, marginalizovana su u odnosu na prava pojedinih poslodavaca. Radnici u Srbiji često imaju osećaj da su obaveze samo njihove, a o njihovim pravima odlučuje neko ko ima tu mogućnost. Ideja je da, pored uvođenja zdrave konkurencije i unapređenja privrednog ambijenta, radnici konačno znaju koja su njihova prava i obaveze.

Narodna banka Srbije od aprila povećava referentnu kamatnu stopu, a stručnjaci tvrde da se može očekivati i dalji rast ključne kamate.

Kako ova kretanja utiču na privredu i šta očekujete u narednim mesecima?

Koliko će monetarna politika centralnih banaka poput ECB i FED uticati na uslove poslovanja u Srbiji, a koliko na bankarski sektor?

- Svako povećanje kamata i opterećenje kredita u privredi poskupljuje finansiranje proizvodnje i ometa privredni razvoj. Evropska centralna banka je podigla referentne kamate upravo radi suzbijanja inflacije u evrozoni, što utiče na poskupljenje kredita u našoj zemlji, imajući u vidu da je kod najvećeg broja kredita kamata promenljiva i zavisi od tromesečnog ili šestomesečnog euribora. Narodna banka Srbije vodi odgovornu monetarnu politiku i od odluka NBS zavisi da li će poskupljivati kredite kroz rast kamata, između ostalog i kod zajmova koji su u dinarima.

Kada je reč o kreditnoj podršci za koju je nadležno Ministarstvo privrede, postoji nekoliko programa koje sprovodimo kroz nabavku opreme, gde dajemo bespovratnu finansijsku pomoć preduzetnicima, mikro, malim i srednjim privrednim društvima. Postoje povoljni krediti koji se plasiraju preko Fonda za razvoj Republike Srbije. Takođe, posebnu liniju za finansiranje izvoznih poslova i kredite obezbeđene garancijom imamo preko Agencije za osiguranje finansiranja izvoza.

Imaju li srpski privrednici dovoljno kvalitetnih izvora finansiranja?

- Pored povoljnih kredita koji se obezbeđuju preko Fonda za razvoj, kao i kreditnih poslova koji se mogu pomoći preko AOFI-ja, značajan izvor finansiranja jesu poslovne banke sa sedištem u Republici Srbiji, ali i neke međunarodne finansijske institucije koje u svojim programima imaju mogućnost direktne ili posredne podrške privredi, uključujući i javno-privatno partnerstvo (EIF – Evropski investicioni fond koji je deo grupacije EIB, IFC – Međunarodna finansijska korporacija, EBRD, i drugi). Ministarstvo privrede će i dalje pomagati privredna društva kroz dodelu sredstava podsticaja koja, kako je već navedeno, predstavljaju značajan izvor finansiranja.

U skladu sa tim, imamo programe podrške višegodišnjim investicionim projektima kojima se otvaraju fabrike ili proširuju postojeći proizvodni pogoni, programe podrške kroz nabavku opreme, pomoć ženama preduzetnicama, podršku mladima, pomoć početnicima u poslovanju.

Međutim, nisu različiti izvori finansiranja jedini vid podrške privrednicima. U sistemu državne pomoći postoje različiti instrumenti koji utiču na smanjenje troškova u realizaciji projekata. Ti instrumenti nisu samo u nadležnosti države, već stoje na raspolaganju i lokalnoj samoupravi, dakle svim opštinama

i gradovima. Pored direktne finansijske pomoći dodelom subvencija, investicije olakšava i mogućnost pribavljanja neizgrađenog građevinskog zemljišta u opštinskoj ili državnoj javnoj svojini bez naknade ili ispod tržišne vrednosti, davanje u zakup poslovnog ili proizvodnog prostora pod povlašćenim uslovima i dodela adaptiranog prostora. Postoje i poreski podsticaji u vidu poreskih oslobođenja ili poreskih olakšica. Tu su i carinske povlastice pri uvozu nove opreme, kao i drugi instrumenti pomoći.

Sve to čini investicioni ambijent Republike Srbije atraktivnim i olakšava privrednicima rad i unapređenje uslova poslovanja.

Kakvi su planovi Ministarstva privrede kada je reč o završetku privatizacije? Dokle se stiglo sa restrukturiranjem, transformacijom i korporativizacijom javnih preduzeća?

- Nedavno sam se sastao sa direktorima preduzeća iz privatizacionog portfelja Ministarstva privrede kako bih čuo njihove probleme i predstavio plan za ubrzanje procesa privatizacije. Proces privatizacije u Srbiji traje jako dugo, a mi moramo da podstaknemo privredni razvoj rešavanjem nagomilanih problema. Pojedina preduzeća u privatizacionom portfelju Ministarstva privrede imaju potencijal, za neke ima i kupaca, a ja sam spreman da im pomognem da reše probleme.

Što se tiče drugog dela vašeg pitanja, Strategijom državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine, utvrđeno je da će se u pomenutom periodu sva javna preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija transformisati u akcionarska društva (a.d.) ili društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.), kako bi se na taj način započeo proces korporativizacije svih javnih preduzeća. Država je otpočela korporativizaciju javnih preduzeća, a u narednom periodu će se nastaviti sa aktivnostima oko transformacije.

Započeta korporativizacija javnih preduzeća omogućava da ova preduzeća dobiju organe upravljanja koji imaju odgovornost u skladu sa svojim nadležnostima, te da se uspostavi jedinstven sistem upravljanja i odgovornosti.

MARKO ANDREJIĆ

PORESKE OLAKŠICE ZA ZAPOSŁJAVANJE I OPREMU

Mnogi naši sagovornici (privrednici) sećaju se poreskih kredita i mogućnosti koju je imala privreda – da se investicije priznaju kao poreska olakšica pri naplati poreza na dobit. Često to navode kao dobar primer. Da li se razmišlja o uvođenju/vraćanju te mere?

- Kao što je navedeno, postoji zaista velika paleta instrumenata državne pomoći, između ostalog i odricanje od javnih prihoda kao što su poreski podsticaji. Trenutno u zakonu kojim se uređuje porez na dohodak građana postoji poreska olakšica za zapošljavanje novih lica. Takođe, u zakonu kojim se uređuje porez na dobit pravnih lica, vezano za investicije od većeg značaja, poreski obveznik koji uloži u osnovna sredstva više od jedne milijarde dinara i zaposli najmanje 100 lica, oslobođa se plaćanja poreza na dobit pravnih lica u periodu od 10 godina srazmerno tom ulaganju.

Navedena je i olakšica kod uvoza nove opreme koja privrednike oslobađa plaćanja carine i carinskih dažbina. Dakle, postoje određene poreske i slične olakšice. Ipak, treba imati uvek u vidu da je svako novo uvođenje poreskih i sličnih podsticaja predmet detaljne procene nadležnih državnih organa u kontekstu očekivanih prihoda po osnovu obračunatih i naplaćenih javnih dažbina s jedne strane, i funkcija države i lokalne samouprave, s druge strane, čiji troškovi funkcionisanja i rada (zdravstvo, kultura, infrastruktura, pomoć privredi...) se upravo finansiraju iz javnih prihoda.

**TEPIH SERVIS
AUTOPERIONICA
DNEVNO ODRŽAVANJE
POSLOVNIH PROSTORIJA
ODRŽAVANJE ZELENIH
POVRŠINA**

Eko -Tera d.o.o

Tepih Servis Boban

Moravički put br. 17, 24300 Bačka Topola
+381(0)24/713-751 +381(0)63/510-643
ekotera@stcable.net
www.ekotera.co.rs

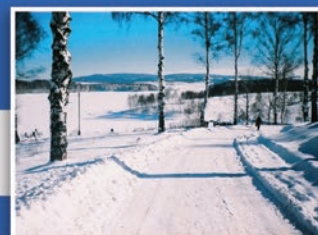
**EMZ
VINETA**

veleprodaja auto delova

Strahinića Bana 8/25, 18000 Niš 018242467 062278453 0691164232 zora.kostovski@gmail.com

**3M Vlasinsko jezero
PANSIONI**

Vlasina Rid, Jončina Mahala
+381 (0)62 278 453
kostovski@medianis.net
www.vlasina-3m.rs

NOVI SISTEM ELEKTRONSKE REGISTRACIJE DONOSI BROJNE PREDNOSTI

PUTEM APLIKACIJE ZA ELEKTRONSKO SASTAVLJANJE FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA GODIŠNJE SE ELEKTRONSKI DOSTAVI VIŠE OD 300.000 IZVEŠTAJA, KOJE AGENCIJA REGISTRUJE I JAVNO OBJAVLJUJE NA SVOJOJ INTERNET STRANICI. PORED OVOG MASOVNO KORIŠĆENOG SERVISA, VELIKI BROJ KORISNIKA IMA I CENTRALNA EVIDENCIJA OBJEDINJENIH PROCEDURA ZA PODNOŠENJE I IZDAVANJE ELEKTRONSKIH GRAĐEVINSKIH DOZVOLA. ELEKTRONSKI SE MOGU EVIDENTIRATI I PODACI O STVARNIM VLASNICIMA, A OD PRE GODINU DANA OMOGUĆENO JE I ELEKTRONSKO PODNOŠENJE PRIJAVA U REGISTRU FINANSIJSKOG LIZINGA

Moj cilj je da u naredne dve godine Agencija za privredne registre zaokruži proces i da korisnicima omogući kompletan sistem registracije digitalnim putem. Usmerićemo svoje resurse na unapređenje postojećih elektronskih servisa, kao što je sistem za sastavljanje i dostavljanje finansijskih izveštaja i izdavanje građevinskih dozvola. Ali, najvažnije je da sa našim korisnicima zajednički radimo na tome da se na vreme pripreme i lakše prihvate prelazak na novi način komunikacije sa Agencijom. U prvom momentu ovaj način rada se može činiti komplikovanim i nekomfortnim, zbog navika i ustaljene prakse, ali sam potpuno siguran u to da novi sistem elektronske registracije dugoročno donosi brojne prednosti, smanjuje vreme i troškove sprovođenja ovih postupaka.

Ovakom Milan Lučić, direktor Agencije za privredne registre (APR), govori o narednim koracima u procesu digitalizacije, unapređenja i optimizacije usluga javne uprave. U razgovoru za Biznis.rs on navodi i koje elektronske usluge APR-a se najviše koriste, koji noviteti su planirani za ovu godinu i kako će izgledati podnošenje finansijskih izveštaja. Napominje da je prioritet integracija sistema sa drugim državnim evidencijama, kako bi APR omogućila efikasnije pružanje usluga i korisnicima skratila vreme i troškove za sprovođenje administrativnih postupaka.

- Unapređivanje sistema je kontinuirani proces. To je posao koji se nikada ne završava, pri čemu je bezbednost i

sigurnost informacionih dobara kojima upravljamo od ogromne važnosti, pa s posebnom pažnjom obavljamo poslove u toj oblasti. Ova tema naročito je bitna u momentu kada je u proces digitalizacije uključena cela javna uprava. Agencija je ispunila zahteve sigurnosnog standarda ISO/IEC 27001:2013 za Sistem menadžmenta zaštite i bezbednosti informacija, tako da smo stekli i međunarodni sertifikat za sistem upravljanja sigurnošću informacija (ISMS).

Pretnje po bezbednost informacionih sistema su stalne, a posledice propusta do kojih je dolazilo i kod nas u zemlji i u okruženju mogu da budu, kao što smo imali priliku da vidimo, katastrofalne. Takve ishode po svaku cenu želimo da predupredimo i zato kontinuirano radimo na obezbeđenju funkcionalnog, efikasnog i sigurnog informacionog sistema za registraciju.

Koje su sve elektronske usluge APR-a trenutno dostupne privredi i građanima i koje se najviše koriste?

- Agencija za privredne registre trenutno pruža veliki broj elektronskih usluga za privredu i pravna lica. Elektronski se danas može registrovati osnivanje društva sa ograničenom odgovornošću i preduzetnika, a zahvaljujući jednošalterskom sistemu registracije, koji postoji već dugi niz godina, omogućeno je svim privrednim subjektima da sa rešenjem o registraciji osnivanja u Agenciji istovremeno dobiju matični (registarski) broj dodeljen od strane Republičkog zavoda za statistiku, PIB dodeljen od strane Poreske

uprave, obrazac M-A, odnosno potvrdu o podnetoj prijavi na obavezno socijalno osiguranje osnivača, koji je istovremeno i zastupnik privrednog društva, a Agencija elektronski dostavlja CROSO-u i podatke potrebne za registraciju obveznika plaćanja doprinosa, dok preduzetnici mogu da se prijave na paušalno oporezivanje ili isplatu lične zarade ili na PDV, što znatno olakšava ovu proceduru.

Elektronski se mogu evidentirati i podaci o stvarnim vlasnicima, a od pre godinu dana omogućeno je i elektronsko podnošenje prijave u Registru finansijskog lizinga, koje koristi sve veći broj lizing kuća, banaka i drugih korisnika. Odnedavno je pušten u rad servis za elektronsko preuzimanje podataka o ovlašćenjima za registraciju vozila nabavljenih putem finansijskog lizinga, tako da primaoci lizinga, u postupku registracije vozila, više ne moraju da prilažu ovlašćenja za registraciju vozila u papirnoj formi, već je licima koja sprovode postupak registracije omogućen automatski pristup podacima o registrovanim ovlašćenjima. Primaocu lizinga se obaveštenje o registraciji ovlašćenja iz Registra finansijskog lizinga dostavlja putem e-mail adrese koju dostavi lizing kuća prilikom registracije ovlašćenja, a ovaj servis Agencija je realizovala u saradnji sa MUP-om i Kancelarijom za IT i eUpravu i Asocijacijom lizing kompanija Srbije.

Elektronski se dostavljaju i godišnji finansijski izveštaji?

- Putem aplikacije za elektronsko sastavljanje finansijskih izveštaja, godišnje

se elektronski dostavi više od 300.000 izveštaja, koje Agencija registruje i javno objavljuje na svojoj internet stranici. Pored ovog masovno korišćenog servisa, veliki broj korisnika ima i Centralna evidencija objedinjenih procedura za podnošenje i izdavanje elektronskih građevinskih dozvola. Agencija je odgovorna za efikasno funkcionisanje ovog veoma kompleksnog informacionog sistema u kojem postupak objedinjene procedure, po zahtevima podnosioca, svakodnevno sprovodi više od 5.700 obrađivača, zaposlenih lica u državnim organima i institucijama koji su nadležni za obradu zahteva i izdavanje dozvola.

Naravno, javnost registrovanih podataka koji su dostupni putem besplatnog servisa za pretraživanje elektronska je usluga koju koristi najveći broj privrednika i građana i po njoj je Agencija za privredne registre prepoznatljiva kao veoma transparentna institucija. To je i razlog što je veb-sajt www.apr.gov.rs jedan od najposećenijih među državnim organima.

Neke usluge, poput upisa založnog prava, APR je lansirala tokom 2022. godine, a najavili ste i puštanje u rad novih usluga tokom ove godine?

- Servis za elektronsko podnošenje registracionih prijava za upis založnog prava putem aplikacije eZalog pušten je u rad u toku prošle godine, dok je za ovu godinu planirano uvođenje svih vrsta elektronskih registracionih prijava, za upis, promenu i brisanje svih formi privrednih društava koja se inače registruju u Registru privrednih subjekata, kao i preduzetnika.

Korisnicima će do kraja godine biti stavljen na raspolaganje i Portal za isporuku podataka, koji treba da omogući jednostavniji i integrisan, tehnološki napredniji pristup svim bazama podataka Agencije u realnom vremenu, koji će biti omogućen na kvalitetniji, konzistentniji i fleksibilniji način od postojećeg.

Od 1. januara svi privrednici mogu elektronski da se upišu u registar ponuđača u Agenciji za privredne registre, što im donosi znatne uštede vremena i novca. Upis ponuđačima olakšava učešće na tenderima, naručiocima da lakše provere firme sa kojima bi sklopile ugovor, a institucijama da na osnovu dostupnih podataka bolje analiziraju stanje u sistemu javnih nabavki i dalje ga unapređuju. Koliko traje elektronski upis i koliko privrednika se registrovalo od početka godine? Da li su već vidljivi prvi efekti?

- Postupak registracije pokrenut na osnovu elektronski podnete prijave u Registru ponuđača traje do dva dana, a osim upisa elektronski se može podneti i prijava za promenu podataka i brisanje ponuđača iz registra, iz kojeg se, takođe, elektronski izdaju rešenja, potvrde i izvodi za ponuđače. U prve dve nedelje od uvođenja ove elektronske usluge podneto je više od 40 prijava, a na ovaj način se podnese oko 10 odsto ukupnog broja prijava koje ponuđači podnesu ovom registru. To je i očekivano, jer je potrebno više vremena da bi se korisnici pripremili i usvojili ovaj novi način komunikacije sa Agencijom. Skraćenje samog postupka registracije nije jedina pred-

nost novog sistema javnih nabavki. Zahvaljujući integraciji Registra ponuđača sa službenim evidencijama nadležnih organa, preko Servisne magistrale organa, regulatoru je omogućen jednostavniji pristup kaznenoj evidenciji MUP-a i Ministarstva pravde, evidencijama Poreske uprave i lokalnih poreskih organa od kojih se, po službenoj dužnosti, pribavljaju dokazi o izmirenim poreskim obavezama i neosuđivanosti, koji su neophodni za postupak upisa u Registar. Automatsko preuzimanje ovih podataka čini ceo postupak registracije efikasnijim, a učesnicima u postupcima javnih nabavki pribavljanje dokaza mnogo jednostavnijim, budući da ne moraju sami da odlaze do šaltera različitih nadležnih organa radi dobijanja potvrda.

Putem novog veb-servisa za državne organe omogućen je lakši pristup registrovanim podacima radi boljeg praćenja postupaka javnih nabavki, utvrđivanja efektivnosti i transparentnosti postupaka i unapređenja pravnog okvira i prakse. Uveren sam u to da će uvedene novine u postupku registracije i vođenju Registra ponuđača, uz postojanje ePortala za javne nabavke, obezbediti veću pravnu sigurnost i transparentnost i da će to ohrabrivati ponuđače da se u većem broju upisuju u registar i učestvuju u postupcima javnih nabavki, kao krajnji rezultat.

Iz ovog primera se jasno može shvatiti koliko se međusobnim povezivanjem informacionih sistema različitih državnih organa mogu olakšati administrativne procedure za građane, ali je neophodan stalni monitoring nad sistemom i praćenje rada svakog pojedinačnog elektronskog servisa i usluge koje pružaju državni organi, kako bi sistem ispravno radio i ne bi dovodio do zastoja.

SKUPLJE NAKNADE ZA POSLOVE SA PAPIRNOM DOKUMENTACIJOM

Od 1. januara 2023. godine stupila je na snagu Odluka o naknadama za poslove registracije i druge usluge koje pruža APR, kojom su propisane naknade za nove elektronske usluge koje Agencija uvodi. Koliko su povećane naknade i za koje usluge?

- Iznosi naknada za obradu i javno objavljivanje finansijskih izveštaja nisu povećani u odnosu na prethodnu godinu. Naknade za poslove registracije koja se sprovodi na osnovu papirne dokumentacije povećane su u proseku za šest odsto.

S obzirom na to da ovi iznosi nisu menjani od 2014. godine, odlukom su propisane naknade za nove elektronske usluge koje su uvedene, kao i za poslove registracije ustanova kulture, čija je registracija prešla u nadležnost Agencije od 18. novembra prošle godine. Izvršena je korekcija visine naknada za poslove registracije koje Agencija sprovodi na osnovu papirne dokumentacije u odnosu na registraciju elektronskim putem, koju želimo da podstičemo i putem nižih naknada.

Pristup elektronskim uslugama Agencije za privredne registre omogućen je od 16. januara putem naloga sa kojima su se korisnici registrovali na Portalu za elektronsku identifikaciju (eID.gov.rs). Šta to znači za privrednike, a šta za građane? Na koji način će elektronska identifikacija za usluge APR-a olakšati poslovanje i svakodnevni rad privrede? Koje su sve usluge dostupne na ovaj način i kada će biti omogućeni i novi servisi Kancelarije za IT i eUpravu?

- Registracijom korisničkog naloga na Portalu za elektronsku identifikaciju eID.gov.rs korisnik dobija garanciju za kvalitet i sigurnost ove pružene elektronske usluge. Sa jedinstvenim korisničkim nalogom, privrednici i građani mogu da pristupaju elektronskim uslugama Agencije i svim drugim elektronskim uslugama eUprave, Portalu lokalnih poreskih administracija, sistemu eFaktura... Integracijom informacionog sistema APR sa jedinstvenim državnim informacionim sistemom, Agencija će bolje iskoristiti postojeću infrastrukturu i dodatno ojačati performanse svog sistema.

Osim već pomenutih, Agencija je u saradnji sa Kancelarijom za IT i eUpravu već implementirala elektronski servis "Time stamp" za neporecivo vreme potpisivanja i podnošenja elektronskih prijava i dokumenata, kao i uslugu potpisivanja kvalifikovanim elektronskim sertifikatom u kladu, a već smo počeli i sa realizacijom pilot projekta integracije elektronskih registara na ePisarnicu.

Bliže se prvi rokovi za podnošenje finansijskih izveštaja za prošlu godinu. Da li će se nešto menjati u kalendaru? Da podsetimo čitaoce koji su najvažniji datumi i kako sada

izgleda procedura za eDostavljanje izveštaja?

- Rokovi za dostavljanje finansijskih izveštaja su nepromenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Redovni godišnji finansijski izveštaji dostavljaju se do 31. marta, a konsolidovani izveštaji do 3. maja (s obzirom na to da je 30. april neradni dan). Osim toga, obveznici revizije treba do 30. juna da podnesu i dokumentaciju uz redovne godišnje finansijske izveštaje, dok matična pravna lica treba da dostave dokumentaciju uz konsolidovane godišnje finansijske izveštaje najkasnije do 31. jula.

Kao i prethodnih godina, finansijski izveštaji i dokumentacija se dostavljaju putem informacionog sistema Agencije, a za potpisivanje zahteva i dokumentacije, radi obezbeđivanja vidljivosti svih strana u dokumentu, kao i podataka o potpisniku, neophodno je koristiti besplatnu aplikaciju Agencije za potpisivanje elektronskih dokumenata (NexU aplikacija) ili aplikacije koje obezbeđuju potpis u kladu.

PUTEM NOVOG VEB-SERVISA ZA DRŽAVNE ORGANE OMOGUĆEN JE LAKŠI PRISTUP REGISTROVANIM PODACIMA RADI BOLJEG PRAĆENJA POSTUPAKA JAVNIH NABAVKI, UTVRĐIVANJA EFEKTIVNOSTI I TRANSPARENTNOSTI POSTUPAKA I UNAPREĐENJA PRAVNOG OKVIRA I PRAKSE

Agencija je ove godine obezbedila mogućnost potpisivanja zahteva za javno objavljivanje finansijskog izveštaja, odnosno dokumentacije, sa više kvalifikovanih elektronskih potpisa, u slu-

čajevima kada je zakonski zastupnik ograničen supotpisom. Kod takvih obveznika, zahtev i dokumentacija koju donosi zakonski zastupnik (na primer, Napomene uz finansijski izveštaj, Izja-

va o neaktivnosti, Izjava da nije usvojen finansijski izveštaj i slično) treba da budu potpisani ne samo njegovim, već i kvalifikovanim elektronskim potpisom supotpisnika. Ukoliko supotpisnik nema kvalifikovani elektronski potpis, obveznik uz zahtev može da priloži saglasnost supotpisnika sa sadržinom zahteva.

S obzirom na obavezu koju su imale sve knjigovodstvene agencije da do 1. januara 2023. godine usklade svoje poslovanje sa odredbama Zakona o računovodstvu, Agencija će ove godine početi sa proverama da li su lica kojima je obveznik ugovorom poverio vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje izveštaja upisana u Registar pružalaca računovodstvenih usluga. Ukoliko se utvrdi da takvo lice nije upisano u Registar, smatraće se da finansijski izveštaj nije sastavljen u skladu sa zakonom i neće biti upisan u Registar finansijskih izveštaja, niti javno objavljen na internet stranici Agencije.

NE OČEKUJEM LOŠIJE POSLOVANJE PRIVREDE U 2023. GODINI

U Registru privrednih subjekata je na početku 2023. godine registrovano ukupno 435.257 privrednih subjekata na teritoriji Republike Srbije, što je rast veći od 20.000 nego na početku 2022. Šta to, po Vašem mišljenju, govori o srpskoj privredi?

- Za Agenciju, kao registarski organ, to je pokazatelj da privrednici imaju poverenje u postojeći privredni ambijent i da veruju da će uspeti da ostvare svoje poslovne planove zbog kojih pokreću biznis.

Kako ocenjujete stanje srpske privrede u prošloj godini i uslove za poslovanje naših privrednika? Kakva su očekivanja za 2023. godinu?

- Privreda je u 2021. godini ostvarila izuzetno visok rast profitabilnosti i zaposlenosti. Ostvaren je pozitivan neto rezultat od 686,6 milijardi dinara, koji je bio veći za 81,1 odsto u odnosu na 2020. godinu, ali tolika dobit ostvarena je samo zato što je 2020. bila godina u kojoj su zabeležena recesiona kretanja izazvana pandemijom korona virusa. Iako se Agencija bavi prikupljanjem i obradom podataka, a ne prognoziranjem, izneću svoj lični, neko će reći optimistični, stav – privreda će možda iskazati manju dobit u odnosu na 2021. godinu, ali ne očekujem da će poslovanje privrede u 2023. godini biti lošije nego u 2022.

MARKO ANDREJIĆ

GUMA TRADE 2017

FELNE I GUME ZA
POLJOPRIVREDNU MECHANIZACIJU

Blagoja Brančića 78 21226 Backo Petrovo selo
063 190 99 93 062 187 79 84 063 811 61 80
nagyanna878@gmail.com

INJAC

LAJSNE
ZA
RAMOVE
SLIKA

Batutova 18, 11160 Beograd

011/2423194
011/3820246
011/2421903

office@injacframes.rs
www.injacframes.com

NAŠ KLJUČNI ZADATAK U 2023. GODINI SU LJUDI

VISOKA INFLACIJA JE PREPREKA ZA NORMALNO POSLOVANJE I SVAKI OZBILJAN PRIVREDNI SUBJEKT ĆE REĆI DA JE STABILNOST EKONOMSKIH FAKTORA NAJVAŽNIJI PREDUSLOV KVALITETNOG PLANIRANJA. TO DANAS NEMAMO. ZATO JE ZAISTA U OVAKVOM TRENTKU NEMOGUĆE PROGNOZIRATI NOVE OPASNOSTI, PA I OPASNOST OD RECESIJE

Nemam dilemu da se ekonomija, privreda i građani nalaze i dalje pred veoma ozbiljnim izazovima i problemima. Usporavanje rasta BDP-a, pad kupovne moći, rast kamatnih stopa, visoki troškovi energije i visok procenat inflacije ozbiljno opterećuju svako planiranje, investiranje, optimizaciju proizvodnih i ljudskih resursa... Konačno, opterećuju život svakog pojedinca u 2023. godini. Ovo nisu samo loši preduslovi za Srbiju i region, već i za većinu država na globalnom planu. To je loše za sve ekonomije, a posebno će biti ugrožen standard onih koji su osiromašili već u 2022. godini.

Ovakvo Radmila Trifunović, generalna direktorka kompanije Metalac a.d., ocenjuje trenutno ekonomsko stanje u Srbiji i regionu, i najveće izazove sa kojima se suočavaju građani i privreda. U razgovoru za Biznis.rs ona govori o rezultatima i planovima kompanije iz Gornjeg Milanovca, poslovnoj klimi, negativnim efektima inflacije, rastu kamata i očekivanjima od tržišta rada.

Kakvi su bili rezultati poslovanja Metalca u prethodnoj 2022. godini?

- Rezultati u 2022. godini su iznad planiranih, ali realno svaki uspeh se relativizuje ako uzmemo u obzir i stopu inflacije. Iako su neka od 17 zavisnih društava i zabeležila fizički rast, to se ne

može reći za Metalac grupu u celini. Mi nismo skloni da za to tražimo opravdanja, ali prirodno je i logično da uvažimo realne probleme koji su pratili 2021. i 2022. godinu i koji će izvesno kulminirati u 2023. Podsetiću da je prošla godina ponovo počela sa koronom, kojoj se ubrzo pridružuje i rusko-ukrajinski sukob, koji će promeniti svetske tokove. Sirovine, ne samo berzanske, i dalje su imale rast, na porast troškova logistike je bilo nemoguće uticati, redukovane su ili potpuno zaustavljene mogućnosti plasmana na tržištima Rusije i Ukrajine, gde Metalac ima svoja preduzeća, cena energenata polako je ulazila u crvenu zonu... I to je samo deo problema koji su značajno uticali da rezultati ne budu značajno bolji. Zato i kažem da smo relativno zadovoljni ishodom prethodne godine.

Kako u globalu ocenjujete poslovnu klimu u Srbiji tokom prošle godine?

- Polako počinjemo da se navikavamo da je svaka godina sve teža. Realno, počev od 2020. godine, napetost, oprez, stalna kontrola rizika i traženje šansi u veoma teškim svetskim okolnostima su svakodnevica. Poslovna klima za naše proizvode je izuzetno teška. Ne treba mnogo pameti da se razume koliko su rast cena materijala, energenata i transporta direktan udarac na cene proizvoda. Sa druge strane, pritisnuti ste činjeni-

com da ne možete sve preneti na kupca i krajnjeg potrošača. Ne mogu oni to da apsorbuju jer je progresivna inflacija ionako osiromašen životni standard ugrozila dodatnim padom kupovne moći. Ne treba zanemariti ni psihološki momenat koji u takvim situacijama prioritet građana uvek vraća na osnovne životne potrebe. Većina naših proizvoda nije na toj listi.

Dakle, nalazimo se između čekića i nakovnja i utoliko je napornije biti fleksibilan i zadržati konkurentnost. To je poslovna klima sa kojom se suočava ne samo Metalac, već većina preduzeća u Srbiji.

Koliko je rastuća inflacija uticala na poslovanje i kada bi moglo da dođe do stabilizacije cena i tržišta? Koliko je realna opasnost od recesije?

- Visoka inflacija je prepreka za normalno poslovanje i svaki ozbiljan privredni subjekt će reći da je stabilnost ekonomskih faktora najvažniji preduslov kvalitetnog planiranja. To danas nemamo. Zato je zaista u ovakvom trenutku nemoguće prognozirati nove opasnosti, pa i opasnost od recesije. Nismo mi sami u svetu, a svet je u ozbiljnim problemima. Situacija se iz dana u dan pogoršava i smatram da će poslovanje za većinu privrednika do kraja godine biti upitno ukoliko se od sredine godine situacija ne normalizuje.

Srpska privreda je dosta usmerena ka zemljama Evropske unije i regiona. Metalac je takođe dosta izvozno orijentisan. Kako će dešavanja na stranim tržištima uticati na pravac razvoja vaše kompanije?

- Tačno je da smo značajno izloženi ino tržištima, i to uglavnom Evropske unije, Amerike i Rusije. Sva pomenuta tržišta se suočavaju sa inflacijom koja je u statistikama značajno manja nego u realnom

POSLOVNA KLIMA ZA NAŠE PROIZVODE JE IZUZETNO TEŠKA. NE TREBA MNOGO PAMETI DA SE RAZUME KOLIKO SU RAST CENA MATERIJALA, ENERGENATA I TRANSPORTA DIREKTAN UDARAC NA CENE PROIZVODA. SA DRUGE STRANE, PRITISNUTI STE ČINJENICOM DA NE MOŽETE SVE PRENETI NA KUPCA I KRAJNJEG POTROŠAČA. NE MOGU ONI TO DA APSORBUJU JER JE PROGRESIVNA INFLACIJA IONAKO OSIROMAŠEN ŽIVOTNI STANDARD UGROZILA DODATNIM PADOM KUPOVNE MOĆI

životu. Imaju ozbiljne probleme usled multiplikovanja negativnih uticaja, posebno usled posledica ratnih dešavanja za koja niko eksplicitno i dovoljno pouzdano ne najavljuje kraj. Naprotiv.

Metalac traži rešenja. Naša čvrsta tradicionalna partnerstva, posebno u regionu, podrazumevaju da se i strateški dogovaramo. Istovremeno ispitujemo mogućnosti da se pojavimo na novim tržištima, jer su neka od njih usled posledica ove duboke krize postala prilika za nas da popunimo gepove. Naime, trenutni problemi u lancima snabdevanja, (ne) pouzdanosti i kvalitetu robe, sa kojima se suočavaju trgovine u svetu i, sa druge strane, naša još uvek konkurentna ponuda i visoka pouzdanost – jesu šansa ne samo da ostanemo prisutni na postojećim tržištima, već i da se pozicioniramo na novim.

Metalac je u poslednjih nekoliko godina, uprkos pandemiji i globalnoj krizi, sproveo proces reorganizacije. Radili ste i na digitalizaciji, a imali ste i značajnu investiciju u solarne panele. Kakvi su prvi rezultati (efekti)

OD NEZAPOSLENOSTI DO MANJKA LJUDI

Kako vidite tržište rada u novoj godini? Stručnjaci predviđaju da će kandidati i zaposleni imati prednost u odnosu na poslodavce, mada se prognozira i stagnacija plata i borba za radnike.

- Do pre nekoliko godina uglavnom je tema bila nezaposlenost u svim strukturama. Danas svuda imate obrnuti problem – fale nam ljudi. Svih profila. Popis je pokazao da smo za 10 godina manji za više od pola miliona stanovnika. A i stariji smo zbog odliva radne snage, pre svega mladih, i zbog slabog nataliteta. U međuvremenu su kod nas stigle multinacionalne kompanije koje su ionako prisutan manjak radne snage dodatno pogoršale preuzimanjem već obučениh i kvalifikovanih kadrova. Na poslodavcima je težak zadatak da zadrži i privuku zaposlene svih kvalifikacija. Naš ključni zadatak u 2023. godini su ljudi – pronaći ih, motivisati i zadržati.

POMAKE MORAMO PRAVITI IZ SOPSTVENIH IZVORA

Narodna banka Srbije već deset meseci zaredom povećava referentnu kamatnu stopu. Koliko će dalji rast kamata i zaoštavanje monetarne politike uticati na uslove za poslovanje?

- Mere Narodne banke Srbije, ali i ostalih država, kroz povećanje referentne kamatne stope imaju kao glavni cilj zaustavljanje i pad inflacije. Međutim, to onda usporava privrednu aktivnost i ako su skoro sve države svoje planove rasta BDP-a za sledeću godinu revidirale za pola, realno je očekivati da se tražnja neće tako brzo vratiti na nekadašnji nivo. Metalac je toga svestan i zato već sada čvrsto stoji na stanovištu da pomake moramo praviti iz sopstvenih realnih izvora, kojih trenutno ima u pojedinim bilansnim pozicijama.

i kakva su vam očekivanja od ovih realizovanih projekata?

- Sve što činimo ima samo za cilj da optimizujemo procese, smanjimo troškove i preveliku zavisnost od ljudskog rada, da informatički i digitalno podignemo potencijal za razvoj, da podignemo efikasnost i efektuiramo napore profitom koji će nam omogućiti dalji rast. Shvatili smo da je potrebno krenuti u transformaciju većine poslovnih procesa, kako u proizvodnji tako i ostalim segmentima poslovanja. To je sada kontinuiran proces na unapređenju uslova i načina rada, ali i smanjenju broja zaposlenih gde je to bilo moguće, kroz različite nivoe automatizacije. I ove godine nastavljamo sa ulaganjima u tom pravcu.

Investicije u solarnu elektranu i sistem grejanja od 2,5 miliona evra u 2022. godini samo su početak koji treba da zadovolji dva pravca: uštedu energije, kao i ekološki i tržišni imperativ korišćenja njenih zelenih izvora. Takođe, ozbiljno smo ušli u optimizaciju logističkih procesa, što će sigurno rezultirati većom efikasnošću, rastom zadovoljstva kupaca i krajnjih korisnika i, naravno, racionalizacijom troškova koje smo ranije imali.

Efekte ćemo preciznije moći da izmerimo u ovoj godini jer smo, realno, u prethodnoj ulagali novac, vreme i ljude. Nastavićemo dalje iako, iskreno, deo investicija, pre svega kad je reč o solarnoj energiji, može biti smislen i opravdan samo ukoliko i država efikasno bude išla u susret privredi. Verujem da će biti tako.

Kakvi su planovi Metalca za naredni period, u svetlu aktuelnih dešavanja i neizvesnosti sa kojom se suočava privreda?

- Metalac je uradio strategiju do 2025. godine i ona je implementirana i u na-

šim biznis planovima za 2023. Nastavak optimizacije svih procesa, dalja ulaganja u započete projekte koji tome treba da doprinesu, su naša interna perspektiva, ali naš glavni fokus će ipak biti intenziviranje tržišnih i marketinških aktivnosti u najširem smislu reči.

Pred nama je februarski sajam u Frankfurtu, na kojem smo poslednje tri godine učestvovali u digitalnom formatu, jer drugačije nije bilo moguće. Sada se vraćamo fizički, izvrsnom postavkom novih linija posuđa proizašlih kako iz naših dizajn studija, tako i u saradnji sa dizajnerima po pozivu i nagrađenim na regionalnom konkursu. Ista postavka će se već u martu naći na sajmu u Čikagu. Naši timovi iz fabrike bojlera su trenutno na sajmu u Ostravi u Češkoj, a sledi Nitrava u Slovačkoj. Novi modeli bojlera i potpuno nova ponuda sudopera i sanitarnog programa će se posle više godina naći na Sajmu građevine u Beogradu... Predstavnici Fabrike automobilskih delova su veoma aktivni u obilasku tržišta. Širimo internet prodaju. Sve što je samo do nas sami i planiramo, realizujemo i za to smo odgovorni.

Ima, međutim, nečeg što bi i država trebalo da učini kad su ovako teška vremena za privredu. Domaću privredu treba sačuvati kroz iste ili slične podsticaje kakve imaju strane kompanije, kako za zaposlene tako i za investicije. Kako sam nedavno i rekla za vaš portal, najkorisnije bi, ipak i svakako, bilo povećati nivo minimalne zarade uz značajnije smanjenje poreskih opterećenja, podići svest o ulaganju u obnovljive izvore energije i subvencionisati veće projekte u tom segmentu, a posebno obezbediti brzu i jednostavniju proceduru u administraciji dozvola i odobrenja.

 MARKO ANDREJIĆ

NEIZVESNOST POSLOVANJA OBELEŽILA PRETHODNU GODINU

VIŠE OD 90 ODSTO ŽENSKIH PREDUZEĆA ORIJENTISANO JE NA LOKALNO, DOMAĆE TRŽIŠTE, NEŠTO VIŠE OD 10 ODSTO IZVOZI U REGION, A ISPOD SEDAM PROCENATA NA TRŽIŠTE EVROPSKE UNIJE, ŠTO MOŽE DA BUDE I FAKTOR ODREĐENE STABILNOSTI

Ekonomska kretanja u Srbiji i regionu uvek se moraju posmatrati neodvojivo od evropskih trendova. Refleksije dešavanja na tom tržištu prelivaju se i na nas, doduše sa vremenskom zadržkom, a u tom vakuumu naši lokalni faktori i efekti nacionalnih politika nekako budu vidljiviji, ocenjuje Sanja Popović Pantić, predsednica Udruženja poslovnih žena Srbije.

U razgovoru za Biznis.rs ona napominje da su građani svakako osetili rast cena roba i usluga, što je posledica globalnih tržišnih distorzija kao efekata rata u Ukrajini i krize sa energentima i nabavkom sirovina, poluproizvoda, rezervnih delova, posebno u određenim industrijama. Ipak, na nekom lokalnom nivou priliv platežno sposobne populacije koja je povećala tražnju uticao je i na dodatni rast, recimo renti i ostalih usluga.

- Ovaj najnoviji trend me je podsetio na situaciju u Crnoj Gori od pre nekoliko godina, kada su pijačni prodavci imali jednu cenu za Ruse koji su u to vreme nahrlili u tu zemlju, a drugu za domaće kupce. Srećom su nas iz Srbije tada podveli pod "domaće". Na žalost onih koji zakupljuju stanove, a na sreću stanodavaca, ovakva diferencijacija se kod nas nije dogodila, tako da bih kroz ovaj plastični primer rekla da svaka kriza – pa i ova – ima svoje gubitnike i dobitnike.

Koji su najveći izazovi sa kojima se suočavaju građani i privreda i šta nas očekuje u 2023. godini?

- Projekcije Evropske komisije za Srbiju pokazuju da će se inflacija kretati oko 11 odsto, pa se tako poklapaju sa projekcijama naše vlade za 2023. godinu, koje govore da će u prvoj polovini godine rast cena biti veći zbog skoka cena energenata, da bi se tek kasnije inflacija stabilizo-

vala. To će, pre svega, biti posledica nastavka trenda usporavanja inflacije u EU u drugoj polovini godine, pa su očekivanja da se i kod nas cene smire. Naravno, sve ovo pod pretpostavkom da se opet ne dogode neke veće političke turbulencije, kako u regionu, tako i šire.

Narodna banka Srbije već deset meseci zaredom povećava referentnu kamatnu stopu. Koliko će dalji rast kamata, za koji ekonomisti procenjuju da će trajati bar do sredine ove godine, uticati na uslove za poslovanje?

- Pratim makroekonomske analize kolega ekonomista kroz Kvartalni monitor, pa vidim da su očekivanja – koja sam tram realnim – da će visoke kamatne stope negativno uticati na domaće i strane privatne investicije, usled čega će se one verovatno i smanjiti u 2023. godini. To će dovesti do smanjenja tražnje preduzeća i domaćinstava za drugim proizvodima.

DEVET PROJEKATA I 25 NOVIH ČLANICA

Kakvi su bili rezultati Udruženja poslovnih žena Srbije u 2022. godini? Kako u globalu ocenjujete poslovnu klimu u Srbiji tokom prošle godine?

- Udruženje je u prethodnoj godini kao neprofitna organizacija poslovalo uspešno i realizovalo devet projekata, a neki od njih se nastavljaju i u ovoj godini. Ponovo smo počeli sa organizacijom sastanaka uživo, na radost članstva, jer je potreba za umrežavanjem i uspostavljanjem kontakata velika, tako da nam se pridružilo još 25 novih članica. Pratili smo sve vreme pandemije sa posebnom pažnjom i posvećenošću poslovanje naših članica i bilo je raznih izazova sa kojima su se suočile. Podsetila bih samo da je u februaru prošle godine doneta uredba o zabrani izvoza žita, što je, na primer, blokiralo rad prevoznika robe železnicom. Srećom, to nije dugo trajalo, ali sve su to neki nepredviđeni događaji koji na kraju 2022. godine ipak nisu doveli u pitanje opstanak naših firmi.

Na dnevnom nivou se i dalje dešavaju razni izazovi, vezani najpre za sporost administracije, čega su žrtve upravo mali i srednji proizvođači, među kojima su i naše članice. Povećana neizvesnost poslovanja uslovljena spoljnim faktorima, u kombinaciji sa lokalnim specifičnostima koji su „vanvremenski“, a tiču se uglavnom lošeg upravljanja na raznim nivoima, obeležili su poslovnu klimu u prethodnoj godini.

Kako vidite razvoj ženskog preduzetništva u narednom periodu, u svetlu aktuelnih dešavanja i neizvesnosti sa kojom se suočava privreda?

- Pošto su ženska preduzeća mahom mikro i male firme, neizvesnost poslovanja će za njih u svetlu pomenutih trendova biti još veća. Zatim, više od 90 odsto ovih preduzeća je orijentisano na lokalno, domaće tržište, nešto više od 10 odsto izvozi u region, a ispod sedam procenata na tržište Evropske unije. Dakle, to može da bude i faktor određene stabilnosti, iako na suženom nivou zbog eksternih faktora i potrebe za proizvodima i uslugama ovih preduzeća neće biti oscilirati, pa verujem da će svoje po-

slovanje održati makar iznad površine vode. Takođe, Ministarstvo privrede je najavilo jedan značajan program podrške ženskim preduzećima, kako za ona u razvijenoj fazi tako i za početnice, a ovi programi su se uvek pokazali kao važna potpora. Nastavlja se i program EBRD-a za žene u biznisu koji takođe daje dobre rezultate i podršku ženskim firmama.

Koje su trenutno najznačajnije aktivnosti i projekti Udruženja poslovnih žena Srbije?

- Udruženje je posvećeno razvoju poslovanja svojih članica kroz obuke koje im pomažu da uhvate korak sa promenama, pa smo tako imali serijal uspešnih edukacija na temu digitalne transformacije i uvođenja standarda kvaliteta, kao i promociju programa koji pomaže firmama na prekretnici da pronađu strateškog partnera. Takođe, pomažemo ranjivim grupama žena na tržištu rada da se (samo)zaposle i upravo završavamo jedan zanimljiv projekat koji se tiče razbijanja

predrasuda o muškim i ženskim poslovima, što je posebno bitno u ovoj situaciji kada je evidentan manjak radnika svih profila. Zbog čega, na primer, žena ne bi bila bagerista i zarađivala platu od 1.000 evra, koliko se u proseku kreće za ovaj posao, samo zato što to nije "tipično" za žene? Takođe, posvećeni smo promociji uključivanja žena u lanac dobavljača i generalno na tržište, pa smo podržali otvaranje web shopa za proizvode koje prave vredne žene u ruralnim sredinama.

Kakvi su planovi vašeg udruženja za 2023. godinu?

- Nastavljamo sa umrežavanjem, pa mi je zadovoljstvo da već za 21. februar najavim prvi B2B sastanak sa tipično "muškim" udruženjem Prvim poslovnim udruženjem, koji će se desiti pod pokroviteljstvom Poverenice za zaštitu ravnopravnosti. Time nastavljamo da doprinosimo razbijanju stereotipa, jer je u poslu i životu veoma važno da ravnopravno prihvatamo jedni druge i stvaramo bolje prilike za sve nas. Nastavljamo da se bavimo promocijom uspešnih primera kroz našu poznatu manifestaciju "Cvet uspeha za ženu zmaja", u koju smo uključili i kategoriju za rodno najsenzitivnije velike kompanije, u nameri da pohvalimo i istaknemo one koji uključuju preduzetnice kao svoje dobavljače i koji su posvećeni unapređenju položaja zaposlenih žena u svojim kompanijama. U aprilu imamo i naš dugogodišnji događaj "Međunarodni dan devojčica u IKT-u", kada devojčice završnih razreda osnovne škole odlaze u posete ovim kompanijama i u razgovoru sa menadžerkama osvešćuju da oblast IKT-a, niti bilo koja druga, nije rezervisana za dečake.

Nastavljamo i sa obukama i javnim zagovaranjem, uz napomenu da je naša inicijativa da se javne nabavke malih vrednosti objavljuju na portalu javnih nabavki iako to nije zakonska obaveza, koju smo uspešno realizovale pre nekoliko godina, omogućila ne samo ženskim već i svim drugim malim preduzećima da u proteklm godinama saznaju za tendere na transparentan način i da učestvuju u njima.

MARKO ANDREJIĆ

Jasna
STUDIO LEPOTE

Strahinjića Bana 38, Beograd
Tel: 011/26-39-416
Mob: 063/303 614
info@salonjasna.com
www.salonjasna.com

**BIOLOGIQUE
RECHERCHE**
PARIS

SKIN INSTANT® LAB LIFT CVS
MEZOTERAPIJA REMODELING FACE®
TRETMAN NOVA KOŽA
LASERSKA EPILACIJA
RELAKS MASAŽA
ANTICELULIT TRETMANI TELA

OČEKIVANJA ZA BERZANSKU 2023. GODINU

Godina 2022, koja je već iza nas, donela je niz novih globalnih tema, uglavnom negativnih, usled kojih su investitori u vlasničke hartije od vrednosti bili suočeni sa gubitkom vrednosti portfelja. S&P500 indeks izgubio je 18 odsto vrednosti tokom protekle godine, a Nasdaq 32 odsto. Vodeći evropski indeksi su takođe beležili negativne promene, pa je tako DAX izgubio 12 procenata, CAC 9,5 odsto, a FTSE 20 odsto. Domaći BELEX15 je završio 2022. gotovo na istom nivou sa koga je i započeo godinu.

Glavne teme koje su obeležile prethodnu godinu su rat u Ukrajini, posledično veliki skok cene energenata (nafte, gasa, struje), produžetak inflacije koja se pojavila već nakon pandemije i njena kulminacija na nivoe neviđene u poslednjih tridesetak godina, ciklus monetarnog pooštavanja centralnih banaka širom planete i konačno povećani rizici i izgledi za recesiju u SAD i EU, usled drastično pooštrenih uslova zaduživanja, erozije kupovne moći, pada nivoa investicija i još uvek visokih troškova inputa.

Inflacija i politika monetarnog pooštavanja od strane Fed-a, ECB i ostalih centralnih banaka bile su glavne teme tokom 2022. godine koje su opredeljivale sentiment na tržištima. Prilično je izvesno da će tematika ostati ista i u 2023. uz tu razliku da ćemo imati još jedno pitanje u fokusu, a to je recesija. Trenutno imamo naznake da inflacija počinje da usporava u Americi i u vodećim evropskim zemljama, ali smo još uvek daleko od prihvatljivih i održivih dva odsto. To direktno implicira da u uslovima jakog tržišta rada nastavak podizanja referentnih kamatnih stopa ostaje imperativ.

Gde je u svemu tome berza, sentiment i mogući trend na indeksima? Pad na tržištu traje od početka 2022. godine. Naročito je bio izražen prodajni pritisak na tehnološkim imenima. Jedan deo negativnih očekivanja sigurno je već uračunat u cene. Očekivanja vezana za rast korporativnih profita i prihoda su redukovana (za prvi kvartal 2023. očekuje se pad profita za 2,8 odsto i rast prihoda od samo četiri procenata, za kompanije iz S&P500 indeksa). Tehnološke akcije gube na popularnosti i fokus se odavno pomerio na recesiono otporne industrije poput farmacije, prehrambene industrije, roba bazične potrošnje i eksternalijama (tzv. utilities). Shodno tome, kritični period, prema našem viđenju, biće prva polovina godine. Ključne varijable koje treba posmatrati narednih meseci su inflacija,

stopa nezaposlenosti, tempo monetarnog pooštavanja i stanje na tržištu energenata.

Na domaćem terenu (berzi) za sada ne postoji inicijalna kapisla koja bi mogla značajnije uticati na sentiment. Domaća ekonomija, nakon rasta od oko 2,5 odsto u 2022. godini, imaće u najboljem slučaju rast od oko jednog procenta u 2023, uz permanentno prisutan rizik od recesije. Malo je verovatno da će doći do listiranja nekog novog imena, što znači da ulagačima na raspolaganju ostaju već poznata imena, uz sve svoje specifikume. NIS i dalje na tekućim cenama nudi veoma atraktivnu dividendu (procenjujemo tekući prinos na oko 20 odsto bruto, usled enormnog rasta dobiti u 2022 – rizik ekstra profita za sada ne postoji), koja će biti odobrena na skupštini do leta tekuće godine. U toku ove godine izvesno je da će imati lošiji rezultat u odnosu na vanredno dobar u prethodnoj, ali će isti u apsolutnom pogledu biti neuporedivo bolji nego višegodišnji prosek pre 2022. godine. Akcija je i dalje najlikvidnija na domaćem tržištu. Kompaniji predstoji integracija sa Petrohemijom, dostizanje punog kapaciteta proizvodnje električne energije u TE-TO Pančevo, dalja modernizacija rafinerije zarad sinergije sa Petrohemijom i verovatno početak ozbiljnije proizvodnje u Rumuniji. Eventualna prisilna privatizacija ne bi nužno bila loša za akcionare, ali to ostaje samo u domenu novinarskih i nezvaničnih spekulacija. Od ostalih imena možemo pomenuti Metalac, Tehnogas, Jedinstvo, Energoprojekt, Dunav, Impol, Fintel.

Metalac će imati problema sa padom porudžbina bude li značajnijeg makro pogoršanja u regionu, mada dividenda na sadašnjem nivou nije upitna. Tehnogas, koji bi trebao da je završio ciklus povećanih kapitalnih izdataka nakon konstrukcije nove fabrike medicinskih gasova i modernizacije postrojenja u Boru, mogao bi da iznenadi sa ciklusom povećanja dividende. Jedinstvo ostaje prilično netransparentno, dok Energoprojekt evidentno ima problema sa kapacitetima da ugovori neki veći obim poslova od onoga koji tipično uspeva svake godine. Dunav bi mogao ući u ciklus privatizacije, a Impol zbog izвозno orijentisanog biznisa može imati nešto slabiju sezonu rasta prihoda. Za Fintel će najznačajnije biti kako će se odvijati i po kom sistemu predviđene aukcije za novi sistem podrške i premija – prvobitno predloženi model izgleda nije naišao na interesovanje ni razumevanje igrača iz industrije OIE.

**Vladan
Pavlović**

Ilirika

MLADENOVAC

Kraljice Marije 32 11400 Mladenovac
011 7455 661 011 7455 662
vladeta.lucic@jkpmladenovac.co.rs
www.jkpmladenovac.co.rs

proizvodnja i distribucija vode za piće,
korišćenje i održavanje vodovodnog sistema
kanalizacija
sakupljanje, odvoz i deponiranje smeća i otpadaka

čišćenje, polivanje ulica, staza i parkirališta
uređivanje i održavanje grobalja i pružanje pogrebnih usluga
uređenje i održavanje zelenih površina
izvođenje građevinskih radova niskogradnje

KORDUN PREVOZ

DOMAĆI I MEĐUNARODNI TRANSPORT
ROBE U JUGOISTOČNOJ EVROPI
I TURSKOJ

Svetozara Markovića 48a
21423 Bačka Palanka, Obrovac
061/ 606 32 58
dejan85malinic@gmail.com
kordunprevoz@gmail.com

NIJE SVE BILO TAKO CRNO

Koja je najbolja stvar u vezi sa 2022. godinom? Mnogima je najbolje to što se završila. Bila je teška godina u svakom pogledu i u velikoj većini industrija. Kripto industrija nikako nije bila izuzetak. Ne znam da li zbog toga što su sećanja sveža, ali čini mi se da nikada nismo imali ovoliki broj ozbiljnih skandala u jednoj godini.

Kada je tržište medveđe (bear market), svi planovi uglavnom padaju u vodu i jedini cilj postaje – preživeti. Veliki broj biznisa nije ispunio taj cilj. Među njima, čak i neki čija je vrednost bila procenjena na desetine milijardi. Ponovo se pokazalo da ljudi imaju sklonost da se zalete u procenama kad sve ide kako treba, pa ih realnost surovo demantuje.

Kripto tržište ima gotovo neverovatnu pravilnost kad su kretanja cene u pitanju. Iako, dugoročno gledano, cela kripto industrija nesumnjivo raste, ona to radi u četvorogodišnjim ciklusima koji jako liče jedan na drugi. Čuveno prepolovljavanje nagrade za bitcoin rudare se takođe dešava na svake četiri godine i lako je cikluse pripisati upravo dinamici koju diktira i dalje dominantna kripto valuta. Međutim, možda je četiri godine prosečno vreme potrebno da ljudi zaborave lekcije koje su naučili, pa dođe vreme da se obrne još jedan krug. A možda je zapravo i kombinacija ova dva faktora. Možda je Satoši Nakamoto (tvorac bitcoina) u svojoj genialnosti podesio bitcoin algoritam da baš prati tu cikličnost ljudske psihe.

Bilo kako bilo, o svemu lošem u prošloj godini se već dosta pričalo i pisalo. Možda nije loša prilika da navedemo neke istorijske događaje

koji su se desili baš kod nas i baš u domenu kriptovaluta. Kad jednog dana zaboravimo koliko je 2022. bila teška (možda baš za četiri godine), ostaće zapisano da je baš u toj godini odobren prvi Beli papir u Srbiji i zvanično izdat prvi digitalni token, kao i da su krajem godine izdate prve dozvole za pružanje usluga povezanih sa digitalnom imovinom (u narodu poznatijom kao “kriptovalute”).

Da se vratimo još malo u prošlost, da bismo shvatili kako smo došli do toga da prošla godina postane istorijska za kripto tržište u Srbiji. Naime, krajem 2020. godine donet je Zakon o digitalnoj imovini, čija je primena počela sredinom 2021. Te godine podneti su i prvi zahtevi za dozvolu za pružanje usluga povezanih sa digitalnom imovinom.

U maju prošle godine firma Finspot je dobila odobrenje za izdavanje prvog digitalnog tokena u Srbiji. Inače, izdavanje tokena omogućuje, pre svega, mladim i inovativnim kompanijama da lakše dođu do finansijskih sredstava. Naravno, ni starijim i većim kompanijama ova mogućnost finansiranja nije zabranjena, iako njima nije toliko atraktivna.

Pred sam kraj godine stižu i prve dozvole za pružanje usluga povezanih sa digitalnom imovinom. Dobili su ih veterani u ovom poslu, firma MCM 965 (www.ecd.rs) kao i novi “igrači” na tržištu, firma Vescon (www.cryptot12.com). Naravno, dobre vesti iz Srbije teško da mogu da probude globalno tržište i pokrenu novi talas optimizma na kripto sceni, ali barem nama lokalno daju dobar vetar u leđa u ovoj novoj godini.

**Aleksandar
Matanović**

vlasnik kripto
menjačnice ECD

LUKA
BAČKA PALANKA

Industrijska Zona 35
21420 Bačka Palanka

021/6040064
063/410239

eposta@lukabp.rs
goran.stankovic@lukabp.rs

E-GIMNAZIJA

Radnička 20, 21000 Novi Sad
+381-21-529-456
www.e-gimnazija.org

E-GIMNAZIJA
NOVI SAD

SPORTSKA
NOVI SAD

E-GIMNAZIJA
BUDVA

E-GIMNAZIJA
STARA PAZOVA

UPRAVLJANJE ZALIHAMA ILI KAKO DA TRČITE MARATON U ECOMMERCE-U

Evo nas u 2023. godini, posle rekordnih prodaja krajem prošle godine, gde smo otkrili sve lepote Black Friday ponude i novogodišnjih akcija. I šta ćemo sada? Prodali smo skoro sve što kupci traže, ono za čim imaju potrebu. A onda dođe novi mesec i krenete da ponovite kupovinu, samo - nema na stanju.

Potrošači su dobro upoznati sa ovim scenarijom: majica koju su zacrtali da kupe više nije dostupna u njihovoj omiljenoj online prodavnici ili se ne može isporučiti na vreme. Kupac bi, naravno, mogao da ode do drugog prodavca, prodavnice brendova ili online prodavnice, što se uglavnom i dešava. Ali, to je često dugotrajna opcija. Na kraju kupac kupuje drugi proizvod – ili ga uopšte ne kupuje.

Ja evo već drugi mesec uporno pokušavam da dam svoj mali doprinos volumenu našeg e-commercea, ali nema na stanju onoga što mi treba, nema ponuđene alternative, ne znam ni kada će stići dopuna. To je uvek frustrirajući ishod za sve strane. U najboljem slučaju korisničko iskustvo je narušeno, a u najgorem – kupac je izgubljen.

“Customer first” je maxima koja stoji već više od 10 godina i svi je u teoriji imaju, sve je tu jasno, samo... u praksi je teško sprovesti teoriju, to takođe vidimo/živimo. Ono što je bitno napomenuti jeste da se paralelno sa ovim procesom očekivanja potrošača ne smanjuju, i da nikada, čini mi se, nije bilo jasnije da fokus na potrošača i njegove potrebe mora biti prva stvar koja mora biti zadovoljena.

Pravljenje koraka ka poboljšanju toga počinje dugim, ostrim pogledom u ogledalo i suočavanjem sa nekim neprijatnim istinama. Većina kompanija jednostavno ne stavlja kupca na prvo mesto. Niz pritisaka – programi zainteresovanih strana, unutrašnja politika, upravljanje sukobima u kanalima, kratkoročni finansijski podaci – sve to dovodi do značajnih kompromisa. A onda uzmite u obzir činjenicu da su troškovi akvizicije kupaca porasli u proseku za 60 odsto u poslednjih pet godina, što samo potvrđuje koliko se ozbiljno mora pratiti korisničko iskustvo.

Zdrav sistem mora da ima dobru krvnu sliku i vitku mišićavu liniju. Ako su finansije krvotok

poslovnog sistema, onda su zalihe gradivni elementi. Šta to konkretno znači u ovom slučaju? Pođimo od početka priče, a to su zahtevi kupaca i pravilno planiranje. Odgovornost za pravilno upravljanje zalihama je od suštinske važnosti, jer one često predstavljaju i do 90 odsto vrednosti poslovnog sistema. Zalihe se uvek moraju osigurati preventivnim delovanjem, i to po više ravni. Jednostavnost i dobro razumevanje procesa je ključ. Dobra analiza tržišta i dobro poznavanje navika kupaca je od velike važnosti. Važno je napraviti dobru analizu i pravilno upotrebiti podatke u cilju kreiranja trendova i donošenja zaključaka. Fokus je svakako na najprodavanijim proizvodima, a tu moram da pomenem i Pareto princip (FIFO), koji će nam izvršiti klasifikaciju robe po vrednosti i količini, čime ćemo dobiti jasan fokus gde smo “vitki”, gde smo “debeli” i posebno gde imamo “zalihe koje nemaju kretanje u sistemu”.

Na sve ovo jako je bitan i naš odnos sa dobavljačima kako bismo mogli dogovoriti što veći lager na njihovim magacinima, uz dogovorenu obavezu i dinamiku povlačenja artikala.

Dobro organizovan prijem, odnosno dobro organizovana funkcija skladišnog poslovanja – u ovom delu ERP/Warehouse management sistem mora biti 1/1 sinhronizovan sa prostornim uređenjem. Skladišni sistem, da se razumemo, ne mora da bude “high-tech” poput Amazona sa robotizovanim procesima i kojekakvim čudesima, ali je veoma bitno da je prostor dobro organizovan za prijem, obradu i protok robe.

Za svaki proizvod, posebno za one koji se brže rasprodaju, morate imati rezervaciju sa ciljem da budu dostupni za prodaju dok se skladište. I to naravno nije sve – oni proizvodi koji ostaju u skladištu više od tri meseca, čak i ako se prodaju nakon tog vremena predstavljaju gubitak jer ne dopuštaju povrat onoga što je uloženo u njihovu nabavku, transport, rukovanje, skladištenje i distribuciju. Potrebno je uzeti u obzir sve ove faktore koji će vam dati uvide potrebne za donošenje pametnijih odluka o zalihama koje dalje garantuju dobro upravljanje u e-trgovini. To će za nas potrošače značiti da možemo da računamo da ćemo kod vas uvek naći artikle koje inače kupujemo.

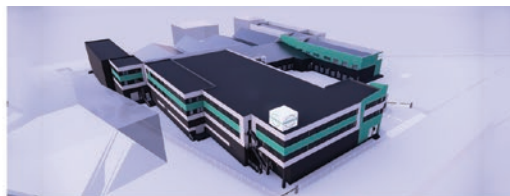
**Jelena
Feratović**

eCommerce
Services Director
Kreativa

PROJEKTOVANJE MEGA PLUS DOO

projektovanje
legalizacija
nadzor

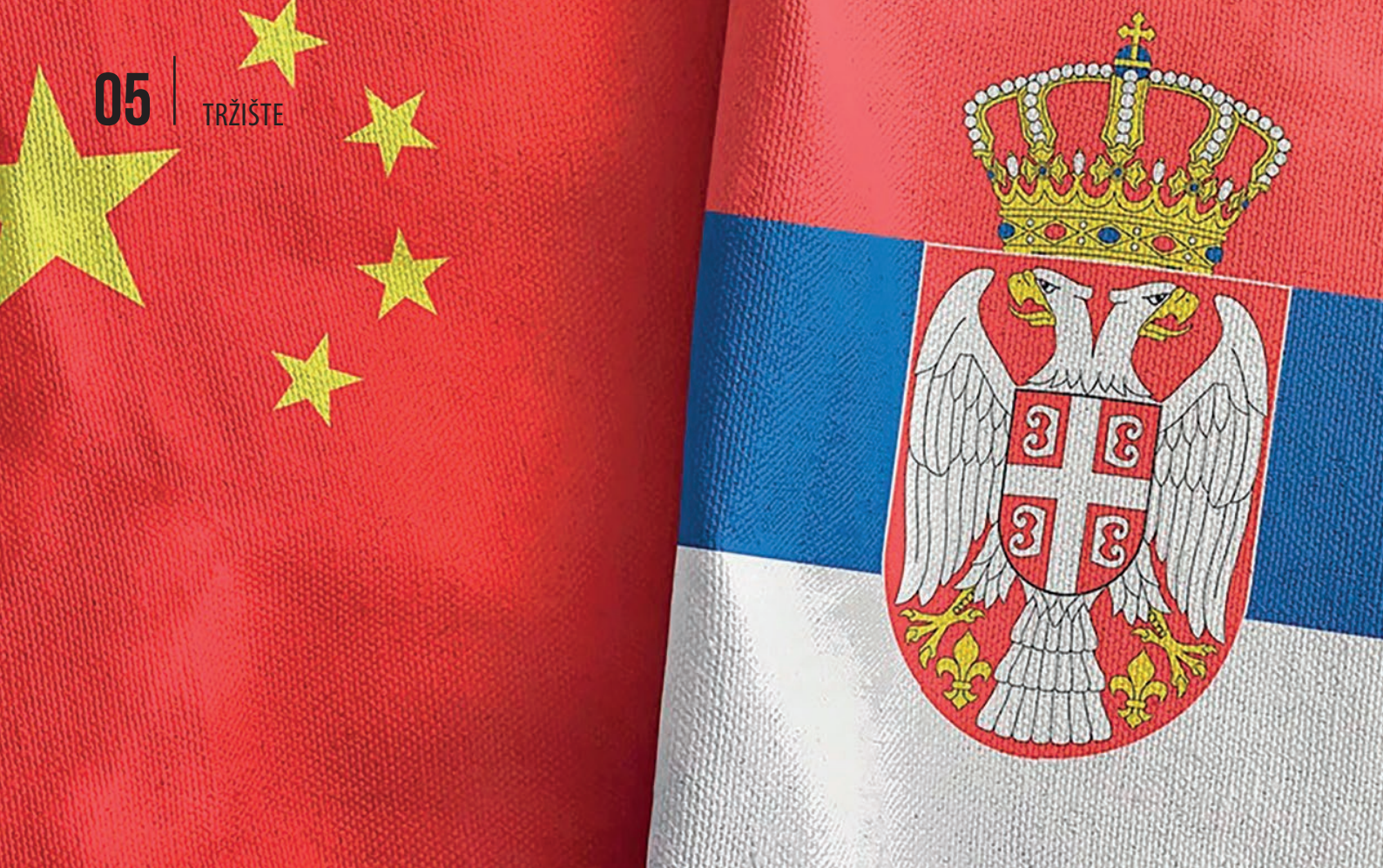

Gundulićev Venac 5 11000 Beograd
063/539 090 063/15 555 16 011/322 32 06
www.megaplus.rs office@megaplus.rs

MR & Co
FACILITY & PROPERTY

060 404 34 60
011 404 34 60
office@mrco.rs

PROF. DR DRAGANA MITROVIĆ, OSNIVAČ I DIREKTORKA INSTITUTA ZA AZIJSKE STUDIJE, ZA BIZNIS.RS O EKONOMSKOJ SARADNJI I RAZVOJU ODNOSA SA DRUGOM EKONOMIJOM SVETA

SPORAZUMU O SLOBODNOJ TRGOVINI SA KINOM TREBA PRIĆI OPREZNO

UKOLIKO JE PRAVNI OKVIR KAO INSTITUCIONALNI – LOŠ, UKOLIKO JE RASPROSTRANJENA KORUPCIJA, KULTURA NEPOŠTOVANJA PROPISA I SLIČNO, TO NIJE PROBLEM KINESKIH INVESTITORA NEGO NAŠEG SISTEMA I NAČINA NA KOJI SU POSTAVLJENI OKVIRI ZA ODVIJANJE EKONOMSKOG ŽIVOTA

Trgovinska razmena Srbije i Kine u prvih deset meseci 2022. godine dostigla je iznos veći od pet milijardi dolara, izjavio je krajem prošle godine Tomislav Momirović, ministar trgovine i predsednik srpskog dela Mešovite međuvladine komisije za ekonomsku saradnju. Da je Vladi Srbije ekonomska saradnja sa Kinom veoma važna, istakla je početkom decembra 2022. godine i premijerka Ana Brnabić.

Sporazum o slobodnoj trgovini sa Kinom je apsolutni prioritet, rekla je Brnabić i dodala da kada on bude potpisan “nebo će biti granica” za srpsku privredu. Ipak, sporazum o slobodnoj trgovini sa drugom ekonomijom sveta može do-

vesti i do nekih ne baš povoljnih okolnosti za Srbiju.

Profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu i osnivač i direktor Instituta za azijske studije dr Dragana Mitrović kaže u razgovoru za Biznis.rs da, iako ovakav sporazum može zvučati kao privilegija ili prilika da se Srbija učini dodatno privlačnim odredištem za strana ulaganja, njemu bi trebalo prići veoma oprezno i trebalo bi tražiti privilegovan položaj za našu, neporedivo slabiju stranu.

- U protivnom, kao i u slučaju Turske, samo će do novih, još većih razmera narasti naš deficit, dok će domaće male i srednje privatne firme, koje treba da su

oslonac ekonomskog dinamizma i izvor solidnog životnog standarda, biti ugušene uvoznom konkurentskom robom. Da je NR Kina želela da nam otvori svoje tržište, ona bi to učinila i do sada, kako se i obavezala u okviru formata saradnje “16+1”. No, nikada nije kasno. Moje je uverenje da ovaj sporazum mora sadržati izuzetnu asimetričnost, kroz koju će naša strana biti višestruko privilegovana. Budući da su naša dugovanja prema kineskim bankama, pokrivena državnom garancijom, narasla na oko 10 procenata našeg BDP-a, ako dozvolimo da se stvori pravni okvir za još intenzivniji rast trgovinskog deficita, to bi onda značilo da treba da se zadužujemo na trećoj

strani da otplaćujemo postojeće kredite i da finansiramo deficit u trgovini sa Kinom – ističe profesorka Mitrović.

Saradnja Srbije i Kine je proteklih godina u usponu u političko-ekonomskom smislu, te se uvek nameće pitanje kako na to gleda Evropska unija, zajednica kojoj Srbija teži proteklih dvadesetak godina.

Naša sagovornica smatra da intenziviranje saradnje sa jednim partnerom ne znači “narušavanje” odnosa sa drugim ili trećim.

- Trebalo bi da nastojimo da ne stvaramo preteranu zavisnost od bilo kog stranog investitora ili trgovinskog partnera dok agilno jačamo saradnju sa svima. Sa očuvanjem energetske bezbednosti i daljim poboljšanjem opšteg privrednog ambijenta, uključujući i transportne koridore, očekujem rast direktnih investicija iz EU i SAD, Japana, Republike Koreje i drugih odredišta. Pravni ambijent, veća disciplina i štednja, jačanje institucija, unapređenje poslovne kulture su naši interesi, a strani partneri ih mogu samo prepoznati i uvažiti. Korupciju koriste svi, a mi kao građani je plaćamo – ističe profesorka Dragana Mitrović.

Kineske investicije u Srbiji bude posebnu pažnju dela javnosti, a stvaraju i neku vrstu zebnje. Zamerke se najčešće odnose na to što (navodno) Kinezi koriste zastarelu tehnologiju, infrastrukturne radove izvode sa nekvalitetnim mate-

TEŠKO NAM JE DA NAUČIMO DA ŠTEDIMO

S obzirom na razne životne parole u Srbiji kao što su: “jednom se živi”, “pare su da se troše” i slične, ne čudi što pojam štednje nije baš omiljen u narodu. Rat u Ukrajini i energetska kriza naveli su mnoge države da uvedu nepopularne mere štednje, pre svega energije, ali i pojedince da menjaju navike i da ušteda postane nešto što nema pežorativno značenje.

- Nama je veoma teško da naučimo da štedimo, što je veliki problem, kako na nivou kućnog, tako i državnog budžeta. Uvek nam je opravdanje da nemamo dovoljno da bismo štedeli, što je netačno i što pokazuje visoka štednja u zemljama jugoistočne Azije koje imaju veoma nizak nivo prihoda – posleratnom Japanu ili Kini u početnim decenijama reforme. Osim promene svesti i štednje svega, od energije do novca, kao i mnogo racionalnije politike pomoći onima kojima je ona zaista potrebna umesto davanja svima, potrebno je da se državne investicije usmere u nekoliko najperspektivnijih i propulzivnijih oblasti. Najpre, ima mnogo prostora da se ojača poljoprivreda, a mere državne podrške prošire i povećaju, od proizvodnje meda, vina, autohtonih sorti životinja i biljaka do organske proizvodnje hrane, cveća, rasada i drugih grana. Država može da otvara regionalne centre za otkup i preradu, uz dugoročno finansiranje proizvodnje, što će sigurno uticati na ulaganje farmera. Bolja ponuda poljoprivrednih proizvoda će uticati na smanjenje inflacije i ojačati izvoz. Ovo je samo jedan segment. Što se kineskih investicija tiče, ima prostora i rezona da konačno vidimo neku veliku investiciju iz oblasti visoke tehnologije, što bi bila najbolja potvrda da se ekonomska saradnja podiže na viši nivo – objašnjava profesorka Mitrović.

rijalima i uzimaju jeftinu radnu snagu. Takođe, posebno se naglašava zagađenje životne sredine, naročito u RTB Bor i majdanpečkom rudniku.

Naša sagovornica smatra da kineski investitori nemaju neki poseban ili drugačiji interes od drugih.

- Ukoliko je pravni okvir kao institucionalni – loš, ukoliko je rasprostranjena korupcija, kultura nepoštovanja propisa i slično, to nije problem kineskih investi-

tora, nego našeg sistema i načina na koji su postavljeni okviri za odvijanje ekonomskog života. Donose se specijalni zakoni da bi se omogućio privilegovan položaj i pravna nedodirljivost stranih kompanija, ne samo kineskih. To veoma loše govori o nama, kao i o onima koji u naše ime donose zakone i sprovode ih. Mi to plaćamo brojem bolesnih ljudi, zagađenim rekama, vazduhom i zemljištem, sistemskim uništavanjem svoje zemlje – ističe profesorka i dodaje da je za ugled Kine veoma štetno zagađenje ekosistema koji njene kompanije vrše u Smederevu, Kostolcu, Boru i drugim krajevima prijateljske Srbije.

Ipak, prema njenom mišljenju “nije do Kine”, jer ponašanje korporacija iz SAD ili drugih zemalja nije ništa bolje, pošto im po prirodi stvari svako smanjenje troška ide u prilog.

- Politika “navrat-nanos” investicija, bez kompletne nekoruptivno prikupljene dokumentacije i nezavisnog nadzora, već nam se obija o glavu. Ipak, objektivno je reći da su sve zemlje primaoci stranih investicija patile od ovih istih dečjih bolesti u prvim fazama. I kod nas možemo videti sve napredniji tehnološki i ekološki nivo investicija. Kina poseduje neke od najnaprednijih tehnologija u oblasti veštačke inteligencije, robotike, veštačkih automobila i voleli bismo da

Dragana Mitrović

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

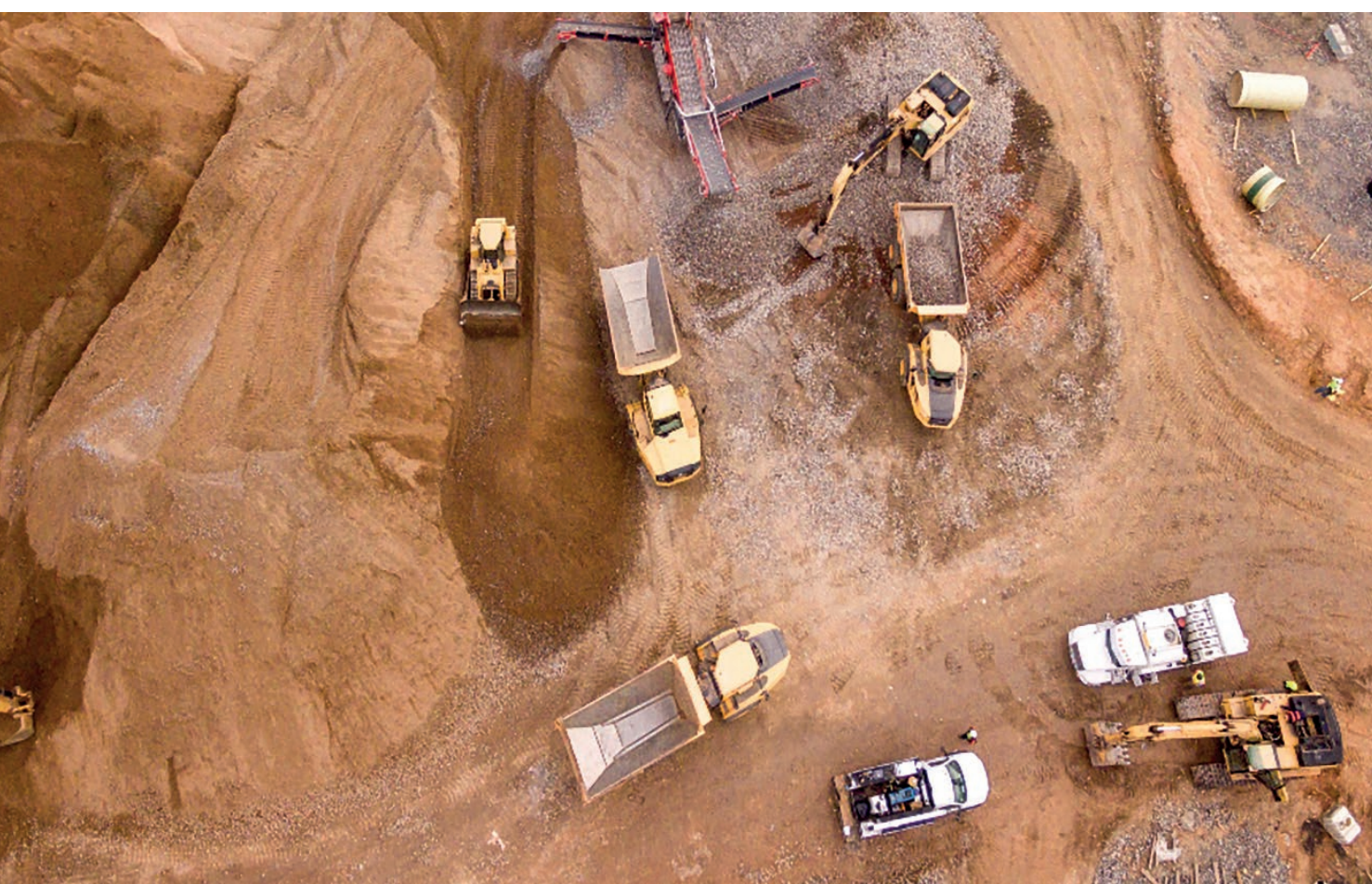

FOTO: UNSPLASH

vidimo više takvih investicija kod nas – ističe dr Mitrović.

Svakodnevno slušamo od najviših zvaničnika da je Srbija “Meka za strane investicije” na ovim prostorima, te da su one iz godine u godinu sve veće, uprkos raznim otežavajućim faktorima poput pandemije korona virusa i rata u Ukrajini. S obzirom na potenciranje saradnje sa Kinom, nameće se pitanje da li drugi, pre svega zapadni, investitori mogu da povuku svoje planove za ulaganja.

Naša sagovornica smatra da kompanije i ulagači nastupaju strateški kako bi ostvarili svoje poslovne ambicije i planove.

- Očekujem sve više stranih investitora u Srbiji. Oni nastupaju strateški, u eri deglobalizacije i nove regionalizacije, urušavanja energetske bezbednosti i poslovnog ambijenta EU, trgovinskim i tehnološkim ratovima. Ne verujem da nastupaju ili odstupaju na nagovor svojih vlada, niti da ih se, osim kao poslovne konkurencije, tiču druge strane kompanije – zaključuje profesorka Dragana Mitrović.

MILJAN PAUNOVIĆ

KINA ŽELI DA OČUVA DOBRE TRGOVINSKE ODNOSI SA GLAVNIM KONKURENTIMA

Rat u Ukrajini promenio je ekonomsku sliku sveta. Nedugo nakon njegovog početka u februaru 2022. godine svetske ekonomije su počele da posustaju, a inflacija je stigla na velika vrata. Centralne banke su povećavale svoje kamatne stope, kako bi ublažile dalji rast cena. Očekuje se nastavak inflatornih kretanja i tokom ove godine, a pojedini ekonomski analitičari sve češće pominju recesiju, ali i novi udar inflacije (jer je zima blaga, te se kriza nije osetila u svom najjačem izdanju), u velikim ekonomijama poput američke, nemačke, francuske...

Profesorka Mitrović objašnjava postupke Kine usled svih novonastalih događaja.

- Kina je kao najveća trgovačka sila sveta bila uglavnom nevoljni učesnik većine ovih dešavanja, pažljivo nastojeći da očuva svoje trgovačke, investicione i interese vezane za energetske i prehrambene bezbednost. Čuvajući se radara američkih sankcija kineske kompanije su, sada često srednje i male, ušle na rusko tržište kako bi popunile prazninu nastalu usled povlačenja nekih od zapadnih korporacija. U oblasti energetike Kina je, pored Indije i Turske, postala najveći kupac ruske nafte (sada oko 20 odsto svog uvoza namiruje uvozom iz Rusije), gasa i uglja, dok je tokom prošle godine kupovala rekordne količine ruskih žitarica. Kina je i sa drugim velikim izvoznocima energenata, poput Saudijske Arabije, Katara, Irana, zaključila dugoročne ugovore o uvozu. Novina u ovim poslovima je da se u sve većem procentu plaćanja vrše u nacionalnim valutama, ili sa Rusijom delom i barterom, istiskujući petrodolar. Za Kinu su sankcije uvedene Rusiji veoma alarmantne jer su jasno pokazale da SAD i politički zapad ne prezaju od kršenja međunarodnih ugovora. Sa druge strane, Kini je potrebno da sarađuje sa tehnološki naprednim industrijski razvijenim zemljama Zapada, kao i da ima što slobodniji pristup njihovim tržištima – ističe profesorka Mitrović.

NiTechnoClima

Vitka Radenkovića 34
18240 Gadžin Han
063/405408
018/512076
office@nitechnoclima.com

**PROIZVODNJA RASHLADNE I
VENTILACIONE OPREME I
OPREMA ZA KLIMATIZACIJU I
VENTILACIJU**

OZARJE
zastupnik u osiguranju

Sarajevska 25
11000 Beograd, Savski Venac
0113617753, 063/331585
ozarjedoo@gmail.com

ČEŠKA REPUBLIKA MEĐU SEDAM NAJVEĆIH INVESTITORA U SRBIJI

TRGOVINSKA RAZMENA PRAGA I BEOGRADA DUPLIRANA ZA ŠEST GODINA

ČEŠKA JE ZA SRBIJU 18. NAJZNAČAJNIJI TRGOVINSKI PARTNER PO PROMETU, DOK JE SRBIJA PO OVOM PARAMETRU ZA ČEŠKU NA 27. MESTU. OD 2017. GODINE PRIMETAN JE TREND RASTA VREDNOSTI ČEŠKOG IZVOZA U SRBIJU, A GLAVNI IZVOZNI PROIZVODI U 2021. GODINI BILA SU MOTORNA VOZILA, ELEKTRIČNA OPREMA I UREĐAJI, PROIZVODI OD PLASTIKE I HEMIJSKE MATERIJE I SREDSTVA

Srbija je već neko vreme privlačna destinacija za strane kompanije. Zemlja je postala interesantna za privrednike zbog stabilne ekonomije, ali i državne podrške stranim direktnim investicijama u vidu finansijskih podsticaja. Jačanje srpske privrede i modernizacija i rekonstrukcija infrastrukture su faktori koji su imali najviše uticaja na privlačenje stranih investitora. Sve ovo uočavaju i češki privrednici.

- Češki investitori pozitivno ocenjuju dinamičan ekonomski razvoj, makro-

RAZVOJNI PROJEKTI DOBRA PRILIKA ZA ČEŠKE KOMPA NIJE

- Češka je poslednjih godina među najznačajnijim stranim investitorima u Srbiji. Ovaj trend će se nesumnjivo nastaviti u narednim godinama, a uslovi i moguće korišćenje državne podrške u vidu finansijskih podsticaja mogu igrati ključnu ulogu u donošenju odluke kompanija. Češki izvoznici se mogu afirmisati posebno u mašinstvu, energetici, banjama, reciklaži, poljoprivredi, ali mogu doprineti i razvoju javnog gradskog prevoza ili železničkog saobraćaja.

Prilike u Srbiji su, na primer, u vidu premeštanja proizvodnje iz Češke ili proširenja kapaciteta, ulaganja kapitala u sadašnja srpska preduzeća. Prilike za češke kompanije mogu se pojaviti i iz dinamičnog razvoja gradova u Srbiji. Beograd, ali i Novi Sad i Niš se ubrzano razvijaju, pa se otvaraju mogućnosti za uključivanje u razvojne projekte – objašnjava Martin Šmejč.

ekonomsku stabilnost, dovoljno radne snage, relativno niske plate i operativne troškove i najniži porez na dobit pravnih lica u Evropi. Dokaz je i nedavno održani sajam EcoFair u Beogradu, na kome je CzechTrade organizovao učešće čeških preduzetnika. Interesovanje čeških kompanija je bilo veliko, a češka delegacija je bila najbrojnija na ovom sajmu u oblasti energetike i zaštite životne sredine u zemljama Zapadnog Balkana. Nadstandardni odnosi Češke i Srbije takođe igraju značajnu ulogu, kako na političkom tako i na ekonomskom planu – ocenjuje u razgovoru za Biznis.rs Martin Šmejč, direktor kancelarije CzechTrade Srbija, češke državne agencije za podsticanje trgovine.

Naš sagovornik ističe da se odnosi Češke Republike i Srbije stalno razvijaju. Ako se uporedi trgovinska razmena između dve zemlje u 2015. i 2021. godini, radi se o povećanju od 101 odsto.

- Češka Republika je za Srbiju 18. najznačajniji trgovinski partner, iz ugla prometa. Srbija je po ovom parametru za Češku na 27. mestu. Od 2017. godine (ne računajući 2020.) primetan je trend rasta vrednosti češkog eksporta u Srbiju. Glavne stavke izvoza u 2021. godini su bila motorna vozila, električna oprema i uređaji, proizvodi od plastike i hemijske materije i sredstva – navodi Šmejč.

Češka Republika je u Srbiji postala i značajan investitor. Nalazi se među sedam najvećih ulagača, a oblasti na koje su usmerene češke investicije su različite – mašinstvo, gumarska, automobilska, vazduhoplovna industrija, građevinarstvo, telekomunikacije, bankarstvo, zdravstvo, filmska i prehrambena industrija.

Martin Šmejč

Predstavništvo agencije CzechTrade u Beogradu je svojim asistentskim uslugama prilikom ulaska na srpsko tržište pomoglo, između ostalih, i češkoj kompaniji iz automobilske industrije, a ova firma je u sledećoj fazi svog poslovanja deo proizvodnje i preselila u Srbiju.

- Najveća investicija je nesumnjivo preuzimanje kompanije Telenor od strane finansijske grupacije PPF. Ista grupacija je posle toga kupila Telenor banku, prvu potpuno mobilnu komercijalnu banku u Srbiji. Treba pomenuti i kompaniju Mattoni 1873 (Karlovarske mineralne vode), koja je uspešno završila kupovinu vodećeg srpskog proizvođača mineralnih voda i bezalkoholnih pića Knjaz Miloš – podseća Martin Šmejč na najznačajnije češke ulagače u Srbiji.

Dodaje da su među njima i lanci apoteke Dr. Max, sa jakim tržišnim udelom ne samo u Beogradu, već i u drugim gradovima u Srbiji. Još jedan primer iz drugačije oblasti delovanja je i kompanija SEBRE, koja je investirala u beogradski filmski studio Avala, kao i investicija developerske kompanije UDI Resort (Urban Developers Investors), koja je preuzela kompaniju Duga, najvećeg proizvođača boja u Srbiji.

- Praška firma Avia Prime, članica fondova Hartenberg Capital, kupila je srpsku državnu kompaniju za održavanje i servisiranje vazduhoplova. Radi se o najvećoj lokalnoj firmi za održavanje letelica, uključujući i Boeing i Airbus letelice – naglašava direktor Czech Trade Srbija.

Predstavništvo češke državne agencije u Srbiji bilo je na raspolaganju češkim kompanijama zainteresovanim za srpsko tržište i tokom čitavog perioda pandemije Covid-19, kada su putovanja u inostranstvo bila znatno otežana. Kako kaže naš sagovornik, tokom ovog perioda su klijenti posebno cenili koliko je važno imati oficira za vezu koji je u stanju da reši probleme vezane za biznis planove bez potrebe za prelazanjem granice.

- Kada su zbog rata u Ukrajini kompanije izgubile mogućnost izvoza na dva važna istočnoevropska tržišta, počele su da traže nova. Srbija je kao zemlja sa razvijenom industrijom istorijski i geografski bliska Češkoj. U tom smislu, CzechTrade takođe beleži povećanu potražnju za pronalaženjem odgovarajućih poslovnih partnera među srpskim kompanijama – ističe Martin Šmejč.

On kaže i da trenutna energetska kriza, kada su sve države u Evropi prinuđene da traže održiva rešenja za svoju javnu infrastrukturu i industriju, otvara u Srbiji prostor za prezentaciju čeških rešenja iz oblasti Smart Cities, zelene agende i energetike.

- Predstavništvo CzechTrade u Beogradu će se u svojim aktivnostima fokusirati na ove oblasti. Predviđeno je učešće Češke na lokalnim sajmovima građevinarstva, mašinstva i energetike, gde će posetioci biti u mogućnosti da pogledaju ponudu naših kompanija iz navedenih oblasti – najavljuje direktor kancelarije CzechTrade Srbija.

Trgovinska razmena Češke Republike i Srbije 2015-2022.

u milijardama
čeških kruna

PERIOD	IZVOZ IZ ČEŠKE REPUBLIKE U SRBIJU	UVOZ U ČEŠKU REPUBLIKU IZ SRBIJE	TRGOVINSKA RAZMENA SA SRBIJOM
2015	10,7	7,3	18,0
2016	11,1	8,1	19,2
2017	13,1	8,5	21,6
2018	13,4	11,8	25,2
2019	14,4	13,1	27,4
2020	13,4	14,3	27,6
2021	18,2	18,1	36,3
januar - novembar 2022	16,6	19,0	35,6

Izvor: ČSÚ (Češki zavod za statistiku), Međunarodna robna razmena (poštovanje promene vlasništva između rezidenata i nerezidenata)

MARKO ANDREJIĆ

NESPECIJALIZOVANE TRGOVINE NA VELIKO

OSVAJANJE TRŽIŠTA I U NEPOVOLJNIM USLOVIMA

TRGOVINA NA VELIKO PODRAZUMEVA LOGISTIČKU GLAVOBOLJU I U DOBA NORMALNIH TRŽIŠNIH USLOVA, A KAMOLI KADA GLOBALNI POTRESI UTIČU NA LANCE NABAVKE, RAST CENA ILI KADROVSKE PROBLEME. STOGA, NAŠE RANGIRANJE NAJUSPEŠNIJIH SREDNJIH PREDUZEĆA U OVOJ DELATNOSTI UKAZUJE NA OTPORNE I EFIKASNE PREDSTAVNIKE DOMAĆE PRIVREDE, ČIJA RAZNOLIKA ROBA I TE KAKO PRONALAZI PUT DO BROJNIH KUPACA.

Analiza poslovanja delatnosti nespecijalizovane trgovine na veliko zahtevan je zadatak jer ova oblast obuhvata izuzetno širok spektar proizvoda koji se prometuju, pa samim tim rezultat najuspešnijih preduzeća ne odlikava samo strateške odluke njihovog menadžmenta, već često potvrđuje trendove tražnje kod domaćih kupaca.

Na listi najuspešnijih srednjih preduzeća koja se bave nespecijalizovanom trgovinom na veliko na prvom mestu izdvaja se novosadski Vimeksim, koji

posluje u domenu poljoprivrede, ali lelimičan pogled na našu listu pokazuje da se u njenom vrhu nalaze raznorodne kompanije, koje trguju prehrambenim i medicinskim proizvodima, pićem, časopisima i magazinima, igračkama, satovima i nakitom...

Vimeksim na čelu liste srednjih preduzeća

Srpska privreda je u toku 2022. godine, baš kao što je slučaj i sa globalnom ekonomijom, trpela posledice rata u

Ukrajini, a to se posebno osetilo u poljoprivrednom sektoru, prvenstveno kada je uzgoj i izvoz žitarica u pitanju.

Zabrana izvoza pšenice i kukuruza iz Srbije ukinuta je u julu. Međutim, otkako Ukrajina ponovo izvozi žitarice, na svetskom tržištu se beleži pad cene pšenice sa 400 na između 200 i 300 evra po toni.

Ovakva situacija nije sprečila novosadsku firmu Vimeksim da dobre rezultate iz 2020. i 2021. nastavi da ostvaruje i u 2022. godini. Posmatrajući finansijske

turbulentna, “sa mnogo reorganizacija, prilagođavanja, velikog truda i zalaganja”. Na poslovanje je uticalo više faktora – “od posledica pandemije i otežane logistike, preko opravdanih zabrana izvoza, do rata u Ukrajini koji je poremetio svetski poredak i poslovanje”.

- Početkom godine fokus je bio na stabilizaciji unutrašnje poljoprivrede i obezbeđivanju pouzdanosti isporuka, dok je 24. februar (početak sukoba u Ukrajini) kompletno izmenio sliku. Uz pomoć koju smo pružili izbeglicama i kolegama u poljoprivredi iz Ukrajine, kao i problematiku abnormalnog rasta cena, izašli smo na međukontinentalnu scenu sa iskustvom, pouzdanošću i alternativnim/fleksibilnim razmišljanjem i osvojili veliki deo tržišta multinacionalnih kompanija. Svakodnevni izazovi uz veliki rad našeg tima su bili prevaziđeni, uz velike gubitke stekli smo poziciju koju nema nijedna kompanija u regionu i planiramo da nastavimo u istom

pravcu na duže staze – objašnjava Sergej Doskač.

Struktuiranje departmana kratkoročni cilj kompanije

On navodi da je kratkoročni cilj kompanije struktuiranje departmana, posebno ističući novi centar za domaću trgovinu u Futogu. Za rad u ovom centru, kako kaže, kompanija je angažovala izuzetan tim koji će dati sve od sebe da donese poljoprivrednicima što bolje beneficije u vezi sa nabavkom repromaterijala, finansiranjem proizvodnje, kao i plasmanom proizvoda.

- Ove godine smo se trudili da, bez obzira na poteškoće, održimo poziciju Srbije kao žitnice Evrope, u čemu ćemo nastojati da istrajemo i u narednom periodu, uz pojačanje u logistici i dugoročnim ugovorima – kaže direktor kompanije Vimeksim.

 MARIJA KRSMANOVIĆ

Top 20 najuspešnijih srednjih preduzeća koja se bave nespecijalizovanom trgovinom na veliko

	IME PREDUZEĆA	UKUPNI PRIHODI	DOBIT
1	DOO VIMEKSIM SRB	9.704.400.000	90.221.000
2	MEDICAL INNOVATION SOLUTIONS D.O.O.	7.127.639.000	730.856.000
3	VALIR DOO	6.547.361.000	21.677.000
4	GAMA EXPO 2014 DOO	5.863.095.000	98.132.000
5	ŠPAJZ DOO BEOGRAD	5.518.434.000	68.634.000
6	SECOND CYCLE D.O.O. BEOGRAD	4.754.779.000	1.158.174.000
7	DOO NT-BOLERO ČAČAK	4.388.675.000	88.451.000
8	COPTech DOO BEOGRAD	4.267.315.000	264.118.000
9	KIMBY-CO DOO BEOGRAD	4.248.387.000	68.590.000
10	ZENITPROM DOO	4.065.923.000	167.839.000
11	ALBO DOO ZEMUN	3.768.221.000	504.608.000
12	CPS DOO BEOGRAD	3.744.908.000	274.816.000
13	KEPROM DOO BEOGRAD	3.702.305.000	38.881.000
14	INVEJ AD BEOGRAD-ZEMUN	3.681.899.000	3.044.844.000
15	BEOKOLP DOO BEOGRAD	3.535.688.000	40.171.000
16	DEXY CO DOO BEOGRAD	3.493.018.000	280.695.000
17	PAN-LEDI DOO PANČEVO	3.424.803.000	139.426.000
18	NAKA DOO ZEMUN	3.260.066.000	155.665.000
19	NIKŠA KOMERC DOO BEOGRAD	3.203.864.000	86.627.000
20	DEWACO DOO BEOGRAD	3.199.883.000	12.768.000

izvor: CompanyWall, *svi podaci su za 2021. godinu, u dinarima

podatke ove kompanije iz 2021. godine, kojima raspolaže bonitetna kuća CompanyWall, može se videti da je njena dobit u odnosu na 2020. godinu porasla za 120,04 odsto, odnosno sa 639.189,25 na 767.302,16 evra, a zabeležen je i rast obrtnog kapitala u punom iznosu sa 2.287.247,34 na 2.918.616,02, odnosno za 127,60 odsto. Racio tekuće likvidnosti Vimeksima u 2021. godini je porastao na 1,31, što je još uvek u zdravom opsegu iznad 1,0.

Prema rečima generalnog direktora i većinskog partnera u Vimeksimu Sergeja Doskača (Sergey Dorskach), za to su najviše zaslužni zaposleni kompanije.

- Mi u Vimeksimu težimo da postanemo domaći brend svetskih razmera i na dobrom smo putu, što će pokazati i rezultati u 2022. godini. Zaposleni u centralnoj kancelariji su ključ postignutih rezultata. Pobednički duh našeg tima i konstantna težnja za napretkom formirali su tim stručnjaka svetske klase – kaže Doskač u razgovoru za Biznis.rs.

Kako navodi, 2022. godina bila je vrlo

Biznis.rs

BIRA

99 NAJUSPEŠNIJIH KOMPA NIJA

99

najuspešnijih

Završni radovi u građevinarstvu

062/260422

zekset@gmail.com

Sedište: Svetosavka 188, 22304 Novi Banovci
Kancelarija: Kralja Milutina 57, 11000 Beograd

AVIO KARTE

RENT A CAR

EVROPSKI GRADOVI

POSLOVNICA 1:
Bulevar Oslobođenja 5
11 000 Beograd

381 (11) 244-8284
381 (11) 630-7177

POSLOVNICA 2:

Svetog Save 1-9
11 000 Beograd

381 (11) 244-8282
381 (11) 245-6892

office@royaltours.rs
www.royaltours.rs

EGZOTIČNE DESTINACIJE

ZIMOVANJE

SAJMOVI I KONGRESI

FOTO: BETA/AP

SVETSKI EKONOMSKI FORUM U DAVOSU

UDALJAVANJE OD GLOBALIZACIJE

DAVOS JE NEKADA SMATRAN "SVETSKOM VLADOM", ŠTO JE BILO RAZUMLJIVO, JER SU SVI BILI TU I DOGOVARALI SE O GLOBALNIM PRAVCIMA EKONOMSKOG RAZVOJA. IZOSTANAK KINE I RUSIJE UKAZUJE NA KOLAPS GLOBALIZACIJE, ALI PODELE SU SE PROŠIRILE I U ZAPADNOM SAVEZNIČKOM TABORU. EVROPSKA UNIJA JE NAJAVILA ODGOVOR NA AMERIČKI ZAKON O SMANJENJU INFLACIJE, KOJI PREDVIĐA SUBVENCIONISANJE PROIZVODNJE ČISTIH TEHNOLOGIJA, ZBOG ČEGA POSTOJI MOGUĆNOST PRESELJENJA EVROPSKIH KOMPANIJA U SAD

Svet ski ekonomski forum u Davosu održan je u atmosferi koju su prvih dana mnogi izveštači opisali kao sumornu. Do kraja samita to se preokrenulo ka blagom optimizmu, nakon što je Međunarodni monetarni fond (MMF) nagovestio da će popraviti prognoze za tekuću godinu, a Evropska centralna banka (ECB) procenila da bi evrozona mogla da izbegne recesiju u 2023. Ipak, niko nije izneo plan za izbegavanje recesije, niti je učinjen napredak po drugim ključnim pitanjima današnjice, ratu u Ukrajini, klimatskim promenama i prekidu trgo-

vinskih ratova. Dve trećine ekonomista anketiranih za potrebe Foruma procenilo je da je globalna recesija neminovna.

Forum je održan uživo, prvi put od 2020. godine, ali uprkos rekordno velikom broju učesnika iz sveta biznisa i politike ostao je utisak da je skup u švajcarskim Alpima izgubio na svojoj relevantnosti. Do takvog zaključka se dolazi ako se ima u vidu da se Davos udaljava od globalizacije. Sam naziv ovogodišnjeg skupa - „Saradnja u fragmentiranom svetu“ sugerise na podele koje su posledice ratova, trgovinskih i oružanih. Izostanak predsednika Sjedi-

njenih Američkih Država i Kine, dve vodeće ekonomije sveta, svedoči o tome da između Vašingtona i Pekinga ne postoji elementarna saglasnost, ocenili su analitičari.

Prema navodima lista Politico, Davos se bori da se navikne na svet bez Rusije. Iza kulisa, svetski poslovni lideri se pitaju koliko dugo Zapad može da ignoriše Moskvu i da istovremeno pronade nova tržišta za energiju, metale i hranu. Fox News je ocenio da je Svetski ekonomski forum posvećen uništavanju nacionalnih ekonomija, a Ilon Mask postavio je pitanje na Twitteru – da li Davos treba da kontroliše planetu? Više od 86 odsto njegovih pratilaca odgovorilo je “ne”.

Saveznici Kijeva iskoristili su Davos da pojačaju pritisak na Berlin da odobri isporuke tenkova za ukrajinsku vojsku. U tome su se istakle Poljska i Litvanija, odnosno njihovi predsednici Andžej Duda i Gitanas Nauseda. Oni su ohrabrivali nemačkog kancelara Olafa Šolca, koji je bio jedini lider neke od država G7 među učesnicima Foruma, da dozvoli slanje nemačkih tenkova Ukrajini. Svaki izvoz tenkova nemačke proizvodnje iz zemalja EU treba da odobri Berlin, što je Šolc na kraju i učinio. Moskva je ljutito reagovala, upozoravajući da to neće proći bez posledica.

- Slušajući političare ove nedelje na neki način sam se iznenadila jer sam stekla utisak da niko ne zna kuda tačno idemo i kakva mogu biti rešenja – rekla je potpredsednica vlade i ministarka spoljnih poslova Slovenije Tanja Fajon.

- Ako želimo mirno rešenje dogovoreno sutra, moramo da obezbedimo više oružja danas – naveo je Stoltenberg.

Izvan Zapada nema te vrste entuzijazma da bi se podsticanjem rata u Ukrajini moglo stići do mira, ali nema ni održivih mirovnih inicijativa, tako da niko ne računa na skori završetak sukoba.

Dominirao duh neizvesnosti

Ključne teme samita bile su trgovina, tehnologija i klimatske promene, ali dominantan je bio duh političke i ekonomske neizvesnosti. Pre svega u pogledu rata u Ukrajini i daljeg toka inflacije, koja je makar na trenutak posustala u ključnim zapadnim zemljama. Vođene su diskusije o mnogim rizicima, uključujući inflatorne pritiske zbog ponovnog otvaranja Kine posle napuštanja politike nulte tolerancije korona virusa.

- Stvari nisu sjajne, ali su mnogo bolje nego što su mogle da budu – ocenio je prvi čovek banke JP Morgan, Danijel Pinto.

S obzirom na to da pretnja inflacije još nije prošla i da je centralne banke i dalje vide kao realnu mogućnost, finansijeri se suočavaju sa zahtevima regulatora da povećaju nivo kapitala kako bi se pripremili za pad. To neka preduzeća čini neisplativim, zbog prevelikih troškova. Takođe se povećava pritisak na njih da finansiraju globalnu tranziciju ka zelenoj budućnosti mnogo brže nego do sada. "Novac, novac i novac", rekao je Džon Keri u odgovoru na pitanje šta je najvažnije u borbi protiv klimatskih promena. Geopolitika i rizici za sajber bezbednost dodatno komplikuju stvari, a globalni konsenzus nije dostižan.

Klimatski problemi nisu ništa manji posle 53. Svetskog ekonomskog foruma, a nisu izostali ni protesti aktivista koji su optužili elitu da je ponovo pokazala licemerje. Aktivisti su ismejali učesnike razgovara o klimi koji su stigli u Davos privatnim avionima. U nedelji kada je održan skup u švajcarski zimski centar sletelo je 1.040 privatnih mlaznih aviona. To je učinilo da emisija štetnih gasova u okolini Davosa od 16. do 20. januara bude četiri puta veća od uobičajene.

FOTO: BETA/AP

INDIJA POSTAJE SVE KONKURENTNIJA

Američka administracija signalizirala je da želi da produbi trgovinske veze sa Indijom, a Apple, kao najveća američka javna kompanija, počela je da prebacuje sve više svoje proizvodnje u Indiju. Prema ocenama analitičara, američka kompanija diverzifikuje svoj rizik kako bi ga svela na minimum. Iako je indijska infrastruktura za uvoz delova i izvoz gotovih proizvoda manje razvijena od one u Kini, geopolitičke promene i pandemija učinili su je konkurentnim tržištem za investiranje. Vijetnam takođe privlači sve više investicija u proizvodnju elektronike, nudeći jeftinu radnu snagu.

Najviše ulaganja u zelenu energiju očekuje se upravo od najvećih proizvođača fosilnih goriva, koji su beležili rekordne prihode u proteklih godinu dana. Uprkos nastojanjima mnogih zemalja da fosilna goriva budu izbačena iz upotrebe do 2060. godine, nafta je "prosto nezamenjiva" i biće suštinski deo globalnog energetskog miksa u narednih nekoliko decenija, poručio je u Davosu generalni sekretar OPEK-a Hajtam el Gaiz. Dalja eksploatacija nafte podrazumeva i dalja ulaganja. Generalni sekretar OPEK-a pozvao se na proračun koji pokazuje da će nafta i gas namirivati više od polovine globalnih potreba za energijom do 2045. godine.

- Mi ne poričemo klimatske promene, ali imamo drugačiji pristup rešavanju ovog pitanja – rekao je on, ističući potrebu za dijalogom između različitih strana energetske debate.

Saudijska Arabija diverzifikuje svoju ekonomiju

Lider OPEC-a Saudijska Arabija, koja je poslala veliku delegaciju u Davos, izrazila je želju da diverzifikuje svoju ekonomiju koja je oko 90 odsto oslonjena na izvoz nafte. BDP Saudijske Arabije porastao je za 8,5 odsto zahvaljujući rastu prihoda od nafte. Turizam, sport i zabava su polja na kojima se očekuju značajna ulaganja Rijada. Istovremeno, njena naftna kompanija Aramco, najveća na svetu, očekuje rast potražnje za naftom u tekućoj godini, zahvaljujući otvaranju Kine i oporavku avio-industrije. U ovom trenutku potražnja za avionskim gorivom manja je za oko milion barela dnevno u odnosu na period pre pandemije.

Saudijska Arabija očekuje milijarde od novih poslova sa Kinom u oblastima energije i infrastrukture, a ukoliko joj Peking bude plaćao naftu u juanima, kao što je prošlog meseca predložio kineski predsednik Si Đinping tokom posete Rijadu, onda će to iz temelja protresti međunarodni finansijski sistem zasnovan na petrodolaru. S druge strane, to bi mogao da bude logičan korak Kine u produbljivanju suparništva sa SAD.

Izostanak poslovne elite iz Kine sa Forumu u Davosu iskoristili su emisari iz Indije, kojih je bilo na svakom koraku, kako navodi CNN. Indija ima dobre razloge da pokaže snagu. Dok strahovi od globalne recesije ostaju aktuelni, očekuje se da će Indija zabeležiti najbolji učinak od svih velikih ekonomija. Svetska banka procenjuje da će ekonomija Indije porasti za 6,6 odsto u ovoj godini, dok će rast u SAD biti 0,5 odsto, a u Kini 4,3 procenta. Ukoliko bude uspela da održi zamah, Indija će preteći Nemačku kao četvrta najveća svetska ekonomija 2026. godine, a šest godina kasnije skinuće Japan sa trećeg mesta. Kada je reč o brojnosti stanovništva, Indija bi već ove godine trebalo da preuzme prvo mesto od Kine.

Davos je nekada smatran "Svetskom vladom", što je bilo razumljivo, jer su svi bili tu i dogovarali se o globalnim pravcima ekonomskog razvoja. Izostanak Kine i Rusije ukazuje na kolaps globalizacije, ali podele su se proširile i u zapadnom savezničkom taboru. Evropska unija najavila je odgovor na američki Zakon o smanjenju inflacije, koji predviđa subvencionisanje proizvodnje čistih tehnologija,

zbog čega postoji mogućnost preseljenja evropskih kompanija u SAD, na primer onih koje proizvode električna vozila.

- Da bi evropska industrija ostala privlačna, potrebno je da budemo konkurentni u ponudama i podsticajima koji su trenutno dostupni izvan EU – rekla je predsednica Evropske komisije Ursula Fon der Lajen.

Novi industrijski plan EU

U okviru novog industrijskog plana, EU bi trebalo da privremeno prilagodi svoja pravila o državnoj pomoći, a modeli poreskih olakšica su moguća opcija, navela je predsednica EK. Taj plan bi otvorio vrata državnom finansiranju za proizvodnju specifičnih projekata čiste tehnologije. Francuski ministar ekonomije Bruno Le Mer ocenio je da je ključno da klima bude na prvom mestu, a ne SAD, Kina ili EU.

BEZ BOGATAŠA IZ RUSIJE I KINE

Forum u Davosu protekao je ovaj put bez bogataša iz Rusije i Kine, uz 116 drugih milijardera, od kojih je najviše bilo iz SAD. Među 2.700 učesnika iz 130 država u Davosu je boravilo 52 šefova država i vlada. Pored nemačkog kancelara Olafa Šolca, tu su bili i predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen, odlazeći kineski vicepremijer Liu He, generalni sekretar UN Antonio Gutereš, američki izaslanik za klimatska pitanja Džon Keri, kao i generalni sekretar NATO Jens Stoltenberg. Srbiju je u Davosu predstavljao predsednik Aleksandar Vučić.

- Ovo postaje igra za bogate zemlje, zar ne? Mi možemo da subvencionišemo ovo, vi možete da subvencionišete ono, a šta je sa siromašnim zemljama koje imaju ograničen fiskalni prostor. One ostaju na ledu – naveo je Raghuram Rajan, bivši guverner Rezervne banke Indije.

Generalna direktorka Svetske trgovinske organizacije Ngozi Okonjo Ivela pozvala je na čuvanje prijateljstva, dok tri velike trgovinske sile, SAD, Kina i EU guraju svoju novu trgovinsku politiku. Ostalo je nejasno kako bi ostatak sveta trebalo da se uklopi u nove trgovinske politike.

Tokom panela o ekonomskim izgledima za narednu godinu, šefica Međunarodnog monetarnog fonda Kristalina

Georgijeva pozvala je delegate da "održavaju globalnu ekonomiju integrisanom za dobrobit svih nas". Kreatori politike ukazali su na oprez u ekonomiji, napominjući da su stvari bile "manje loše nego što smo se plašili pre nekoliko meseci", kako je navela Georgijeva. Ona je upozorila na trostruku pretnju niske stope rata, inflacije i nastavka rata u Ukrajini u 2023. godini.

Samo lična interakcija stvara neophodan nivo poverenja, koji nam je toliko potreban u našem podeljenom svetu, rekao je predsedavajući i osnivač Svetskog ekonomskog foruma Klaus Švab. Njegova vizija progresivnog međusobnog povezivanja ekonomije uz širenje demokratije po svetu dostigla je vrhunac pre 15 godina kada je svetska trgovina roba i usluga bila na maksimumu, kao i prekogranične investicije, prema podacima Svetske banke. Od svetske finansijske krize 2008. godine stvari su se uglavnom menjale na gore.

Svetski ekonomski forum i dalje igra važnu ulogu u društveno-političkom i ekonomskom pejzažu, ali kako ističu mnogi analitičari, Davos uvek ima nivo relevantnosti koji mu daju njegovi učesnici. Realnost je da je izostanak mnogih velikih globalnih političkih lidera posledica nekoliko istovremenih velikih kriza. Neki su navodno odustali od dolaska jer nisu hteli da lete privatnim mlaznjakom i odsejaju u luksuznom hotelu dok se njihovi građani suočavaju sa dilemom – grejati se ili jesti? Ova dilema još nije dobila masovne razmere u Evropi, pre svega zbog blage zime, ali opasnost nije prošla.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić rekao je za RTS iz Davosa da je taj skup postao klub istomišljenika – i po pitanju rusko-ukrajinske krize, i po pitanju Kosova i Metohije, gde, kako kaže, niko ne želi da čuje ni šta kaže međunarodno pravo, ni kakve rezolucije postoje. On je naglasio da u regionu, posebno u Severnoj Makedoniji i Srbiji, postoji pad entuzijazma za ulazak u EU – pre svega zbog političkih zahteva koji dolaze.

- Rast u evrozoni i EU će biti između 0,5 i 0,7 odsto, i to u narednih nekoliko godina, ukoliko ne dođe do brzog zaustavljanja rata u Ukrajini, što znači da nećemo moći da računamo na ogroman priliv evropskih investicija, ni na toliko veliku podršku koju smo imali ranije, već da se oslonimo na svoje snage i vidimo šta je to što sami možemo da radimo – rekao je Vučić.

VLADIMIR JOKANOVIĆ

САМОСТАЛНИ СИНДИКАТ
ЕСТРАДНИХ УМЕТНИКА
И ИЗВОЂАЧА СРБИЈЕ

Dečanska 14, 11000 Beograd
011 323 92 60
sin.estradesrbije@gmail.com
www.sindikatestrade.org.rs

SGR Dejan Petković

IZNAJMLJIVANJE I MONTAŽA SKELA GRAĐEVINSKI RADOVI

Petra Živkovića 5
11309 Beograd, Leštane
063/658300
060/3956344
dpetkovic007@gmail.com

STUDIO SALT & WATER VEĆ 12 GODINA UREĐUJE SVE VRSTE ENTERIJERA NA VODI, ZEMLJI I U VAZDUHU

DOBRO DIZAJNIRAN PROSTOR DONOSI KVALITETNIJI ŽIVOT

ZA TAKVE PROSTORE SE UVEK VEZUJE POJAM LUKSUZ, ALI PO MENI SU JAHTE PRE SVEGA PLOVILA KOJA OMogućAVAJU LJUDIMA DA DOŽIVE NEZABORAVNE TRENUTKE, PRONAĐU SVOJ MIR I SLOBODU. INAČE, GOTOVO SVI NAŠI KLIJENTI DOLAZE PREKO PREPORUKE I NA TO SAM POSEBNO PONOSNA. NAJVIŠE RADIMO PO EVROPI, NO IMALI SMO USPEŠNE PROJEKTE I U AZIJI I AMERICI

Najnoviji projekat uređenja rečnog kruzera koji je studio Salt & Water radio za brodogradilište Vahali nagrađen je u Londonu priznanjem "Best Spa or Fitness Space". Iako joj ovo nije prva nagrada u karijeri, arhitekta Svetlana Mojić Džakula, osnivač i direktor (CEO) novosadskog studija, široj javnosti poznata po dizajniranju enterijera za jahte širom sveta, kaže za Biznis.rs da je veliki izazov dizajnirati enterijer koji treba da pobije sva ustaljena shvatanja i pokaže da može i drugačije.

Ona ističe da je u pomenutom projektu cilj bio privući mnogo mlađe ljude od onih koje obično vidamo na rečnim brodovima. Bilo je potrebno pružiti sadržaj

koji zanima ciljane goste. Inače, Vahali X kruzer poseduje šest različitih restorana, biblioteku, prodavnicu, bioskop, prostor za igrice, a povrh svega, tu su i sauna i masažni prostor koji su i nagrađeni.

- Nama je ova nagrada posebno draga jer je dokaz da veličina prostora koji se uređuje i količina uložених sredstava nije presudna, već pre svega inovativna ideja i dobar dizajn. To kažem zato što je naš projekat bio jedini rečni kruzer. Svi ostali koji su učestvovali na takmičenju bili su kruzери za morsku i okeansku plovību, po deset puta veći i mnogostruko većih budžeta – objašnjava Svetlana Mojić Džakula i dodaje da je kod luksuznih plovila uvek izazov da u malom prostoru uspete

sve da organizujete tako da gosti u njemu uživaju, a da prostor ne bude prenatrpan.

- Uz pomoć dobrog dizajna i inspiracije koju smo potražili u prirodi, koristeći nepravilne oblike i linije koje teku, stvorili smo idealan prostor za odmor i relaksaciju.

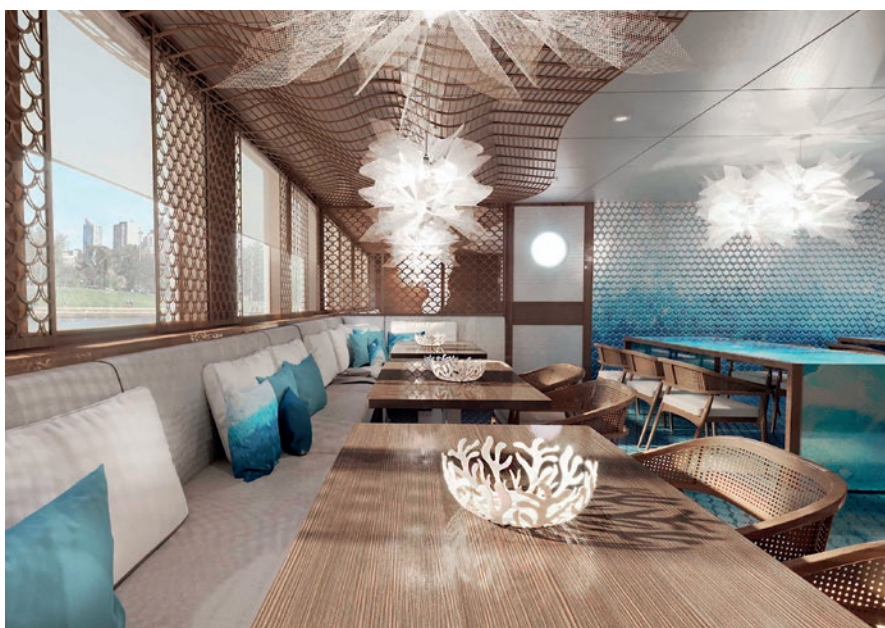
Na pitanje koliko je prethodnih nekoliko godina bilo izazovno za biznis kojim se bavi, pošto su se ljudi uglavnom odricali svega što nije osnovna životna potreba, naša sagovornica kaže da im je pomoglo to što se uvek trude da prate digitalne trendove, pa je period rada od kuće bilo lako organizovati i sprovesti.

- Sa druge strane, imali smo nekoliko luksuznih stanova u procesu izrade. Bilo je izazovno da se gradilišta organizuju da funkcionišu bez problema i da se potrebna roba uveze u Srbiju. Verujem da smo to uspeli isključivo zahvaljujući dobrom timu i kvalitetnoj saradnji sa klijentima – ističe Svetlana.

Ona i njen studio Salt & Water najpoznatiji su po dizajniranju enterijera jahati, iako se bave i uređenjem raznih vrsta nekretnina – kuća, hotela i poslovnih prostora.

- Za takve prostore se uvek vezuje pojam luksuz, ali po meni su jahte pre svega plovila koja omogućavaju klijentima da dožive nezaboravne trenutke, pronađu svoj mir i slobodu. Inače, gotovo svi

naši klijenti dolaze preko preporuke i na to sam posebno ponosna. Najviše radimo po Evropi, no imali smo uspješne projekte i u Aziji i u Americi – podseća Svetlana Mojić Džakula.

- Trenutno najveći projekat na kom radimo je enterijer jahte od 50 metara. Takvi projekti traju po nekoliko godina i pratimo ih od prve skice do postavljanja poslednjeg detalja pre nego što zaplovi. U Srbiji momentalno dizajniramo nekoliko privatnih luksuznih stanova i kuća, a poseban izazov predstavlja nam dizajniranje serije plutajućih objekata za reke i jezera, o kojima ćemo, nadam se, uskoro moći više da pričamo.

Svetlana je ovim poslom počela da se bavi kada je posle decenije u jedriličarskoj reprezentaciji i završenih studija arhitekture osvojila stipendiju za specijalističke studije za dizajn jahti i konstrukcije u Veneciji. Već pre toga je nekoliko godina radila kao dizajner enterijera za jahte i rezidencijalne objekte u nekoliko stranih studija.

Posle pet godina vratila se u Srbiju, otvorila svoj studio i odavde sa svojim timom već 12 godina dizajnira sve vrste enterijera na vodi, zemlji i u vazduhu.

- Fantastičan je osećaj doživeti da se zamišljeno na papiru napravi i postane stvarnost. Nagrade i priznanja značajna su potvrda da smo na pravom putu i po mišljenju struke, i vetar u krila za nove ideje. Volim da kažem da je moj tim uspeo da ih osvoji više nego što imamo godina postojanja, a među njima su i internacionalna nagrada za najbolji enterijer privatnog aviona, poznata svetska MYDA nagrada za projekat plutajućeg hotela, najprestižnija nagrada za dizajn proizvoda – Red Dot za naočare protiv džet lega. Bili smo proglašeni i za najbolji startup na Balkanu sa ženom vlasnicom – ponosno navodi naša sagovornica.

Svetlana Mojić Džakula kaže da je, iako pretežno rade za inostranstvo, raduje kada dobiju priliku da naučeno uklope i u projekat u Srbiji i stvore prostor koji će njihovim klijentima pomoći da im život bude kvalitetniji.

- To kažem jer 90 odsto života provodimo u zatvorenom i zato što je dokazano da prostor u kojem boravimo utiče na naše psihičko, fizičko zdravlje i opšte blagostanje – naglašava osnivač studija Salt & Water.

 MARKO ANDREJIĆ

ASTROFIZIČAR JASMINA BLEČIĆ ZA BIZNIS.RS O REVOLUCIONARNIM OTKRIĆIMA U SVEMIRU

JAMES WEBB – PRVI TELESKOP KOJI NAM MOŽE DATI ODGOVOR NA PRASTARO PITANJE: DA LI SMO SAMI U SVEMIRU?

FASCINANTNO JE DA SMO USPILI DA DOSTIGNEMO OVAJ TEHNOLOŠKI NIVO I DA MOŽEMO DA GLEDAMO GALAKSIJE TAKO DALEKO OD NAS I POKUŠAMO DA ODGOVORIMO NA NEKA OD FUNDAMENTALNIH PITANJA, PRE SVEGA, O NASTANKU SVEMIRA, A ONDA I ŽIVOTA NA ZEMLJI. GLEDANJEM U NEBO MI ZAPRAVO GLEDAMO U STANJA ZVEZDA I PLANETA KOJA SU VEĆ DAVNO PROŠLA

Kada se kaže “teleskop” većina ljudi pomisli na optički uređaj koji usmerimo prema udaljenim nebeskim telima i kada prislonimo oko na njegov okular možemo da vidimo te nama interesantne, a golom oku nedostižne delove svemira. Upravo takvim teleskopima su Tiho Brahe i Galileo Galilej, pioniri moderne astronomije, otkrivali sunčeve pege, Jupiterove mesece i Saturnove prstene. No, vekovi su prošli od tada i ljudska vrsta je došla do mnogih saznanja o kosmosu, i svako od njih je, kao po pravilu, uglavnom vodilo postavljanju novih pitanja.

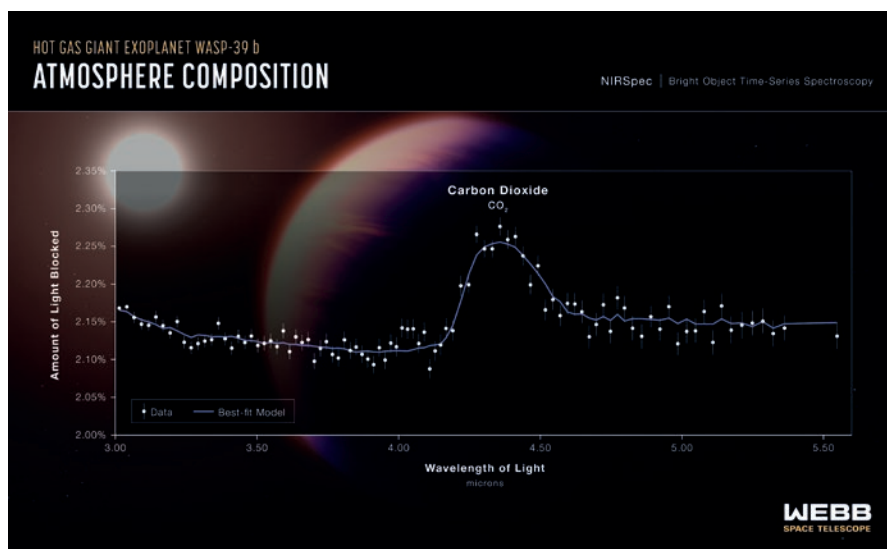
Do sada dobijeni odgovori su nam pokazali koliko smo udaljeni od drugih delova svemira – razdaljine između nas i čak nama najbližih zvezda su ogromne, svetlost ih prevađuje godinama. Postići brzine bliske brzini svetlosti koje bi nam bile potrebne kako bismo se uputili van našeg sunčevog sistema je sa sadašnjom tehnologijom nedostižno. Međutim, i dalje možemo da gledamo u nebo. Sada ka njemu ne usmeravamo samo optiku, već i najrazličitije antene, sabirna ogledala, detektore elektromagnetnog zračenja, i ove uređaje ne postavljamo više samo na površinu Zemlje. Već decenijama unazad moderni teleskopi u obliku veštačkih satelita beleže iz svemira dešavanja u našem bližem ili daljem kosmičkom okruženju.

Najmoderniji među tim “prozorima u svemir”, lansiran pre samo godinu dana, je James Webb Space Telescope (JWST), finansiran od strane evropske, američke i kanadske svemirske agencije, sa ciljem da odgovori na mnoštvo veoma značaj-

nih naučnih pitanja. Jedno od njih je i koje je poreklo života na Zemlji i odakle mi potičemo. Ekskluzivno pravo na neke od prvih opservacija JWST-a, kao deo tima koji obuhvata naučnike iz celog sveta, imala je upravo naša zemljakinja – cenjena naučnica dr Jasmina Blečić, koja radi na Njujorškom univerzitetu čiji je ogranak u Abu Dabiju. Ona u razgovoru za Biznis.rs ne krije da je bila fascinirana već prvim neobrađenim rezultatima prispele sa JWST-a.

- Bilo nam je odmah jasno da JWST može da dovede do do sada neviđenih naučnih zaključaka i otkrića. Uz minimalno ili čak i bez ikakvog skidanja šuma, podaci prikupljeni James Webb-om su izgledali kao nijedni ranije dobijeni. Kao da je neko uradio težak posao čišćenja rezultata opservacije od niza neželjenih efekata koji dolaze sa normalnim sni-

manjem bilo kakvih objekata ili pojava iz svemira. Bila sam u mogućnosti da vidim karakteristike ili takozvane potpise različitih molekula i pre nego što sam upotrebila svoj softver. Lično se u svom istraživanju bavim modelovanjem. Nakon što su podaci sa teleskopa obrađeni od strane tima ljudi koji redukuju šum i greške instrumenata, upoređujem ih sa svojim modelima i tražim najbolji među njima koji bi objasnio rezultate posmatranja. Ovi modeli su bazirani na fizičkim i hemijskim zakonima koji objašnjavaju mnoštvo procesa u atmosferi planete (promenu temperature i pritiska sa visinom, oblake, vetrove...) – objašnjava dr Blečić, koja je nakon odlaska iz Srbije godinama živela u Americi, sticala znanja i iskustvo i zahvaljujući danonoćnom radu i trudu dobila privilegiju da bira kojom će se istraživačkom oblašću baviti.

SCIENCE: THE JWST TRANSITING EXOPLANET COMMUNITY EARLY RELEASE SCIENCE TEAM

Prednost JWST teleskopa u odnosu na Spitzer i Hubble

Novi teleskop je, smatra naša sagovornica, neuporedivo bolji od svojih prethodnika, pre svega, kad se ima u vidu količina podataka koju obezbeđuje, kao i njihova rezolucija i uređenost. To je omogućilo timu naučnika kome pripada Jasmina da sa sigurnošću odredi prisustvo određenih molekula u atmosferi, kao i njihovu količinu. U pitanju su: vodena para, metan, ugljen-dioksid i ugljen-monoksid, koji mogu biti indikatori za mogućnost postojanja života na drugim planetama.

- JWST poseduje set različitih instrumenata za opservaciju i neuporedivo veću rezoluciju i pokrivenost talasnih dužina nego bilo koji svemirski teleskop pre njega. Sa Hubble-om smo bili u mogućnosti da vidimo, uglavnom, prisustvo vodene pare u planetarnim atmosferama, sa Spitzerom smo mogli samo da naslutimo prisustvo vode kao i nekih drugih molekula, ali ne i da izvučemo čvrste zaključke. Deo sam tima koji je imao ekskluzivno pravo na neke od prvih opservacija urađenih sa James Webb-om. Ta ekskluziva nam je omogućila da budemo prvi koji su imali uvid u to koji su zapravo potencijali James Webb-a za posmatranje ekstrasolarnih planeta. Do sada smo zaključili da je njegova senzitivnost i preciznost toliko velika da je u mogućnosti da otkrije pojedine molekule čije prisustvo u atmosferi planete Zemaljskog tipa može da bude indikator mogućnosti razvoja života. Sa velikom sigurnošću mogu da kažem da će biti novih iznenađenja i da su potencijali JWST-a za posmatranje planeta sličnih Zemlji daleko veći nego što smo inicijalno mislili – uverava istraživačica ekstrasolarnih planeta.

Potruga za ekstrasolarnim planetama, odnosno egzoplanetama, koje ne pripadaju našem Sunčevom sistemu počela je veoma davno. Prva naučna potvrda jednog ovakvog otkrića dogodila se 1992. godine. Tada je otkriveno nebesko telo dimenzija sličnih Zemljinim u orbiti oko zvezde pulsara PSR B1257+12. Trenutna brojka poznatih egzoplaneta se nalazi negde oko "kote" 5.000, a za dr Blečić i njene saradnike su posebno interesantne tri, koje predstavljaju fokus njihovog sadašnjeg istraživanja povezanog sa prvim osmatranjima sa novog teleskopa.

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

Jasmina Blečić

- Iako smo dobili podatke sa sva tri objekta, do sada smo objavili rezultate naše analize samo za prvu planetu, WASP-39b (oko 700 svetlosnih godina udaljena od Zemlje, u sistemu "žutog patuljka", zvezde WASP-39 - prim. aut). Dobili smo privilegovano pravo da naši zaključci i otkrića budu objavljeni u šest članaka u prestižnom časopisu Nature. Analiza druge planete je završena, ali rezultate istraživanja još ne smemo da objavimo. Podatke o trećoj planeti još uvek analiziramo i očekujemo da ćemo doći do novih uzbudljivih naučnih saznanja početkom marta ove godine.

Prema tvrdnjama naše sagovornice, WASP-39b je takozvani gasni džin, planeta slična Jupiteru ili Saturnu, i kao takva nije direktan kandidat za eventualnu potragu za vanzemaljskim životom. Međutim, potvrđeno otkriće ugljen-dioksida u atmosferi je ohrabrenje za timove istraživača da će detekcija ovog molekula, koji spada među najzastupljenije u atmosferama planeta Zemljinog tipa, biti i u takvim slučajevima moguća. Takođe, tim je otkrio i tragove prvog fotohemijskog procesa ikada zabeleženog u atmosferi jedne egzoplanete i kao rezultat detektovao sumpor-dioksid (fotohemijski proces je cepanje molekula u visokim slojevima atmosfere usled snažnog energetskog zračenja sa matične zvezde i stvaranje novog jedinjenja, poput ozona na Zemlji).

Detekcija sumpor-dioksida na nebeskom telu sličnom Zemlji je najčešće pra-

tilac vulkanske aktivnosti, što bi predstavljalo još jedan od uslova koji pogoduju razvoju života. Postojanje tektonskih ploča i aktivnost vulkana pomažu dopunjavanju korisnih molekula u atmosferi planete koji su neophodni za održanje života.

- Takođe smo otkrili da planeta WASP-39b ima takozvane neujednačene (eng. patchy) oblake, koji su vrlo slični onima na našoj planeti, a koje dosadašnjim teleskopima nismo bili u mogućnosti da vidimo. Postojanje oblaka koji ne pokrivaju nebo u potpunosti je takođe jedan od neophodnih uslova za opstanak života, jer gusti oblaci kao oni koji se nalaze na Veneri stvaraju ogroman efekat staklene bašte, sprečavaju korisne Sunčeve zrake da dođu do površine planete, i dižu površinsku temperaturu preko granica koje život kakav mi znamo toleriše. Konačno, pored mnoštva različitih jedinjenja, kao što su voda, ugljen-dioksid, i ugljen-monoksid, otkrili smo i prisustvo nekih elemenata (kalijuma i ugljenika) u atmosferi planete WASP-a 39b. Odnos ovih elemenata u odnosu na kiseonik je bitan kako bi mogli da zaključimo kako je prvobitno nastala ta planeta, na kojoj daljini od svog sunca, i od kojih materijala – ocenjuje naša sagovornica.

Pokušaj da se "dešifruje" istorija i gleda u budućnost

Svetski tim naučnika sa kojima radi Jasmina Blečić može da se pohvali sa

ISTRAŽIVANJE SVEMIRA I NAUČNI RADOVI KAO EFIKASNO ORUŽJE PROTIV NEZNANJA I LAŽNIH VESTI

Pogleda uperenog u prošlost, ka počecima vasiona ili u budućnost, ka kolonizaciji neke "nove Zemlje", svesni smo činjenice da je naša matična planeta prenaseljena velikim brojem ljudi koji nemaju pristup najosnovnijim tekovinama civilizacije, i da zlo bude veće – šire se ubeđenja kako je Zemlja ravna ploča, kako "Apolo" misija nije sletela na mesec i da vakcine služe za "čipovanje" stanovništva. Dr Blečić smatra da su jedan od glavnih krivaca za takvo stanje "razuzdane" društvene mreže, koje su se uvukle u sve pore društva. Iskrivljene informacije se šire neverovatnim brzinama, uz pomoć sve prisutnijih AI algoritama (algoritmi veštačke inteligencije), koji potpomažu ovu vrstu "digitalne epidemije" i pronalaze put do krajnjih korisnika koji su nedovoljno edukovani, ili prosto nemaju pristup resursima gde mogu potražiti prave odgovore na svoja pitanja.

- Mi, a ponajviše naša deca, živeće, po mom mišljenju, u zastrašujućem društvu vođenom informacijama sa interneta, a ne međuljudskim živim kontaktom. Ono što mi treba da učimo stanovništvo je kako da u mnoštvu informacija koje dolaze sa interneta znaju da izaberu prave i najviše bliske istini. Kao naučnik koji duboko veruje u način na koji se dolazi do naučnih zaključaka, moj savet je da, kada želite da saznate da li je neka informacija tačna uvek potražite naučne radove, sa recimo Google Scholar-a. Naučni radovi prolaze rigoroznu kontrolu, takozvanu stručnu recenziju, i veća je šansa da ćete istinite podatke dobiti iz njih, nego sa raznih pretraživača i blogova. Mislim da je to prvi korak u pokušaju da se razbije zabluda duboko usađene u neke oko nas, vođene obiljem pogrešnih informacija kojima smo svakodnevno bombardovani preko interneta i socijalnih medija.

u prošlost tih objekata, i tako donositi zaključke kako su se te planete stvorile ili kako generalno evoluiraju tokom svog postojanja – objašnjava naša sagovornica.

Vreme koje JWST treba da rezervise za posmatranje različitih astronomskih objekata i fenomena jednako je bitno kako bi se našli odgovori na četiri velika pitanja koje je James Webb misija postavila ispred sebe, čak i pre lansiranja, a ona su: Kako su izgledale prve zvezde posle velikog praska? Kako se stvaraju galaksije? Kako su zvezde i planete rođene? Da li postoji još jedna Zemlja, tamo negde?

- Ja bih lično bila srećna kada bi se podjednako vreme izdvojilo da se odgovori na svako od ovih pitanja pojedinačno – kaže naučnica.

Put u duboki svemir hiljadama godina daleko

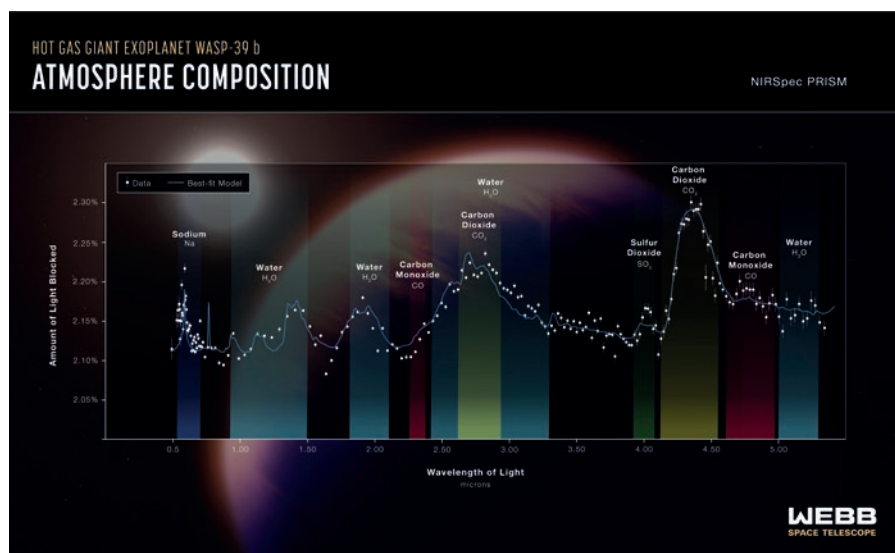
Izgleda apsurdno da možemo da dopremo teleskopom do samih početaka Vasiona, a opet, mogućnosti čoveka da kroči nogom na neku iole udaljeniju svemirsku lokaciju su skoro pa nikakve. Tehnologija koja bi omogućila eventualnoj letelici sa posadom (ili čak sondi) da za vreme uporedivo sa trajanjem ljudskog života stigne barem do nama najbliže zvezde (Proxima Centauri, 4,2 svetlosne godine) nije ni na pomolu.

- Čak ni sa eksponencijalnim razvojem tehnologije brzine koje će naše letelice moći da postignu možda nikad neće biti dovoljne za put u duboki svemir. U sadašnjem trenutku bilo bi potrebno 6.000 godina da se stigne do nama najbližeg Sunčevog suseda, Proxima Centauri. Zato se naučni svet usmerio u drugom smeru, a to je da razvije teleskope kojima možemo da vidimo što dublje u svemir. Svakako, mogućnost razvoja tehnologije tako da možemo da pošaljemo letelice koje će putovati dovoljno brzo da jedan naučnik može da dobije podatke sa nje tokom svog naučnog veka, a koje bi mogle da istražuju planete ili satelite u našem Sunčevom sistemu kao što je Evropa, Jupiterov mesec, za koje se pretpostavlja da možda mogu imati život sakriven na ili ispod svoje površine bi, po mom mišljenju, bila više nego opravdana misija – zaključuje dr Jasmina Blečić.

pomenuta četiri bitna otkrića vezana za proučavanje egzoplaneta. Međutim, instrumenti na James Webb-u omogućavaju naučnicima i iz drugih sfera astrofizike veoma interesantna istraživanja – veoma precizni uređaji, sposobni da detektuju infracrveno zračenje, omogućavaju da se "vide" kosmički objekti milijardama svetlosnih godina udaljeni od nas.

- JWST je sa svojim izuzetnim performansama u mogućnosti da gleda vrlo blisko trenutku kada je, po teoriji velikog praska, svemir nastao, čak 13 milijardi svetlosnih godina unazad. Fa-

scinantno je da smo uspjeli da dostignemo ovaj tehnološki nivo i da možemo da gledamo galaksije tako daleko od nas i pokušamo da odgovorimo na neka od fundamentalnih pitanja o nastanku svemira, a onda i života na Zemlji. Gledanjem u nebo mi zapravo gledamo u stanja zvezda i planeta koja su već davno prošla. Što je planeta dalje, to je ono što mi vidimo i detektujemo dublje u prošlosti. Naša odluka da u budućnosti stremimo da posmatramo planete Zemljinog tipa sa ovim teleskopom ne menja činjenicu da ćemo i dalje gledati

SCIENCE: THE JWST TRANSITING EXOPLANET COMMUNITY EARLY RELEASE SCIENCE TEAM

SLAĐANA VASIĆ

PRODAJA ALATNIH MAŠINA ZA
OBRADU I OBLIKOVANJE METALA

APKANT PRESE
HIDRAULIČNE MAKAZE ZA SEČENJE LIMA
MAŠINA ZA SEČENJE LIMA CNC PLAZMOM XPR
PUNCH (PANČ) PRESE
FIBER LASER
MAŠINE ZA KRUŽNO SAVIJANJE LIMA

MAŠINE ZA KRUŽNO SAVIJANJE CEVI I
PROFILA
MAŠINE ZA SAVIJANJE, PROBIVANJE I
OBLIKOVANJE CEVI I PROFILA
MAŠINE ZA DANCA
AUTOMATSKIE LINIJE ZA BUŠENJE PROFILA
MAŠINE ZA KRUŽNO SEČENJE I OBRADU IVICA

Novo Naselje 10 11194 Beograd, Srbija

011/8001275, 065/2624488 060 6996 066

dusan@sigmam.rs vesna@sigmam.rs

www.sigmam.rs

AUTOSERVIS

M&B

Jerneja Kopitara 37
21000 Novi Sad

064/2184908

robertolajos1968@gmail.com

SERVIS ZA JAPANSKA I
KOREJSKA VOZILA

MITSUBISHI

NISSAN

TOYOTA

HONDA

MAZDA

KIA

LEXUS

SUZUKI

HYUNDAI

AI GENERATORI I BUDUĆNOST KREATIVNE INDUSTRIJE

SMEŠI LI NAM SE PETA TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA ILI APOKALIPSA?

PRVI PROBLEM JE ŠTO SU ALGORITMI TRENIRANI NA UMETNIČKIM DELIMA KOJA NISU ZA SLOBODNU UPOTREBU. TU SE DIREKTNO ČINI MATERIJALNA ŠTETA UMETNICIMA, NAROČITO U SLUČAJU PROGRAMA POPUT LENSE, KOJI NAPLAĆUJE USLUGE GENERATORA. DRUGI PROBLEM JE, KAO U SLUČAJU PESME NIKAJEVA, ILI RECIMO ILUSTRACIJA U STILU POZNATOG UMETNIKA GREGA RUTKOVSKOG, ŠTO KOPIRAJUĆI NJIHOV STIL, NA NEKI NAČIN KRADETE OSOBENOST TIH UMETNIKA, NEŠTO ŠTO JE VRLO LIČNO I INTIMNO – TO SU MORALNE POVREDE

Kompanija OpenAI je u novembru prošle godine svetu predstavila Chat GPT, program koji koristi veštačku inteligenciju (AI) za generisanje odgovora u vidu dijaloga, i već od prvog dana mišljenja o njemu su podvojena. Zajedno sa generatorima slika, ilustracija i drugih vidova vizuelnih umetnosti, kao što su DALL-E i popularni Midjourney, ovi programi su izdanci onoga što nazivamo “petom tehnološkom revolucijom”. S jedne strane, posmatraju se kao pretnja za mnoga zanimanja u različitim privrednim sektorima. S druge pak kao unapređeni oblici pretrage, koji ubrzavaju i automatizuju

poslovne procese.

New York Post je nedavno objavio tekst u kome se navodi da bi zahvaljujući ovim naprednim tehnologijama Chat GPT mogao određene radne pozicije učiniti zastarelim. Kako se navodi, kompanija Microsoft je saopštila da planira “višegodišnja ulaganja, vredna više milijardi dolara” u revolucionarnu tehnologiju, i to gotovo istovremeno sa najavom da će ukinuti 10.000 radnih mesta širom sveta.

Prema rečima Pengčenga Šija, rukovodioca u sektoru za računarstvo i informatičke nauke na Tehnološkom institutu u Ročesteru, veštačka inteligencija će zameniti radnike na nekim

od visoko plaćenih pozicija i to se ne može sprečiti.

- Ovo nije priča o dečaku koji je vikao: “Vuk!” Vuk je zaista pred vratima – izjavio je Ši za New York Post, dodajući da je u pitanju pretnja za veliki broj sektora, od finansijskog, preko zdravstvenog, do izdavačkog.

Međutim, generalni direktor kompanije Coursera Džef Mađonkalda (Jeff Maggioncalda) smatra da su alati kao što je Chat GPT veoma korisni, te čak navodi da je pred sastanak koji organizuje Svetski ekonomski forum u Davosu pitao ovaj program šta bi trebalo da uzme u obzir dok drži govor pred ministrima.

Da mnogi dele mišljenje direktora Co-

ursere u vezi sa ovim programima potvrđuje i podatak da je do sada oko 30 odsto Amerikanaca koristilo Chat GPT u poslovne svrhe. Pritom, najveći procenat (37 odsto) zaposlenih koji su odlučili da koriste ovaj program nalazi se u marketinškom sektoru, navodi CBS.

Demokratizacija umetnosti ili zaboravljanje njene suštine?

Međutim, dok profesionalci iz različitih oblasti još uvek imaju ambivalentan odnos prema najnovijem proizvodu kompanije OpenAI, veliki broj umetnika i zaposlenih u kreativnoj industriji protivi se upotrebi programa za generisanje vizuelnih umetnosti, kao što je Midjourney.

- Neki misle da pojava ovih generatora dovodi do 'demokratizacije' umetnosti, jer sada svako može da 'naslika' digitalnu sliku služeći se njima. Smatram da to nije tačno i da takvo gledanje na situaciju dovodi isključivo do zaboravljanja definicije šta zapravo čini umetnost. To je izraz ljudskog duha i proizvod ljudske veštine i kreativnosti. Upotrebom generatora stavlja se akcenat na brzinu i lakoću dolaženja do jeftinog rezultata (tu mislim ekonomski i estetski jeftinog), umetnost se još više svodi na sadržaj koji treba da bude konzumiran, umesto da se u njoj uživa – kaže strip autorka i ilustratorka Jana Adamović za Biznis.rs.

Kako navodi, za treniranje ovih programa korišćena su dela koja su pod kopirajtom, u vlasništvu autora, što znači

da nisu za slobodnu upotrebu.

- Dakle, u samom startu postoji kršenje prava i dostojanstva autora. Sve što napravite koristeći generator zapravo nije originalno delo, nego zloupotreba dela umetnika kog cenite i čije ime koristite kao 'prompt'. Dodajte na to internet trolove koji napadaju gotovo svakog umetnika koji se buni protiv ove pojave i zauzima se za svoja prava, i dobićete vrlo ružnu sliku o tome kakav je trenutno položaj umetnika. Nažalost, moraćemo naći način da ograničimo zloupotrebu što bolje možemo i naučiti da živimo s ovom novom tehnologijom – objašnjava Adamović.

Pojedinci su uvereni da veštačka inteligencija nikada neće moći da zameni najbolje ilustratore, pisce, muzičare. Adamović kaže da to zaista može biti slučaj, jer će "kreativne industrije uvek tražiti najbolja i najoriginalnija rešenja", koja mogu doći samo od čoveka.

- Ali šta će biti sa 99 odsto nas koji se bavimo ilustracijom, stripom, animacijom, koji nismo među najpoznatijima? Ili kako će se probijati mladi naraštaji umetnika koji godinama treba da bruse veštinu, dok u konkurenciji imaju AI koji za nekoliko minuta izbaci ilustraciju za koju su nekome potrebni dani rada? To je vrlo problematično pitanje – upozorava ona.

Prema njenim rečima, AI trenutno izbacuje vrlo nesavršene slike, a slične tvrdnje se mogu čuti i kada su u pitanju generisani odgovori Chat GPT-a, koji

koristi GPT-3 dok je u pripremi GPT-4 tehnologija, koja će mu omogućiti da bez greške simulira razgovor. Naša sagovornica je uverena da će se vrlo brzo popraviti i kvalitet generatora specijalizovanih za vizuelne umetnosti.

- Mislim da će nas ovo naterati da dublje promišljamo o tome šta je suština umetnosti, šta je ono što uživaoci ili kapitalistički rečeno – konzumenti – žele, da će nas naterati da još više stavljamo akcenat na originalnost i kreativnost, da malo razmrdamo estetske kanone i dogme koje postoje u svakom umetničkom žanru – kaže Jana Adamović.

Nik Kejv je nedavno, kada je saznao da je ChatGPT napisao pesmu imitirajući njegov stil, rekao da nam se "smeši apokalipsa". Pitali smo našu sagovornicu šta predstavlja najveću pretnju kada su AI generatori u pitanju i na koji se način može sprečiti ta potencijalna "apokalipsa".

- Kao što sam već pomenula, prvi problem je što su ti algoritmi trenirani na umetničkim delima koja nisu za slobodnu upotrebu. Tu se direktno čini materijalna šteta umetnicima, naročito u slučaju programa poput Lense, koji naplaćuje usluge generatora. Drugi problem je, kao u slučaju pesme Nika Kejva, ili recimo ilustracija u stilu poznatog umetnika Grega Rutkovskog, što kopirajući njihov stil, na neki način kradete osobenost tih umetnika, nešto što je vrlo lično i intimno – to su moralne povrede – naglašava Adamović.

izrada igračaka od drveta
za živopisniju dečiju maštu

Petefi Šandora 10 24430 Ada

063/514354

artemo.ada@gmail.com

artemo.naturaltoys

Artemo

Jana Adamović

FOTO: ALEKSANDAR BUBALO

neko delo AI generisano. I umetnici moraju biti glasni i boriti se za sebe i svoja prava na sve moguće načine. Poput Sare Anderson, Karle Ortiz i Keli Mekernan, koje trenutno vode sudski spor protiv kompanija Stable Diffusion, Midjourney i DeviantArt. Ovaj slučaj je neverovatno važan jer će postaviti presedan u tumačenju upotrebe dela, što će sigurno kasnije definisati nove zakonske okvire, tako da je izrazito važno da umetnici pobeđu u toj parnici. U slučaju da sud presudi u korist pomenutih kompanija, to će dalje veoma otežati položaj autora. Bitno je i da krajnji korisnici, publika, znaju da cene ljudski izraz, kontakt kroz umetnost i to traže jasno i glasno. Ako bude potražnije za iskrenom ljudskom kreativnošću, ljudskim pričama, onda će biti imperativ tržišta da to mesto popune pravi ljudi, a ne mašine – kaže naša sagovornica.

AI entuzijasti neretko ističu da ovi alati mogu umnogome olakšati određene procese, a neretko se navodi i da je svrha čitave tehnologije da “radi u pozadini”. Naša sagovornica nije uverena da će AI generatori ostati isključivo na nivou “korisnih alata”, s obzirom na to da su se zloupotrebe javile otkako su ovi programi počeli da se primenjuju, te da su njihovi produkti već u prodaji.

- Mislim da je sada nemoguće vreme vratiti unazad i učiniti ih pukim alatima pretrage. Ali, verujem da je moguće ograničiti njihovu upotrebu tako da umetnici budu zaštićeni. Biću iskrena, kada se pojavio Midjourney, bila sam veoma zaintrigirana. I uprkos vrlo grubim rezultatima na koje sam nailazila na internetu, prepoznala sam ga kao alatku koja bi mi bila korisna u oblastima u kojima nisam ‘jaka’ – recimo, kao inspiracija ili instant skica za neku sci-fi ilustraciju na osnovu koje bih mogla da radim dalje samostalno. Mislila sam da bi to mogla biti interesantna promena ili dodatak u mom kreativnom procesu. Vrlo brzo sam, međutim, saznala za sve etičke probleme koje ovaj i slični programi donose, tako da ga nisam isprobala. Ako bi se ova problematika razrešila i stvorili adekvatni zakonski okviri, verujem da bi svim umetnicima AI mogao postati interesantan alat – zaključuje Jana Adamović i napominje da ga ona, dok je situacija kakva jeste, neće koristiti.

MARIJA KRSMANOVIĆ

Šteta koja se nanosi kreativnim stvaraocima

Kao primer štete koja se ovim putem može naneti kreativnim stvaraocima, ona navodi članak Sare Anderson, strip autorke poznate po veb-stripu “Sarino šaranje” (“Sarah’s Scribbles”), nedavno objavljen u The New York Times-u u kom je govorila o tome kako ekstremno desne grupe na internetu koriste AI generatore kako bi stvarale homofobne ili rasističke stripove u njenom stilu, kopirajući čak i njen rukopis.

- Zloupotrebe takve vrste imaju moć da potpuno unište život umetnika, da im ukaljšaju reputaciju i da stvore pogrešnu sliku o njihovom stvaralaštvu, svetonazorima i slično. U većini slučajeva dolazi do prezasićenja sadržaja na internetu i eventualne konfuzije oko toga šta je

originalno, a šta AI generisano delo, što može otežati dobijanje poslova. Po-bornicima AI generatora je glavni kontraargument to da plagiranje postoji u umetnosti oduvek, ali treba upamtiti da je plagijarizam zakonom zabranjen i kažnjiv. Tako da AI ne može biti izuzet – ističe Adamović.

Kako kaže, pre svega države i institucije moraju brzo da reaguju i osavremene zakone o autorskim pravima tako da štite umetnike. Ona navodi i da je potrebno izvršiti pritisak na kompanije koje stoje iza ovih generatora kako bi se za generisanje sadržaja koristila samo dela koja nisu pod kopirajtom ili kako bi se ponudila kompenzacija autorima koji su saglasni da se njihova dela koriste u ove svrhe.

- Treba osmisliti i pouzdane i lake alate koji bi efikasno proveravali da li je

GRANICA IZMEĐU UPOTREBE I ZLOUPOTREBE

Upitana šta razgraničava upotrebu od zloupotrebe, ona nam odgovara da bi fer upotreba AI programa bila kada bi se za treniranje ovih generatora koristila dela bez kopirajta ili ona za koja je plaćena licenca, i kada bi generisana dela bila jasno naznačena i, prema njenom mišljenju, “u startu izbačena iz nekih arena, poput likovnih takmičenja”.

- Podsetiću da je prošle godine AI generisana slika osvojila plavu vrpcu na velikom likovnom takmičenju u Koloradu. Već nastaju AI generisane slikovnice, stripovi i slična dela koja su u slobodnoj prodaji. Podsetiću opet na pomenut primer plagiranja stripova Sare Anderson – sve to smatram teškim zloupotrebama – napominje strip autorka.

MEDICINSKI INFORMACIONI SISTEMI IMAJU VELIKU VREDNOST, ALI NOSE I ODREĐENE RIZIKE

SAJBER NAPADI NA ZDRAVSTVENE USTANOVE UZIMAJU MAHA

U SEKTORU KOJI RUKUJE LIČNIM I OSETLJIVIM INFORMACIJAMA, EFIKASNE MERE SAJBER BEZBEDNOSTI SU KRITIČNE ZA BEZBEDNOST I POVERLJIVOST PACIJENATA. NAŽALOST, UPRKOS OČIGLEDNIM PREDNOSTIMA DIGITALIZACIJE, OVO POVEĆANO OSLANJANJE NA TEHNOLOGIJU OSTAVLJA OGROMNE KOLIČINE PODATAKA KOJE SU PODLOŽNIJE ZA NAPAD

Uпотреба digitalnih tehnologija u oblasti pružanja zdravstvenih usluga poslednjih godina postaje sve dominantnija. Najčešće se ističu dobrobiti digitalizacije koje se odnose na mogućnost efikasnijeg pružanja usluga, njihove veće dostupnosti, kao i finansijske prednosti. Međutim, digitalizacija donosi sa sobom i mnogobrojna pitanja koja se odnose na zaštitu podataka i privatnosti, izmenu tradicionalnih načina komunikacije i kontakta između lekara i pacijenata, nove vidove davanja saglasnosti putem upotrebe digitalnih tehnologija i slično.

Imajući u vidu da su sajber napadi jedan od najvećih bezbednosnih izazova na globalnom nivou sa kojim se suočavaju države i kritične infrastrukture, ni zdravstveni sektor nije imun na kriminalne akte koji se dešavaju u virtuelnom prostoru.

- Sajber napadi na zdravstvene sisteme mogu da ugroze funkcionisanje tih sistema, kompromituju podatke i ugroze život i zdravlje pacijenata. Napad na informacione infrastrukture mogao bi da prouzrokuje veliku štetu društvu, a izvršenje krivičnih dela usmerenih ka ovim infrastrukturama ne zahteva veliku pripremu i materijalna ulaganja – upozorava stručnjak za bezbednost na internetu i predavač na master studijama Visoke zdravstvene škole strukovnih studija (VZŠSS) Medika na predmetu „Zaštita i monitoring podataka u zdravstvu“ Katarina Jonev Ćiraković.

Dovoljno je posedovati računar, odgovarajući softver i pristup internetu da učinilac može delovati sa bilo koje tačke u svetu. Hakerski napadi su od 2015. godine jedan od osnovnih razloga za cu-

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

Katarina Jonev Ćiraković

renje zdravstvene dokumentacije. To se poklopilo sa trenutkom kada su američke institucije digitalizovale zdravstvene kartone, te se prešlo na alate poput monitora koji su povezani na internet.

- Elektronski zdravstveni karton je digitalna verzija pacijentovog medicinskog kartona. Svaki elektronski zdravstveni karton sadrži informacije

o demografiji pacijenta, osiguranju, poštansku adresu, broj socijalnog osiguranja, datum rođenja, beleške lekara koji je prepisao lek, detalje o načinu života, listu prepisanih lekova, porodičnu istoriju bolesti... Osim medicinske dokumentacije, kartoni takođe mogu da sadrže informacije o naplati kao što su podaci o kreditnoj kartici

i plaćanju troškova – objašnjava naša sagovornica.

Finski psihoterapijski centar na meti hakera

U maju 2017. godine samoproširujući ransomver (ransomware) WannaCry napao je sisteme u 150 zemalja, uključujući digitalizovane zdravstvene sisteme. Na primer, u Velikoj Britaniji je zbog toga rad zdravstvenih ustanova, pre svega bolnica, bio poremećen, što je dovelo do više od 19.000 otkazanih termina za preglede i operacije pacijenata.

- WannaCry ransomver korišćen je za šifrovanje i zaključavanje računara, a napadači su zahtevali uplatu otkupnine

letnike. Ovi podaci su sadržali veoma osetljive lične zdravstvene informacije, uključujući podatke o terapijskim sesijama ugroženih pacijenata, kao i zdravstvenim radnicima koji su ih lečili.

- Od novembra 2020. godine više od 25.000 žrtava podnelo je krivične prijave. Detalji povrede podataka nisu javno otkriveni, ali Vastamo je priznao ranjivosti i bezbednosne nedostatke koji su doveli do krađe. Napadači su kontaktirali Vastamo tek u septembru 2020. godine, kada su tražili otkupninu od 40 bitcoina (procenjene vrednosti oko 450.000 evra). U oktobru, nakon što je Vastamo odbio da plati otkupninu, napadači su počeli da objavljuju grupe od 100 kartona pacijenata dnevno na razli-

NOVE TEHNOLOGIJE DONOSE VEĆU IZLOŽENOST NAPADIMA

Napredovanjem digitalne transformacije na našim prostorima nastavlja se trend preseljenja podataka u Oblak (Cloud), a sve više uređaja je povezano na internet, čime potencijalna površina izložena napadima postaje veća.

- Ovo znači da i naše tržište postaje zanimljivije sajber kriminalcima. Već u toku prethodne godine mogli smo da primetimo sofisticirane oblike ciljanih spear-phishing napada, kada je kao mamac korišćena aktuelna lokalna vest napada na jednu od državnih institucija, ili veoma targetiranu kampanju širenja malvera putem e-pošte iz novembra, koja je Srbiju dovela na drugo mesto u svetu po broju registrovanih poruka tog tipa – objašnjava u razgovoru za Biznis.rs direktor kompanije Kaspersky za istočnu Evropu Dragan Davidović.

Ovakve kompanije, kako kaže, uspeh postižu prvenstveno usled nedovoljne pažnje ili nedovoljne informisanosti i obučenosti zaposlenih, ili usled nedovoljnih mera zaštite koju primenjuju neke od kompanija iz njihovog lanca snabdevanja, koje imaju pristup sistemima velikih kompanija.

- Pored toga, sve je više „haktivizma“ (kada različite grupe sajber kriminalaca oduče da podrže svaku svoju stranu, i pokrenu napade na one koje identifikuju kao suparničku). Iako je reč obično o napadima nižeg nivoa sofisticiranosti kao što su DDoS (distributed denial-of-service) ili eventualno ransomver, ovi napadi mogu naneti ozbiljnu štetu ili učiniti nedostupnim određene servise. I kompanije u Srbiji, u prvom redu kritična infrastruktura, industrijska postrojenja, ali i sve kompanije iz javnog sektora, veoma lako mogu postati meta ovakvih napada – upozorava naš sagovornik.

Davidović naglašava da je, kako bi kompanije adekvatno održale korak sa ovim nivoom pretnji, potrebno da konstantno rade na unapređenju svog sistema zaštite (prvenstveno kroz ranu detekciju ili anticipaciju i prevenciju napada) bilo kroz sopstvene kapacitete ili kroz korišćenje servisa upravljanog otkrivanja i odgovora (Managed Detection&Response).

FOTO: FREEPK

u bitcoinima da bi ih dešifrovali. Tokom pandemije korona virusa, u septembru 2020. godine, psihoterapijski centar Vastamo našao se na meti ucena i pretnji u vezi sa podacima koji su ukradeni u novembru 2018. i martu 2019. godine – navodi Jonev.

Vastamo ima 25 terapijskih centara širom Finske. Ukradeni su podaci o oko 36.000 pacijenata, uključujući i malo-

čitim forumima i platformama, tražeći od pacijenata da plate 500 evra da bi se njihova evidencija uklonila – priča naša sagovornica.

Značaj IT alata u praćenju pandemije

Delimična povezanost koja je postojala između medicinskih informacionih sistema na primarnom nivou zdrav-

stvene zaštite u Srbiji, informacionih sistema drugih zdravstvenih ustanova i ustanova van oblasti zdravstva unapređena je kroz uspostavljanje kolaboracije između različitih dostupnih javnih servisa.

- Za relativno kratko vreme napravljen je veliki pomak u saradnji ovih sistema tokom trajanja same pandemije. Tada je državni Covid-19 republički informacioni sistem omogućio i kolaboraciju sa postojećim medicinskim informacionim sistemima u Srbiji. Servis je omogućio i online komunikaciju između pacijenta i lekara. Portal Korona virus razvijen je u Srbiji nekoliko nedelja nakon pojave prvih zaraženih osoba – podseća Katarina Jonev Ćiraković.

Portal obezbeđuje prikaz statističkih podataka, i to: ukupan broj registrovanih slučajeva, broj smrtnih slučajeva, procenat smrtnosti, ukupan broj testiranih osoba, broj testiranih osoba, potvrđenih slučajeva i preminulih osoba u poslednja 24 časa, broj hospitalizovanih osoba i broj osoba na respiratorima.

- Algoritmi veštačke inteligencije i duboko učenje se mogu upotrebiti u dijagnostikovanju, praćenju i predviđanju toka bolesti kod osoba, u predviđanju teritorijalnog širenja bolesti i slično. Tehnike dubokog učenja su se veoma dobro pokazale tokom dijagnostikovanja obolelih od bolesti Covid-19 na osnovu malog trening seta radioloških slika – obrazložila je naša sagovornica.

Razvijenost zdravstveno-informacionog sistema u Srbiji

Danas u Srbiji odgovarajući broj zdravstvenih ustanova u saradnji i pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravlja i drugih relevantnih institucija planira ili već koristi pojedine module informacionih sistema.

- Medicinski informacioni sistemi značajno unapređuju rad zdravstvenih ustanova kroz povećanje efikasnosti, manji obim rada sa papirnom dokumentacijom, vođenje evidencije o svim segmentima zdravstvene nege. Oni sadrže detaljne informacije o gotovo svim dnevnim aktivnostima i kao takvi imaju i veliku vrednost u medicinskom, finansijskom i administrativnom smislu. Sa druge strane, zahvaljujući informacionim sistemima smanjuju se troškovi. Upravo ove činjenice, kao i situacija gde su zdravstveni fondovi značajno podržani informacionim sistemima, zaslužna je za njihovu širu upotrebu u protekloj deceniji – naglasila je naša sagovornica.

Danas se, kako kaže, mnoge zdravstvene ustanove suočavaju sa velikim izazovima u modernizaciji IT infrastrukture, kako bi efikasno mogle da odgovore na nove izazove.

- Razvoj informacionog aspekta zdravstvenog sistema veoma je bitan faktor iz ugla pacijenta (brža, kvalitetnija i efikasnija zdravstvena usluga i nega), ali i zdravstvenih radnika (manji troškovi poslovanja ustanove, smanjen svakod-

nevni pritisak na medicinsko osoblje, uniformisan način za upravljanje sredstvima i podacima, povećano zadovoljstvo kod pacijenata). S obzirom na sve prednosti digitalizacije i modernizacije, očekujem da će se razvoj informacionih sistema u zdravstvu u našoj zemlji nastaviti i u narednom periodu – ocenila je Jonev.

Svest pacijenata o zaštiti podataka

Privatnost pojedinca obuhvata čitav spektar različitih prava, ali je zloupotrebi putem interneta najviše izložen, kako ističe naša sagovornica, onaj deo prava koji se odnosi na podatke o ličnosti. Rizici zloupotrebe podataka o ličnosti odnose se, pre svega, na krađu identiteta i krađu putem zloupotrebe podataka o ličnosti.

- U sektoru koji rukuje ličnim i osetljivim informacijama, efikasne mere sajber bezbednosti su kritične za bezbednost i poverljivost pacijenata. Nažalost, uprkos očiglednim prednostima digitalizacije, ovo povećano oslanjanje na tehnologiju ostavlja ogromne količine podataka koje su podložnije za napad. Krađom podataka i informacija o zdravstvenom stanju pacijenata može da se nanese velika šteta. Pojedinci, pacijenti i zdravstveni profesionalci mogu zbog kompromitovanja podataka, njihove izmene, krađe, brisanja, imati trajne posledice na zdravlje, život, civilni i profesionalni status – upozorava naša sagovornica.

 JULIJANA VINCAN

STEVČEVIĆ SERVIS

ŠTAMPAČI ZA TAKSIMETRE
SVETLEĆA I REKLAMNA TELA
SAJLE

TAKSIMETRI
PODIZAČI STAKLA
PRAĆENJE VOZILA

Višnjička 2, 11060 Beograd, Palilula
063/213-295, 011/276-1144
vlastastevcevic@yahoo.com
www.servisstevcevic.co.rs

FOTO: PIXABAY

NAJVIŠE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA U EVROPI SE KORISTI U AUSTRIJI I ŠVEDSKOJ

Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora porasla je za gotovo pet odsto za samo godinu dana, od 2020. do 2021. godine, objavio je Eurostat. U isto vreme, kako se navodi na sajtu statističkog zavoda Evropske unije, bruto potrošnja električne energije porasla je uglavnom kao posledica ekonomskog oporavka nakon ukidanja ograničenja zbog pandemije korona virusa.

Kao rezultat toga, učešće obnovljivih izvora energije u bruto potrošnji električne energije u EU poraslo je samo za 0,1 odsto, sa 37,4 odsto u 2020. na 37,5 odsto u 2021. godini.

Energija vetra i hidroenergija činile su više od dve trećine ukupne električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora – 37, odnosno 32 odsto. Preostala jedna trećina dolazila je iz solarne energije (15 odsto), čvrstih biogoriva (sedam odsto) i drugih obnovljivih izvora (osam odsto).

Solarna energija je najbrže rastući izvor, jer je u 2008. godini činila samo jedan odsto električne energije potrošene u EU.

Najviše energije iz obnovljivih izvora u Evropi se koristi u Austriji i Švedskoj. Tokom 2021. godine više od tri četvrtine bruto potrošnje električne energije u Austriji (76,2 odsto) bilo je iz obnovljivih izvora, pre svega hidro, dok je u Švedskoj to bilo 75,7 odsto. Sledi Danska u kojoj je 62,6 odsto energije iz obnovljivih izvora, i to uglavnom vetra, u Portugalu je 58,4 odsto potrošene energije iz obnovljivih izvora, najviše vetra i hidro, a u Hrvatskoj 53,5 odsto.

S druge strane, najniži udeo električne energije iz obnovljivih izvora zabeležen je na Malti (9,7 odsto), u Mađarskoj (13,7 odsto), Luksemburgu (14,2 odsto), Češkoj (14,5 odsto) i na Kipru (14,8 odsto).

ISPORUKE PAMETNIH TELEFONA PRETRPELE NAJGORI KVARTALNI PAD U ISTORIJI

Globalne isporuke pametnih telefona pretrpele su najgori kvartalni pad u istoriji, što je jasan znak hlađenja potražnje potrošača, te signalizira snažan udar za proizvodna čvorišta kao što su Južna Koreja i Vijetnam.

Isporuke su pale za 18,3 odsto u decembarskom tromesečju u poređenju sa godinom ranije, na nešto više od 300 miliona jedinica, saopštila je analitička kuća IDC iz Masačusetsa. Za godinu dana isporuke su pale za 11,3 odsto i predstavljale su najniži ukupan broj u poslednjoj deceniji, rekli su istraživači, prenosi Bloomberg.

- Nikada nismo videli da se isporuke u prazničnom tromesečju smanjuju – rekla je Nabila Popal, direktorka istraživanja u IDC-u, u zvaničnom saopštenju za štampu. Uz inflaciju i ekonomske neizvesnosti, blokada korona virusa u Kini predstavljala je još jedan faktor koji je naštetio industriji, uključujući rezultate prodaje Appleovog modela iPhone, rekla je Popal i dodala da su promotivne aktivnosti tokom kvartala pomogle da se iscrpi postojeći inventar, a ne da se poveća isporuka.

Previranja u glavnoj kineskoj proizvodnoj bazi američke kompanije Apple moguće je da su poremetila isporuke u ovom kvartalu. Protesti zbog Covid-19 ograničenja i životnih uslova u proizvodnom kompleksu u Džengdžou kulminirali su nasilnim protestima u decembru.

Pametni telefoni su među najvećim izvoznim proizvodima za Južnu Koreju i ključni izvor prihoda za Vijetnam pošto Samsung Electronics upravlja fabrikama u obe zemlje.

Samsung je u poslednjem kvartalu prijavio najveći pad profita u poslednjih deset godina, prvenstveno vođen padom potražnje za poluprovodnicima. Izloženost kompanije prodaji pametnih telefona je pojačana njenom ulogom kao vodećeg dobavljača memorije i ekrana za industriju.

FOTO: PIXABAY

8. Marta 20 14210 Ub
062/ 1391519
cerademikaub@gmail.com
www.mikaceradeub.rs

**PROIZVODIMO SVE VRSTE KAMIONSKIH CERADA,
TENDI, ŠATRI, PREKRIVKI, NAVLAKA...**

B&T
Higijena

vl. Tatjana Momčilov

Somborska 20
25250 Odžaci

060/3685102

bthigijena@gmail.com

**ČIŠĆENJE I ODRŽAVANJE STAMBENIH
I POSLOVNIH PROSTORA**

PROFESIONALNO UPRAVLJANJE ZGRADAMA

VOĐENJE ADMINISTRACIJE ZGRADA

TEHNIČKI POSLOVI ODRŽAVANJA ZGRADA

(VODOINSTALATERI, ELEKTRIČARI,
ČIŠĆENJE SEPTIČKE JAME, ODGUŠIVANJE
KANALIZACIJE)

PRODAJA I SERVIS CNC MAŠINA ZA OBRADU DRVETA
KREIRANJE PROJEKTNIH REŠENJA ZA INDUSTRIJU
OBRADU DRVETA
INTEGRISANE PROIZVODNE LINIJE
INDUSTRIJSKA REŠENJA ZA PROIZVODNE POGONE
PO PRINCIPU "KLJUČ U RUKE"
KONSULTANTSKE USLUGE

TOP TECH
WOODWORKING

Ovlašćeni predstavnik Biesse S.p.A. za tržišta Srbije, Crne Gore i BiH www.toptech.rs · info@toptech.rs

1952
 **VETERINARSKI
SPECIJALISTIČKI
INSTITUT JAGODINA**

Boška Jovića 6 35000 Jagodina
063/605859
vsij.rasic@gmail.com www.vsiijagodina.com